

Planinski vestnik

glasilo Planinske zveze Slovenije

5

maj 1990

Planinski vestnik

glasilo Planinske zveze Slovenije

maj 1990

5

letnik XC

izhaja od leta 1895

vsebina

Marjan Raztresen	Postajamo pravi gospodarji gorskega sveta	193
Boris Ogrizek	Okameneli zanos domovine	195
Igor Maher	Strup na strup – puščava	197
	Gorska kolesa na markiranih poteh	201
Barbara Novak	Kolesarjenje pod drobnogledom	202
Ivan Lipovec	Pet dni za slovensko E-6	206
Pavle Šegula	Nevarni plazovi, ki jih ne poznamo	210
Mojca Žebaljec	Streljanje na planinskih poteh	212
Lojze Budkovič	Zadnji vzpon	213
Gregor Mis	Prostranstva čiste narave	214
Milan Romih	Pričakovanja neznanega opoja	217
Peter Čizmek	Dvesto metrov zamaknjenosti	221
Igor Maher	Na Orjenu in okoli njega	224
Aleš Lipnik	AUS – absolutno umetna stena	227
France Malešič	Klini, zagozde, zatiči	228
	Odmevi	230
	Iz planinske literature	231
	Društvene novice	234

Slika na naslovni strani: **Tulove grede**

Foto: Igor Maher

Planinski vestnik izdaja Planinska zveza Slovenije, 61000 Ljubljana, Dvořakova ulica 9, p. p. 215. Revija izhaja vsak mesec. Ureja uredniški odbor: Marjan Raztresen (glavni in odgovorni urednik), Janez Bizjak, Sonja Dolinšek, Mitja Košir, Edo Kozorog, Silvo Kristan, France Malešič, Dragica Manfreda, Marlen Premšak, Tone Strojín, Tone Škarja in Franček Vogelínik. Predsednik založniško-izdajateljskega sveta Tomaž Banovec. Prispevke pošiljajte na naslov Planinske zveze Slovenije. Rokopisov in slik ne vračamo. Tekoči račun pri SDK 50101-678-47046. Naročnina za leto 1990 znaša 126 konvertibilnih dinarjev oziroma dinarsko protivrednost 18 DEM, polletna 63 din (9 DEM) in jo je treba plačati do 30. junija 1990, celoletno naročnino pa v največ štirih obrokih na začetku vsakega trimesečja. Letna naročnina za tujino znaša 30 ameriških dolarjev. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova vselej navedite tudi stari naslov, in sicer s tiskanimi črkami. Upoštevamo samo pisne odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto. Tisk Tiskarna Jože Moškrič v Ljubljani.

IZREDNA SKUPŠČINA PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE

POSTAJAMO PRAVI GOSPODARJI GORSKEGA SVETA

MARJAN RAZTRESEN

Nad mizo, za katero je letošnjega 24. marca v ljubljanskem Domu JLA sedelo petčlansko delovno predsedstvo pod predsednikovanjem Jureta Mlinarja iz Nove Gorice in vodilo izredno skupščino Planinske zveze Slovenije, ni bilo napisa »Slovenske gore — ponos moje dežele«, kot je bilo na lanski decembrski redni skupščini. Tudi vzdušje na marčni skupščini ni bilo tako slovesno, kot je bilo običajno ob takih priložnostih: delegati zdaj niso prišli toliko zaradi dogovorov o prihodnjih nalogah in pregleda opravljenega dela v zadnjem obdobju, kot zaradi tega, da bi izvolili novega predsednika slovenske krovne planinske organizacije. To jim je — začuda — uspelo že v prvem poskusu, čeprav je večina pričakovala vsaj dva kroga. Andrej Brvar, 36-letni član PD Ljubljana Matica, je postal prvi mož PZS in si v teh težkih in kriznih časih naložil težko breme.

SLAVNOSTNI DEL

Izredno skupščino so z daljšim glasbenim programom uvedli citrar Tomaž Plahutnik ter pevec Rok Lap in Janez Majcenovič,

Takole polna je bila dvorana doma JLA v Ljubljani med izrednim občnim zborom PZS

Foto Marjan Zaplatil

ki so peli in igrali slovenske planinske in narodne pesmi. V slavnostnem delu skupščine je Miran Bogataj, poveljnik republiškega štaba Civilne zaščite, v imenu predsedstva SFRJ podelil članom Gorske reševalne službe Slovenije državna odlikovanja: dr. Jožetu Andlovicu red zaslug za narod s srebrnimi žarki, Alojzu Arhu, dr. Francetu Bernotu, dr. Janezu Gorjancu in Antonu Kralju red zaslug za narod s srebrno zvezdo, Emilu Herlecu pa red dela s srebrnim vencem.

Dr. Peter Novak, predsednik republiškega sveta za varstvo okolja, je zatem podelil posebni priznanji Sveta Planinski zvezi Slovenije in dr. Tonetu Strojnu. Ob tem je dejal, da je množično planinstvo imelo ob pozitivnih tudi več negativnih vplivov, saj je med drugim prineslo v gore duha potrošniške družbe. »Spet se moramo ozreti vase in se potruditi, da postanemo del narave, ne pa gospodar nad njo; Zemlja bo plavala po vesolju, ko človeka že zdavnaj ne bo več na njej, kot je takrat, ko ni bilo o njem na njej ne duha ne sluha,« je dejal dr. Novak in podelil PZS zlato, dr. Strojnu pa srebrno plaketo Sveta za varstvo okolja.

Potem ko je verifikacijska komisija ugotovila, da je od 178 v PZS včlanjenih planinskih društev na skupščini zastopanih 123 društev ter od 224 izvoljenih delegatov navzočih 167, kar pomeni sklepčnost skupščine, se je začel uradni del.

ENOTNOST PLANINSKE ORGANIZACIJE

Razmeroma kratka uvajalna razprava o spremembah statuta PZS in poslovnika skupščine PZS je pokazala, da delegati nekako niso voljni ponovno govoriti o stvareh, o katerih so že pogosto razpravljali in se zanje odločili. Predlog sprememb statuta je bil sprejet z večino glasov, poslovnik pa soglasno.

Uvodno poročilo je imel vršilec dolžnosti predsednika PZS Jože Dobnik, ki je najprej pojasnil, zakaj je bila izredna skupščina sklicana že štiri mesece po redni: da bi čimprej sprejeli spremembe in dopolnitve statuta in da bi omogočili novim organom PZS, da bi imeli še pred polletnimi počitnicami čimveč časa za pripravo in sprejem programa svojih aktivnosti v letošnjem letu.

V času med redno in izredno skupščino so organi PZS, ki jim je redna skupščina (z izjemo predsedniku) podaljšala mandat, sodelovali pri obravnavanju marsikaterega pomembnega vprašanja. Med drugim so ugotovili, da v osnutku nacionalnega programa športa, ki ga je pripravila Zveza telesnokulturnih organizacij Slovenije, ni bilo v poglavju o vrhunskem športu najti alpinizma, odprav v tuja gorstva in plezalnega športa, v drugih poglavjih pa ne Gorske reševalne službe, na kar je PZS seveda opozorila. Zato je Jože Dobnik na skupščini pozval vsa planinska društva, naj tudi v lastnem interesu sodelujejo povsod, kjer bodo še razpravljali o tem dokumentu, saj bo to podlaga za bodoče financiranje.

»Planinska zveza Slovenije,« je nato dejal uvodničar, »je bila ustanovni član SZDL Slovenije. Ko je januarja letos Socialistična zveza Slovenije postala stranka in ko je ustanovne člane prejšnje SZDL povabila na pogovor o kolektivnem članstvu v novi stranki, je predstavnik PZS v skladu s sprejetimi stališči na 19. skupščini in 6. seji Glavnega odbora PZS pojasnil, da PZS ne bo kolektivni član nobene politične stranke in da bo delovala nestransko, da pa bo aktivno sodelovala pri tistih programih in aktivnostih političnih strank, pomembnih za člane planinskih društev in planinsko organizacijo kot celoto.

NALOGE PLANINSKEGA GOSPODARSTVA

Delegatom predlagam,« je dejal, »da takšno usmeritev sprejmejo tudi planinska društva. S tem bi ohranili enotnost planinske organizacije in preprečili ustanavljanje planinskih društev v okviru posameznih političnih strank, kar za planinsko organizacijo in društva ne bi bilo smotno. Razumljivo pa je, da so člani planinskih društev lahko člani katerekoli

ali pa nobene politične stranke; to je njihova osebna zadeva.«

Ob načrtovanih posegih RTC Krvavec v gorski svet (o tem je Planinski vestnik obširno poročal; op. ur.) se je Jože Dobnik na skupščini PZS v imenu organizacije odločno zavezal za to, naj bi v ustreznih zakonih in odlokih določili tudi obvezno sodelovanje planinske organizacije, pa tudi vodarjev, lovcev in gozdarjev pri obravnavanju predlogov za kakršnokoli gradnjo ali drugačen poseg v gorskem svetu. Soglasje planinske organizacije naj bi bilo pri izdaji gradbenega dovoljenja ali dovoljenja za spreminjanje okolja v gorskem svetu enako obvezno, kot so obvezna soglasja drugih organizacij.

Sicer pa morajo tudi planinska društva po Dobnikovem mnenju pazljivo spremljati načrtovanja v gorskem svetu in pravočasno opozarjati na vse načrte, ki niso v skladu z dokumentom »Slovenski gorski svet in planinska organizacija«.

Seveda kaj takega ni dovolj zahtevati samo na sestanku lastne organizacije, ampak je treba takšne predloge poslati na ustrezne naslove — in biti potem vztrajen, kot so bili v prvih desetletjih člani SPD in kot so še zdaj marsikje v Alpah člani planinskih organizacij.

Jože Dobnik je podrobno govoril tudi o predlogu za razširitev mejnega pasu s sto na tisoč metrov, ki bi ga nadzorovala vojska (tudi o tem je PV že nadrobno poročal, tudi o protestu PZS slovenski in jugoslovanski skupščini). Odločno je zagovarjal mnenje, da mora biti planincem omogočen dostop na mejne vrhove brez posebnih dovoljenj, le z osebno in planinsko izkaznico.

V nadaljevanju je vršilec dolžnosti predsednika PZS navedel nekaj statističnih podatkov, med drugim tega, da se je lani — presenetljivo — povečalo število članov PZS kar za 7679 in da šteje zdaj slovenska planinska organizacija 114 207 članov (in 178 planinskih društev), kar pomeni, da je 5,7 odstotka stalnih prebivalcev Slovenije članov planinske organizacije. Najbolj je planinstvo razširjeno v industrijskih krajih in mestih ter dolinah z najbolj onesnaženim zrakom: v občini Ravne na Koroškem je kar 23,7 odstotka prebivalcev v planinskih vrstah, na Jesenicah 16,4, Hrastniku 15,8 in Trbovljah 13,6 odstotka.

Ko je govoril o prihodnjih nalogah, je Jože Dobnik poudaril, da bo zaradi težavnega gospodarskega položaja v republiki naše gospodarstvo neposredno prav s težavo še pomagalo planinskim društvom in PZS v takem obsegu kot prejšnja leta; »celo več: nekatera podjetja, ki so vzela v zakup planinske postojanke, jih želijo vrniti planinskim društvom«. Zato bo delovanje planinske organizacije vedno bolj odvisno od lastnih

sredstev in od skrbnega gospodarjenja z denarjem, ki ga bo organizacija dobila od občinskih in republiškega proračuna ter gospodarskih in drugih organizacij. Ob tem je rekel, da bo članarina čedalje pomembnejši vir prihodkov planinskih društev in zveze, zato bi bilo treba poiskati možnosti za vključevanje še novih članov. »Poiščimo vsaj tiste,« je dejal, »ki hodijo v gore pa nič ne prispevajo za vzdrževanje planinskih poti, GRS, varstvo okolja, čiščenje odpadkov itd.«

Vse pozornosti sta vredna naslednja podudarka iz njegovega govora: naj bi letos v planinskih postojankah ne pretiravali s cenami in naj bi bile storitve kakovostnejše, da bi tako izboljšali ponudbo in prispevali k čim rentabilnejšemu poslovanju, in naj planinska društva zahtevajo od pristojnih občinskih organov vračanje turistične takse, pobrane v planinskih postojankah, in še več, tudi nekaj sredstev iz turistične takse krajev pod gorami, saj turisti tod izkoriščajo planinske zmožljivosti.

Ob koncu se je Jože Dobnik zahvalil vsem, ki so zadnji dobri dve leti pomembno prispevali k delu PZS, posebno pa še dosedanjemu predsedniku Marjanu Oblaku.

ODPRTO PISMO M. OBLAKA

Marjan Oblak skupščini ni prisostvoval, pač pa ji je poslal (enako kot obema častnima predsednikoma PZS) odprto pismo, dolgo 115 tipkanih vrstic, v kate-

rem je razložil nekatere svoje poglede na delo planinske organizacije, na opravljene in neopravljene naloge. V uvodu je z grenkobo napisal:

»Redna skupščina PZS 25. novembra lani me je edinega (čeprav statut tega ne predvideva) razrešila dolžnosti predsednika PZS. To se je zgodilo kljub temu, da ne gre za nobeno nezaupanje, niti za disciplinski razlog ali karkoli drugega, kar bi utegnilo vplivati na tako odločitev skupščine, ampak je to nelegitimno dejanje, ki ga tako štejem, čeprav zavoljo tega dogodka javno nisem protestiral.«

V pismu je Marjan Oblak izrazil tudi pomislek o trditvi, izrečeni na zadnji redni skupščini PZS, češ da gre v planinski organizaciji za »desetletno stagnacijo«, čeprav je šlo po Oblakovem prepričanju »v resnici v mnogih pogledih za opazen in širok razvoj«, tako da »ne moremo reči — govorim vsaj za ti dve leti, ko sem bil sam predsednik PZS —, da so uspehi nekakšen plod stagnacije, ampak prejšnji plod velikih naporov mnogih, ki žele planinstvu ohraniti ugledno mesto v družbi, kot ga ima že vsa leta po vojni«.

»Zavedam se,« je nadalje zapisal v svojem odprtem pismu, »da gre za menjavo generacij; toda kdo pa je doslej v planinstvu govoril o zamenjavi generacij! Prav planinstvo je bila namreč organizacija, ki je sprejela v svoj koncept najširšo družbeno pahljačo pluralizma, v kateri so imeli (in upam, da še imajo) svoj prostor tako mladi kot starejši planinci.« Posebej je v nadaljevanju razčlenil ne-

namesto komentarja

OKAMENELI ZANOS DOMOVINE

Deset kilogramov kruha ni isto kot deset kilogramov diamantov. Iz varnostnega vidika tako tudi deset kilometrov zemlje ob meji v goratem predelu ni isto kot deset kilometrov v čisti ravnici. V ravnici deset kilometrov ne pomeni nič niti tistemu, ki jih ima, niti tistemu, ki jih nima. Gore pa so zgodovinski mejniki. Kar pogledjmo: Himalaja loči belo raso od rumene, Ural loči Azijo od Evrope, po vrhu Kordiljer gredo meje med atlantskimi in pacifiškimi državami Južne Amerike, Alpe so meja držav in narodov Evrope, Karpati ločijo srednjo Evropo od vzhodne.

Tisti, ki obvladuje gore, obvladuje vso okolico. To so vedeli vsi vladarji, ki so postavljali gradove na vzpetine, cerkve na griče, zvonike, ki so gledali čez vso okolico, stražne stolpe, in tam visoko kurili stražne ognje.

Boj za utrdbo je boj za obzidje. In Karavanke so severni zid Slovenije! Kdor to obzidje drži v rokah, drži v rokah vso Slovenijo. Poseduje dobršen del izvirov pitne vode, nekaj hidrocentral z akumulacijskimi jezери vred, ima ozemlje, s katerega lahko skozi optični teleskop ali pa tudi čez mušico preciznega orožja nadzira katerikoli objekt v vsaj polovici Slovenije, predvsem pa na celotnem Gorenjskem z Ljubljano vred. Odvzema lovcem njihova lovišča, divjadi prirodno zatočišče, gverilcem pa teren, na katerem bi se mogli zarediti.

Tisoč metrov višinske širine je toliko kot pol karavanškega predora oziroma Karavanke od vznožja do vrhov.

Če damo Karavanke, damo svojo hrbtenico!

Boris Ogrizek

katere planinske akcije, ki jih je kot predsednik sam začel ali marsikaj naredil zanje, ki pa jih bo treba dokončati: slovenski planinski muzej, Alešev sklad, mladinski izobraževalni center v Bavšici.

Po prepričanju avtorja tega pisma »smo se od spoznavne, kaj slovensko planinstvo sploh je, oddaljili do te mere in do ti-stega bistva, da ga nekateri od nas ne razumejo več, pač pa svoj odnos do gorá z vso svojo skromno planinsko avtoriteto dokazujejo z dokazili, ki v planinstvo ne sodijo«.

Svoje odprto pismo Marjan Oblak končuje takole: »In tako zdaj odhajam z generacijo, ki jo je treba 'zamenjati'. Vsi smo na tem — žal; toda doslej v planinstvu na tak način nismo govorili. Vsakdo je bil dragocen, če je le pokazal veselje in planinski značaj. Ponosen sem, da sem pripadal generaciji, ki se je po vojni lotila obnove uničenega in izropanega slovenskega planinskega gospodarstva, ki je zbrala okoli sebe stotisočglavo planinsko množico in ki je — to prav gotovo — ustvarila imenitne pogoje za nadaljnji razvoj našega sodobnega planinstva.«

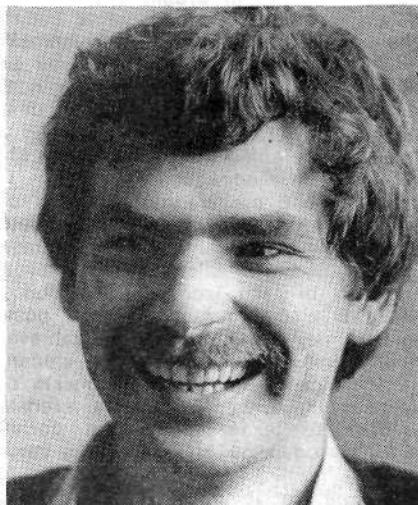
Pismo Marjana Oblaka so na izredni skupščini v celoti prebrali zbranim delegatom in gostom.

PREDSEDNIK TAKOJ IZVOLJEN

Razmeroma malo delegatov je pred volitvami in po njih razpravljalo o pereči planinski problematiki, ki naj bi bila zanimiva za najširši krog slovenskih planincev. Med drugim je Pavle Dimitrov z Jesenic poročal o protestnem pismu Jeseničanov proti tisočmetrskemu obmejnemu pasu, o poklicnem oskrbniku v Tičarjevem domu na Vršiču in uvedbi telefonskih povezav med planinskimi postojankami, Franc Ekar iz Kranja o varstvu gorskega sveta, uvedbi planinskih ur v šolski pouk in o planinskem marketingu, Emil Herlec iz Kranja o prispevku za visokogorske planinske postojanke, Janko Mirnik iz Ljubljane o gospodarstvu in letošnjih investicijah v slovenske planinske postojanke, Tomaž Banovec, predsednik Planinske zveze Jugoslavije (»Vesel sem, da lahko v imenu PZ Jugoslavije pozdravim to skupščino v slovenskem jeziku«) pa o možnih zapletih s planinsko lastnino in o tem, da naj bi vsako naše planinsko društvo vsako leto organiziralo vsaj en izlet v gore drugih jugoslovanskih republik. Ob tem ni pozabil povedati, da z izjemo Rdečega križa pri nas ni organizacije, ki bi imela več članov kot PZS, ki pomenijo veliko moč.

Vsekakor je bila na skupščini največja pozornost posvečena volitvam novega predsednika PZS — in vsi prisotni so bili nad vse presenečeni, ko je volilna komisija sporočila rezultate: Andrej Brvar je

Kdo je Andrej Brvar?

Predsednik Planinske zveze Slovenije Andrej Brvar se je rodil leta 1953 v Ljubljani in je po poklicu diplomirani inženir tehnične matematike. Zaposlen je v podjetju »I — poslovne informacije«, ki posreduje takšne informacije iz evropskih baz podatkov. Je poročen in oče triletnega sina Nejca.

V gore hodi že kakšnih dvajset let, aktivno pa je začel v planinski organizaciji delovati pri Gorski straži v PD Ljubljana Matica. V gimnaziji za Bežigradu v Ljubljani je bil soustanovitelj planinske skupine in je tako iz odseka za varstvo narave prišel v mladinski odsek pri svojem matičnem društvu, kjer je bil leto dni načelnik odseka. Od tod je prišel v mladinsko komisijo pri PZS ter bil njen načelnik od 1975 do 1977 in od 1979 do 1981, potem pa član izvršnega odbora PZS, podpredsednik PZS, predsednik izvršnega odbora PZS in v zadnjem mandatu član izvršnega odbora PZS. Ob tem je končal tečaja za mladinske vodnike in planinske inštruktorje ter predvsem v časih svojega delovanja v mladinski komisiji vodil več poletnih in zimskih tečajev.

Po gorah rad hodi po brezpotjih, pa tudi z družino si rad začrta kakšno svojo pot, s karto in ne po markiranih poteh.

Andrej Brvar je na ljubljanski Univerzi diplomiral iz dinamike snežnih plazov, ko je iskal povezavo med planinstvom in svojim študijem in odkril, da so snežni plazovi mehanska gmota, ki se giblje po nekakšnih zakonitostih.

dobil 84, Tone Strojin 55 in Franci Ekar 22 glasov, kar pomeni, da je prvi kandidat dobil več kot polovico glasov vseh 161 »volilcev« ter tako postal že v prvem krogu novi predsednik PZS.

Vse druge funkcionarje PZS so nato delegati izvolili »v bloku« in javno. PZS ima zdaj štiri podpredsednike: za stike s planinskimi društvi je podpredsednik Jože Dobnik, za vrhunski alpinizem Tone Škarja, za gospodarstvo Jože Stanonik in za nove oblike dela Marija Fabčič. Tajnik PZS je Janko Pribošič, predsednik nadzornega odbora Drago Kozole in pred-

sednik častnega razsodišča Ivan Repinc. Poleg tega so izvolili še 11-članski upravni odbor, ki po novem statutu PZS nadomešča dosedANJI glavni in izvršni odbor in v katerem so poleg posebej voljenih 11 članov še predsednik in podpredsednik PZS, tajnik PZS, predstavniki oziroma predstavniki meddruštvenih odborov in načelnik GRS. Na skupščini so naposled izvolili še celoten nadzorni odbor, častno razsodišče in tožilca pri častnem razsodišču.

Začenja se torej nov krog delovanja slovenske planinske organizacije.

Ekologija planinstva

STRUP NA STRUP – PUŠČAVA

IGOR MAHER

Dandanes si večina ljudi pod pojmom ekologija predstavlja samo ozko omejeno negativno delovanje človeka na naravo, čemur bi se bolje podal izraz onesnaževanje ali uničevanje okolja. Ekologija ima namreč precej širši pomen in obsega kompleksen splet odnosov med živo in neživo naravo, ne pa samo med človekom in naravo, kot lahko povprečen bralec dobi vtis ob prebiranju dnevnih novic. Kljub temu bomo uporabili to magično besedo tudi v našem sestavku.

Na prvi pogled bi lahko rekli, da je planinstvo ena od tistih dejavnosti, ki najmanj boleče posegajo v naš prostor. V veliki meri to seveda drži. Upoštevati pa moramo, da glede na nenormalno visoko rast človeške populacije v zadnjih stoletjih in glede na gospodovalno vlogo, ki si jo je v odnosu do narave privzel človek, vsaka dejavnost pomeni nekakšno obremenitev za okolje, nekakšno razhajanje z zakoni narave.

Daleč nazaj v zgodovino moramo seči, ko proučujemo vpliv človeka na gorsko naravo. Dokler so dolinski predeli zadovoljevali vse človekove potrebe, je bilo visokogorje izvzeto iz njegovega delovanja. Ščasoma pa je človek za potrebe živinoreje začel izkoriščati ugodne površine v višjih dolinicah in krnicah. Te v celoti gledano majhne površine so bile redko obremenjene dlje kot dva do tri mesece letno. Potrebe po pašnih površinah pa so se seveda večale. Izsekavali so vse večje gozdne površine, predvsem na zgornji gozdni meji. Tako se je ta meja v stoletjih premaknila za nekaj sto višinskih metrov navzdol na račun širjenja za živinorejo primernih travnišč. Poleg gorskega pašništva so svoj delež k manjšanju obsega gorskih gozdov prispevale tudi fužine z velikimi potrebami po kurilnem lesu (Pokljuka), marsikje so bile

odločilne vojaške potrebe (veliki posegi na Vršiču med prvo vojno) ali pa enostavno brezglavo sekanje zaradi dobička (Belca). Na račun takih posegov so se močno okrepili erozijski procesi, razbohotili so se hudourniki, ki so uničevali zemljo tako v visokih gorah, od koder so jo odnašali, kot v dolinah, kjer so jo zasipavali z nanosi.

Tako tudi pred pojavom planinstva ne moremo govoriti o povsem naravnem stanju v naših gorah. Vsekakor pa je res, da so se planine, visokogorski pašniki, v stoletjih tako vrasli v gorsko okolje, da lahko govorimo o nekakem sonaravnem stanju.

PROBLEMI NASTAJAJO ŽE S HOJO

Planinstvo je novejši pojav, ki je bil dolgo časa omejen le na manjše skupine idealistov, ki niso predstavljali občutnega pritiska na gorsko okolje. Šele v času po industrijski revoluciji, ko je modernemu človeku ostajalo precej prostega časa, se je ob splošnem navdušenju širših slojev predvsem mestnega prebivalstva začelo »osvajanje« gorskega sveta. Gradili so kočje in zavetišča, nadelovali so poti, ceste in železnice so iz dolin prodirale vse višje, žičnice so užitka in zabave željnim meščanom olajšale dostop do vratolomnih višav.

Prvi problemi se pojavijo že ob osnovni dejavnosti v gorah — hoji. Vsak korak namreč pomeni določen pritisk na podlago. Na sliki so prikazani rezultati meritev pritiska na podlago pri različnih človekovih dejavnostih v gorah, iz česar je razvidno, da so najhujše posledice od planinca, ki teče po pobočju navzdol. Z množičnostjo se ta vpliv še stopnjuje.

Hoja ima s svojim vertikalnim in horizontalnim pritiskom (tlačenje) direktni in posredni vpliv na podlago. Direktni mehanični vpliv na vegetacijo se odraža v uni-

čenju asimilacijskih organov, zmanjšanju fotosintetske aktivnosti, spremembi v kaljivosti in pri razmnoževanih procesih, zmanjšanju biomase. Vse to vodi v propad na tlačenje občutljivih vrst. V spremenjenih konkurenčnih razmerah pride do sprememb v vrstni sestavi: uveljavijo se odpornejše vrste.

Glede na dinamiko sprememb in značilnosti izvorne vegetacije so možne različne razvojne smeri pod vplivom tlačenja: popoln propad vegetacije, osiromašenje vegetacije ali pa izoblikovanje novih rastlinskih združb, t. i. hojenih travišč. Ta se razvijajo predvsem v okolici planinskih koč, počivališč in razgledišč. Občutljive vrste zaradi mehanskega pritiska propadejo, odporne pa obstanejo in se razširijo. Med njimi so predvsem trave (zaradi značilnih rasti), še posebno različne vrste šopulj, bilnic in mačjih repov. Sočasno z izginjanjem občutljivih vrst se vse bolj naseljujejo enoletna in alpska latovka ter različne vrste z rozetasto razrastjo, prevsem trpotci. Preživetje v takih razmerah tem rastlinskim vrstam omogoča pritalna razrast, velika regeneracijska in razmnoževalna sposobnost (prevladuje vegetativno razmnoževanje), trdnost tkiva, prilagojenost za slabši vlažnostni režim zaradi zbitosti tal.

Posredni vpliv pa se kaže v delovanju na tla. Spremeni se struktura tal, poveča se zbitost, zmanjša se prostornina por ter količina zraka in vode v tleh, slabša je aktivnost talnih organizmov. Vse to se navzven kaže v vplivu na vegetacijo, povečanem odnosu tal in odtoku atmosferske vode, kar pomeni razbohotenje erozijskih procesov. V primeru popolnega propada vegetacije lahko tudi posredne vplive obravnavamo kot neposredne.

Na strmeh terenu s pritiskom noge predvsem razrahljamo, odrinemo površinski sloj tal in s tem olajšamo delo eroziji. Na položnejšem terenu pa pritisk povzroča predvsem zbitost tal.

KATEGORIJE OGROŽENOSTI

Vegetacijo naših gora lahko glede na potencialno ogroženost zaradi tlačenja razvrstimo v različne kategorije:

1. Potencialno najbolj ogrožena so vlažna rastišča, kot so povrja, barja in obrežja jezer. Velika večina rastlinskih vrst takih predelov je izredno občutljiva na mehansko obremenitev, saj delež občutljivih vrst dosega 85 do 100 odstotkov.

2. Po stopnji ogroženosti sledijo vegetacijski tipi ekstremnih visokogorskih rastišč, kjer splošno slabe življenjske razmere onemogočajo večjo regenerativno sposobnost. To so območja mozaičnega prepletanja skalovja, meli, travišč in snežnih dolinic. Ogrožene so združbe skalnih razpok, visokogorskih travišč (predvsem

čvrsto in modrikavo vednozeleno šašje), združbe snežnih dolinic, združbe na podnožjih melišč, vlažna travišča v plaznih žlebovih. Že majhna obremenitev vodi v znižanje deleža posameznih vrst in spremembo vrstne sestave.

3. Nadpovprečno občutljiva so manj ekstremna rastišča alpskih travišč, resave pritlikavih grmičkov in zeleno jelševje. V to kategorijo pa lahko prištevamo tudi nekatere gozdne tipe na vlažnih rastiščih.

4. Povprečno potencialno spremembo pod vplivom tlačenja lahko pričakujemo v sestojih ruševja, v redkih gozdovih na zgornji gozdni meji. Enako občutljivi so tudi gozdni robovi, ki se po strukturi in funkciji vegetacije precej razlikujejo od vegetacije gozdov.

5. Zmerno ogrožene so pašne površine. 6. Majhno občutljivost izkazuje večina gozdnih združb, možna pa so precejšnja odstopanja v odvisnosti od količine podrasti.

7. Največjo obremenitev prenašajo (so najmanj občutljive) združbe, ki so prilagojene na pogosto prisotnost mehanskega pritiska oziroma so z njim pogojene. Gre za že omenjena hojena travišča.

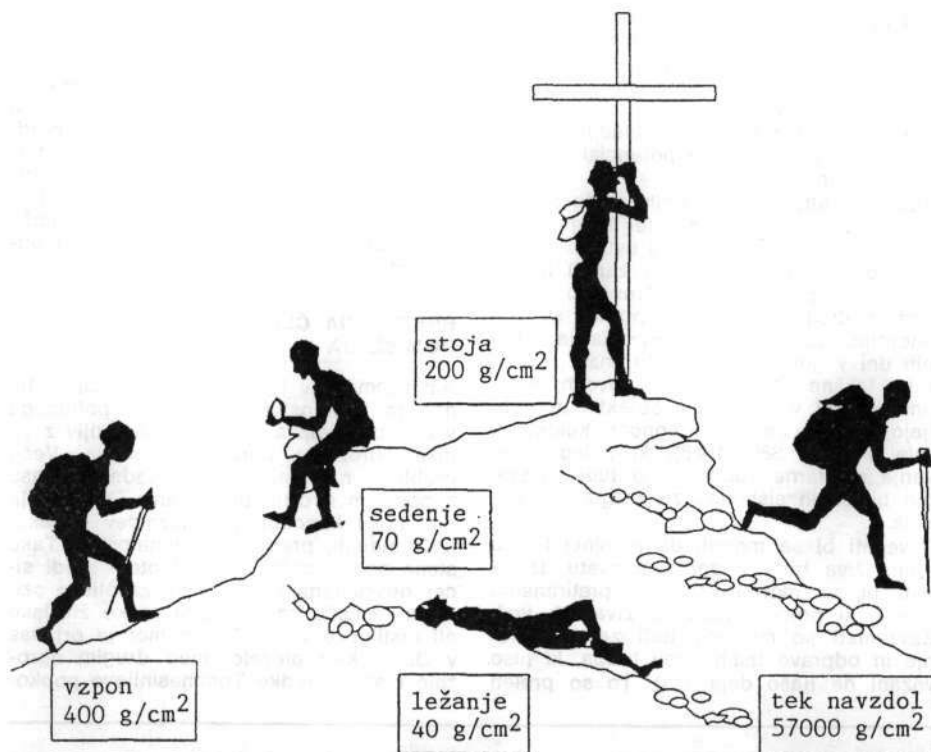
Na splošno velja, da povečana vlažnost rastišča povečuje občutljivost vegetacije. Pomemben je tudi sezonski vidik. V spomladanskem času, ko so tla zaradi taljenja snega in obilnih padavin izredno namočena, so travišča bolj občutljiva kot v suhem poletnem obdobju. Zato tudi živine ne vodijo na višinske pašnike pred osušitvijo tal.

Velikega pomena je tudi nagib terena in nagib same poti. Pri majhnem nagibu poti (manj kot 10°) je poškodovanost vegetacije večja na položnejših terenih (10°), kjer je večja možnost hoje izven poti, kot pri strmejših predelih (20°), kjer sama konfiguracija poti in terena onemogoča hojo izven poti in s tem povzroča ne škodo na okolni vegetaciji. Z večanjem nagiba poti pa se večja tudi obseg poškodb. Najhujše poškodbe so ob poteh, ki potekajo v vpadnici pobočja. Te poškodbe se običajno kažejo v popolni ogolitvi terena in s tem odprti poti za erozijske procese. V to zadnjo kategorijo bi lahko uvrstili vsem dobro znane bližnjice.

Na poteh, kjer se začno razvijati erozijski procesi, se nivo glede na okolico vse bolj znižuje in pot postane neprijetna za planince, zato se ji začno izogibati. Na obeh straneh nastajajo dodatne poti, na katerih kmalu propade vsa vegetacija, tla ogolijo, začne se odnašanje tal in proces se tako vse bolj širi.

»VODOTESNE« GREZNICE

Poznavanje občutljivosti posameznih vegetacijskih enot kakor seveda tudi geološke in pedološke podlage ter konfiguracije

Obremenitev vegetacije in tal ob različnih aktivnostih

racije terena je še posebno pomembno pri načrtovanju novih poti, lokacij za počivališča, razgledišča, planinske koč, postaje žičnic in vse objekte v gorskem svetu, kjer prihaja do večjih koncentracij ljudi.

Velike koncentracije ljudi poleg vpliva na vegetacijo predstavljajo nevarnosti tudi zaradi kopičenja odpadkov in odpadkov. Vedeti moramo, da odplake iz »vodotesnih« greznic naših planinskih koč vsaj deloma zaključijo svojo pot v dolinskih izviri. Zaradi kraškega značaja našega visokogorja pa je včasih težko ugotoviti take »kanalizacijske« poti. Dejstvo je, da do onesnaženja prihaja v izviri pod Triglavsko steno, v izviru Soče pod Vršičem, izviri pod Kaninom, Triglavskih jezerih in še kje. O tem problemu je bilo na straneh Planinskega vestnika že marsikaj napisanega in verjetno še bo, kajti vzroki še vedno niso odpravljeni.

Glede na to, da petina pitne vode Slovenije izvira iz Julijskih Alp, bi se bilo potrebno čim bolj izogibati gradnjam v gorskem svetu, v že obstoječih objektih pa z uporabo razgradljivih detergentov, pranjem perila v dolini (planinci bi se lahko navadili nositi posteljnino s seboj) in primernejšim sistemom sanitarij čim bolj

omiliti stanje. Ob mačehovskem odnosu do podtalnice se bodo namreč kmalu potrebe po zdravi pitni vodi iz alpskega sveta še povečale.

Trdni odpadki so tudi v nižinskem svetu velik problem, ker je v sodobni potrošniški družbi odlaganje tako velikih količin odpadkov prostorsko težko rešljiva naloga. Vizualni negativni učinek, ki ga imajo odpadki v naših gorah in ki ga tudi najbolj poudarjamo, je verjetno še najmanjši problem. Večji je ta, ker v smetiščnih jamah ležijo tudi taki odpadki, pri katerih razgradnji prihaja do sproščanja okolju škodljivih snovi. Sortiranje nevarnih odpadkov pa na žalost tudi v dolinskih smetiščih ni rešeno. Odpadki tako predstavljajo grožnjo nižje ležečim izvrom pitne vode. Kupi odpadkov so tudi privlačno zbirališče gorskih živali, vendar so istočasno lahko vir poškodb (ostri robovi pločevink, razbite steklenice). Tudi zaradi počasnejše razgradnje v ekstremnih pogojih visokogorja bi bilo primerneje razmišljati o odvažanju odpadkov v dolino.

ENERGETSKA OSKRBA KOČ

Energetska oskrba planinskih koč je naslednji problem. Le malo je objektov, ki so priključeni na električno omrežje. Les

kot energetski vir pa je zaradi težavnega transporta iz doline in neprimernosti izsekavanja gorskih gozdov v okolici koč neumesten. Dizelski agregati so vprašljivi zaradi hrupa, ki ga povzročajo. Poleg tega je uganka tudi pot odpadnih motornih olj, ki predstavljajo potencialno ogrožanje dolinskih izvirov.

Tudi pri alternativnih virih ne gre brez zapletov. Elektrarne na veter bi glede na vetrovnost v gorskem svetu ustrezale, vendar se primernost zmanjša zaradi hrupa, ki nastaja pri delovanju. Trenutno je seveda najbolj sprejemljiva uporaba sončne energije, tudi zaradi velikega števila sončnih dni v gorskem svetu. Pri nas je uporaba takšne energije še v povojih, v tujni pa tudi v planinskih objektih uporabljajo sončne celice in sončne kolektorje (glej PV 88, 389, 1988), ki poleg ogrevanja sanitarne vode nudijo tudi ogrevanje bioloških sistemov za razgradnjo odpadkov.

Zavedati bi se morali, da planinci nismo edina živa bitja v gorskem svetu. Izgubiti bi se morali vsakemu pretiranemu hrupu, ki pomeni motenje živalskih vrst. Zavzemati se moramo tudi za omejevanje in odpravo tistih virov hrupa, ki niso vezani na našo dejavnost. To so preleti

športnih in ultra lahkih letal ali komercialni poleti s helikopterjem.

Živali so še posebno občutljive v zimskem času, ko jim izjemno slabe življenjske razmere onemogočajo uspešno obrambo in prilagajanje pred našimi vplivi, predvsem tako nenadnimi, kot je pojav turnega smučarja. O negativnih vplivih turnega smučanja ter o celotni problematiki vplivanja smučišč in smučanja na naše okolje bomo spregovorili v eni od prihodnjih števil.

BREZMEJNA ČLOVEKOVA DOMIŠLIJA

Alpinizem je v primerjavi z množičnostjo našega planinstva, predvsem poletnega v okolici Triglava, skoraj zanemarljiv z vidika ogrožanja naravnega okolja. Večji problemi nastajajo šele v zadnjem času s pojavom športnega plezanja, ko prihaja do večjih koncentracij plezalcev v nekaterih stenah, predvsem izvenalpskih. Take stene so nekakšni naravni otoki sredi sicer neskalnega sveta in so zavetišče oziroma rastišče za nekatere redke živalske ali rastlinske vrste. Tak primer je pri nas v Ospu, kjer plezalci med drugim ogrožajo rastišče redke Tommasinijeve popko-

Posteljino prinesite s seboj

Higienski vzroki so Nemško planinsko društvo (DAV) že pred časom napeljevali k temu, da je začelo razmišljati o uvedbi obvezne uporabe zasebnih spalnih vreč v planinskih kočah. To je le ena in vsakomur razumljiva stran takšne pobude. Druga pa je vse večje obremenjevanje gorskih vodnih tokov s pralnimi sredstvi in čistili in na drugi strani zaradi tega tudi večja poraba energije. Pranje perila, rjuh in drugih preoblek za postelje naj bi zaradi manjšega onesnaževanja okolja kar najbolj omejili. Zato Nemško planinsko društvo že od lanske planinske sezone ponuja svojim članom poceni spalno vrečo iz platna, dolgo 220 centimetrov in komaj 410 gramov težko.

Kaj naj pomeni obvezna uporaba takšne spalne vreče? Od določenega časa bodo morali vsi brez izjeme, ki bodo hoteli prenočiti v planinskih kočah Nemškega planinskega društva, uporabljati takšne higienske vreče, pa naj bi bilo to poleti ali pozimi. Kot zdaj kaže, naj bi to veljalo v vseh kočah, katerih lastniki so Nemško planinsko društvo, Avstrijsko planinsko društvo in Planinsko društvo Južne Tirolske. To bo veljalo brez izjeme v vseh planinskih kočah in bivakih teh planinskih zvez, v katerih pač veljajo enotna pravila.

Seveda ne bo potrebno, da bo to »uradna« spalna vreča, saj bodo lahko planinci prinesli s seboj vsakršne vreče, ki jih bodo varovale, da s telesi ne bi prišli v dotik z vzmetnicami, glavniki ali odejami v planinskih kočah. Vreča, ki si jo bo planinec sešil sam, bo enako dobra kot kakšen komercialni luksuzni model. Kdor pa ne bo imel s seboj ne tega ne drugega, si bo moral po uvedbi obvezne uporabe spalne vreče v planinskih kočah izposoditi »uradno« spalno vrečo ali si jo nabaviti in zanjo plačati 18 mark (približno 130 dinarjev).

Kot kaže, letošnjo poletno sezono to še ne bo veljalo. Enako kot na lanski skupščini Planinske zveze Slovenije, ko so mimogrede razpravljali tudi o uvedbi takšnih vreč v naših planinskih postojankah, niti na generalnih skupščinah teh treh planinskih zvez niso sprejeli sklepa, da bi bila uporaba takšnih vreč letos že obvezna. Tega menda niso sprejeli iz čisto praktičnih vzrokov. Najprej naj bi te planinske zveze pozvale planince, naj bi čisto prostovoljno začeli nositi že letošnje poletje s seboj takšne vreče. Tako bodo imeli obiskovalci planinskih koč vsaj eno sezono čas, da se bodo lahko — če se bodo želeli — navadili na vreče. Najpozneje v dveh letih pa naj bi dokončno začelo veljati pravilo, da bo treba vreče nositi v gore s seboj. To bo seveda veljalo tudi za obiskovalce od drugod, tudi iz drugih držav.

rese in vznemirjajo ptice med gnezdenjem.

Morda je težko razumljivo, da »povzročamo paniko« ob ogroženosti »nepomembne« rožice, ko pa je toliko večjih in očitnejših ekoloških problemov, kjer propadajo celotne pokrajine. Kljub temu je to eden od pomembnih problemov naravovarstvene dejavnosti, ki se trudi ohraniti pestrost in raznolikost živega sveta. Da bi ohranili to pestrost, so bile nekatere vrste deležne posebne zakonske zaščite. Problem pa je v tem, da je marsikatera vrsta pridobila na popularnosti šele s svojo zaščiteno statuso. Ob bolj obiskanih planinskih poteh zato težko vidimo pisane cvetove, ki bi krasili trate in skalovje. Večina lepih cvetic namreč konča v nahrbtnikih ter kasneje v smetnjakih v dolinah, ker zaradi ovenelosti kar naenkrat niso več primerne za okras domače mize. Verjetno bi še našli kake dejavnosti v planinstvu, ki negativno vplivajo na gorsko okolje. Brezmejna je namreč človekova domišljija, ko gre za nasilje nad naravo. Tudi potovanje z gorskim kolesom po gorskih prostranstvih je ena od takih idej. Ne bom trdil, da za akterja ni pri-

vlačna, vendar moramo neke potegniti mejo med prijetnim in škodljivim.

Iz Švice poročajo še o neki neverjetni zamisli. Da bi povečali obisk vrha Fletschhorn in s tem tudi turistične dohodke, nameravajo dograditi oziroma nadzidati vrh za tri metre. S tem bi dosegli višino 4000 metrov in tako višjo kategorijo privlačnosti za obiskovalce.

Ekološki problemi in problemi varnosti v gorah nam vse bolj kažejo negativne plati težnje po množičnosti v naši planinski organizaciji, ki smo jim priča zadnja desetletja. Zanimarjeno je bilo načelo kakovosti, ki mora postati glavno vodilo razvoja tudi v vrstah planincev, pa čeprav bi tako izgubili nekaj »planincev«, ki se ga enkrat letno do mrtvega napijejo v eni od koč v okolici Triglava.

Morda se bo našel kdo, ki bo vsemu povedanemu oporekal. Vse skupaj je na prvi pogled res videti malenkostno in dlakocepsko. Ob grozečih razdejanih, ki jih s svojimi strupi in posegi povzročamo v okolju, je planinstvo skorajda nedolžno. Vendar bi v stilu pregovora »Dinar na dinar — palača« lahko zaključili: »Strup na strup — puščava«.

MODA, S KATERO JE TREBA RESNO RAČUNATI

GORSKA KOLESA NA MARKIRANIH POTEH

Za gore se po novem potegujeta dva posameznika. Prvi je tisti, ki si skrbno zaveže planinske čevlje, drugi pa prav tako skrbno pregleda verigo in zobnike 21 prestav na svojem kolesu, specialki, imenovani gorsko kolo.

Vse skupaj se je — kajpada — začelo v Združenih državah Amerike, kjer so bili nekateri v gore zaljubljeni Kalifornijci mnenja, da je pot z gorá navzdol prepočasna in tudi dolgočasna. Pred več kot 20 leti so si prvi navdušenci zvarili skupaj posebna terenska kolesa. Skrajneži vožnje navzdol so se z avtomobilom odpeljali v hribe, tam vzeli iz prtljavnika kolesa ter se z vikom in krikom spustili navzdol. Evropski varuhi narave so ostrmeli: na sedežnicah so se pojavili kolesarji, ki so zaljubljeno stiskali k sebi kolesa. Ko so prišli na vrh žičnice, so jo takoj ubrali po svoje.

K sreči vsi kolesarji niso tako zasvojeni, da morajo s kolesi tudi v hribe. Marsikdo gre peš gor in dol. Toda terensko kolo z 21 prestavami je postalo modni artikel, namenjen najprej postavljačem na mestnih promenadah, ne pa napadom na gorske vršace. Po podatkih zahodnonemške planinske zveze se podi po hribih le tri odstotke vseh prodanih gorskih koles. Njihova konstrukcija je prirejena oviram,

ki čakajo kolesarje v mestih, ne pa v gorah, za premagovanje pločnikov in stopnic, ne pa skalnih pragov.

Sprijazniti se morajo z več škodo na svojih vozilih, kakor pa sami povzročijo škodo. Več kakor 600 zahodnonemških ljubiteljev terenskih koles umre na leto zaradi trčenja z avtomobili. Malo verjetno je, da bi se kolesarji iz strahu pred izpušnimi plini odločili za kolo ter čez drn in strn odhiteli na delovno mesto. Kot so prepričani številni sociologi, je to pač moda za zapravljanje prostega časa, glede na to pa reklama za kolesa obljublja neomejeno uživanje v vožnji vse do širnih obzorij.

Tam, kjer se je najprej pojavila ta moda, je gibanje že strogo omejeno. Zakon dovoljuje vsakomur dostop v gozdove, na travnike in k jezerom, vendar so s tem mišljene družine, ki s košarami odhajajo na piknik. Kolesarji z gorskimi kolesi niso zajeti v tem predpisu. Dodatek k zahodnonemškemu zakonu namreč pravi, da imajo kolesarji na gričih sredogorja na voljo kolovozne poti, ne smejo pa divjati po travnikih, pašnikih in vodnih strugah. Tudi na privatnih posestih se lahko vozijo le, če imajo posebna dovoljenja. Zvezni zakon prepoveduje vožnjo s kolesi

po gozdovih, seveda pa lahko kolesarji uporabljajo gozdne poti. Vendar so se, na primer, na Bavarskem že tako razširili, da nameravajo tam uvesti registracijo terenskih koles, kajti le tako bodo lahko videli, s kom imajo opravka.

Zaviranje na planinskih pašnikih uničuje, kot smo že pogosto zapisali, tenko, občutljivo in življenjsko pomembno vegetacijsko plast. V najboljšem primeru se takšna poškodba zaraste v petih letih, sicer pa se brazde zaradi erozije še poglobljajo in se ne prime nobena travnata bilka več. Divjanje po pašniškem svetu tudi plaši divjad in povzroča nepopravljivo škodo.

V Zvezni republiki Nemčiji so samo lani prodali 1,25 milijona gorskih koles, skoraj tretjino več kot leto dni prej. Skoraj četrtna teh koles se vsaj enkrat znajde skupaj s svojimi lastniki v gorskem svetu.

Varuhi narave se ob tem zavzemajo za razumno politiko, saj vedo, da kolesarjev ne morejo preganjati kar počez. Dejstvo je namreč, da je kolo tisto prevozno sredstvo, ki ne zavzame veliko prostora in ne rabi nobene druge energije kot le moč lastnikovih mišic. Razumna raba takšnih in drugačnih koles zagotavlja veliko užitka v naravi tako tistim, ki hodijo v hribe peš kakor tudi kolesarjem, če se seveda sprijaznijo z omejitvami.

NOVA OBLIKA REKREACIJE V GOZDU IN NA PLANINSKIH POTEH

KOLESARJENJE POD DROBNOGLEDOM

BARBARA NOVAK

Gozdarski oddelek Biotehniške fakultete ljubljanske Univerze je letošnjega marca v prostorih Inštituta za gozdno in lesno gospodarstvo v Ljubljani pripravil dnevni seminar o rekreacijski vlogi gozda. Na njem so razpravljali o vsakršnih možnostih udejstvovanja, ki se obiskovalcem ponujajo v gozdu, pa tudi o škodljivih vplivih takšnih dejavnosti. Med drugim je bilo občinstvu posredovano predavanje »Gorsko kolesarjenje — nova oblika rekreacije v gozdu«, ki ga nekoliko skrajšanega, vendar vsebinsko nikakor okrnjenega z dovoljenjem avtorice, absolventke krajske arhitekture na Biotehniški fakulteti, objavljamo, saj gozd pokriva dobršen del območja, kjer so speljane planinske poti. (Op. ur.)

Gorsko kolesarjenje je oblika rekreacije, ki postaja v svetu in pri nas vse bolj popularna. Dokaz za to je tudi močno povečanje proizvodnje gorskih koles. Po podatkih plansko analitske službe tovarne Rog v Ljubljani iz lanskega decembra so leta 1988 tam izdelali 300, lani pa že 2000 takšnih koles, medtem ko je letošnja predvidena proizvodnja 12 500 gorskih koles za domači trg in 25 000 takšnih koles za izvoz.

V Sloveniji je bilo torej doslej kupcem na voljo 2300 Rogovih gorskih koles in če tej številki prištejemo še enkrat tolikšno število uvoženih, se število gorskih koles pri nas giblje okrog 5000.

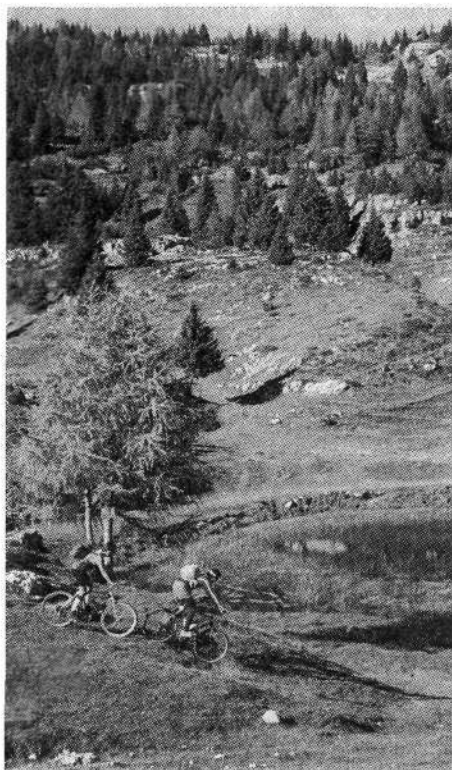
Pojav gorskega kolesarjenja je omogočil razvoj na področju tehnologije izdelave koles, gonilna sila tega razvoja pa je želja sodobnega človeka po novih načinih rekreacije, ki bi omogočili čim bližji

stik z naravo na čim bolj udoben način. Ker je sodoben človek že ekološko ozaveščen, se zaveda, da s prevoznim sredstvom, katerega hrup in izpuhi onesnažujejo in zastrupljajo okolje, ne more v naravo, če želi, da bo ostala takšna, da se bo vanjo rad vračal. S tega vidika je kolo, če ne upoštevamo človeških nog, edino ekološko sprejemljivo transportno sredstvo.

KAJ ZMOREMO IN KAJ SMEMO

Zato so proizvajalci koles v Kaliforniji skonstruirali kolo »all terrain bike« (ATB). Kot že ime pove, je primerno za vožnjo po kakršnem koli zemljišču. To je bil prototip današnjega gorskega kolesa, ki ga tudi pri nas poznamo pod imenom »mountain bike« (MTB). Razlog za to, da je šel razvoj kolesa v smeri gorskega kolesa, je verjetno v dejstvu, da je gozd, eden od najprivlačnejših prostorov za rekreacijo, zaradi kmetijske izrabe in urbanizacije ravninskih predelov izrinjen v gričevnat in gorat svet.

Skonstruirati je bilo torej potrebno kolo, s katerim je mogoče premagovati tudi zahtevnejše vzpone in druge ovire. To jim je uspelo z iznajdbo eliptične tristopenjske verižnice, katere prenosni mehanizem maksimalno izkorišča vloženo energijo mišic. Taka verižnica na težavnih terenih in vzponih zmanjšuje porabo kolesarjeve moči za približno devet odstotkov v primerjavi s klasično izvedbo tristopenjskih verižnic. Zadnja verižnica je šeststopenjska. Kolo ima poseben zavorni sistem, s katerim je zagotovljena varnost pri spustu, ter široke gume in močno konstrukcijo, ki omogoča vožnjo po neutrjenih površinah. Tako kolo nam ponuja neomejene možnosti za vožnjo po makadamu, gozdnih cestah, peš poteh, v planine, čez trav-

Ali je takšno kolesarjenje še dopustno? Če je po planini speljana kolovozna pot, nemara je, sicer pa komajda

nike, pašnike in z malo slalomske spretnosti celo po gozdu.

Vprašanje, ki se v zvezi z vsemogočnostjo človeka v ekološkem kontekstu pogosto zastavlja, pa je: ali to, kar zmoremo, tudi smemo? Vprašati se moramo, ali prostor lahko brez škode prenese še eno dodatno obremenitev, ki jo predstavlja gorsko kolesarjenje. Kolesarji namreč niso edini uporabniki gozdnega prostora. Ne smemo pozabiti, da so naši gozdovi danes ekološko že močno obremenjeni: zunanje z industrijskimi imisijami, notranje pa z zahtevami posameznih dejavnosti, ki izkoriščajo ta prostor. Znotraj sistema uporabe prostora mora vsaka dejavnost skrbeti za to, da ne ogroža drugih dejavnosti. S tega vidika je nujno, da se vsaka dejavnost omeji do tiste mere, ki ji omogoča sožitje z drugimi dejavnostmi. To so osnovna načela, na podlagi katerih bomo prišli do meril, kam v gozdnem prostoru z gorskimi kolesom smemo in kam ne.

PROBLEMI ZARADI KOLESARJENJA

Gorsko kolesarjenje je rekreacijska dejavnost, ki se je sprva odvijala posamično in neformalno. Z naraščanjem števila

kolesarjev, ki je bilo podprto z domačo proizvodnjo gorskih koles, je začela ta dejavnost dobivati tudi formalne oblike. V začetku letošnjega marca so v Ljubljani ustanovili klub za gorsko kolesarjenje, ki ima v programu kartiranje tras za takšno športno udejstvovanje, prirejanje različnih orientacijskih tekmovanj in izletov ter seznanjanje članov s siceršnjimi zanimivimi trasami in z etiko obnašanja gorskih kolesarjev.

Gorsko kolesarjenje je postalo tudi sestavni del turistične ponudbe, saj že imamo izposojevalnice gorskih koles v Kranjski gori in Bohinju.

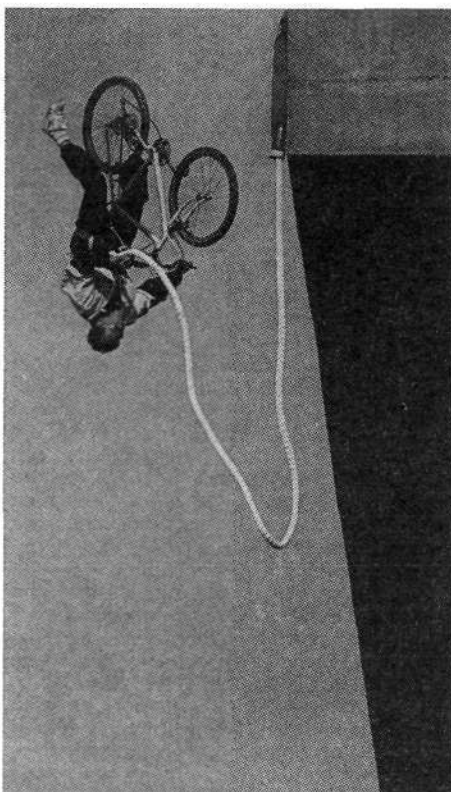
Gorski kolesarji so torej tu, z njimi pa tudi prvi problemi. Kot vemo, je značilnost in privlačnost gorskega kolesarjenja ravno v tem, da kolesarji ne potrebujejo utrjenih poti, temveč lahko gredo povsod, kjer jim zemeljska površina to dopušča. In kaj ostaja za njimi? Poležana trava, pomečkana podrast, poškodbe na grmovju, zareze v tleh ali celo razgaljeno podtalje. Mehanske poškodbe rastlin, predvsem talnega substrata, lahko na višjih nadmorskih višinah, krasu in drugih ekstremnih rastiščih vodijo do negativnih, degradacijskih procesov, predvsem do novih erozijskih žarišč. Posebno ogroženi so visokogorski ekosistemi, ki imajo zaradi mejnih življenjskih pogojev manjšo izravnalno sposobnost in so zato ekološko manj stabilni. Vsak najmanjši poseg v pogoje njihovega obstoja jih lahko vrže iz ravnotežja in sproži procese degradacije.

Na probleme gorskega kolesarjenja v našem visokogorskem svetu so že začeli opozarjati predstavniki delovne organizacije Triglavski narodni park. Zavzemajo se za uskladičev te dejavnosti z interesi TNP. Republiškemur komiteju za varstvo okolja in urejanje prostora so predlagali sprejem predpisov, s katerimi bi uredili nove oblike poseganja v ta prostor.

Da problemi visokogorskega sveta prese-gajo celo nacionalne okvire, je pokazal sprejem resolucije o ekološki zaščiti Alp. Na podlagi resolucije naj bi v prihodnjih dveh letih izoblikovali konvencijo o ekološki zaščiti Alp, ki bi obsegala prostorsko načrtovanje, zaščito tal, uravnavanje vodnega režima, varstvo narave in okolja, turizem, promet in preskrbo z energijo.

TRI KATEGORIJE POKRAJINE

Tudi gorsko kolesarjenje kot obliko rekreacije oziroma turistične ponudbe moramo presojati z vidika varovanja narave in okolja. Ugotoviti moramo, kako je treba to dejavnost omejiti, da ne bo začela spodjedati temeljev lastnega obstoja — naravnega okolja. Varovati moramo torej naravno okolje pred gorskimi kolesarji za gorske kolesarje. Ugotoviti moramo, kam gorsko kolesarjenje glede na naravne zna-

Kot veljajo za preizkušanje plezalnih vrvi posebni testi, so jih začeli uvajati tudi najboljši proizvajalci gorskih koles: kolo in kolesarja navežejo na dovolj močno vrv in vse skupaj vržejo z višine, pri čemer je celotna obremenitev ob padcu na kolesnem okviru

čilnosti prostora sme in kam ne sme. In kamor sme, pod kakšnimi pogoji.

Praktično to pomeni, da je potrebno opredeliti območja, kjer je vožnja z gorskimi kolesi prepovedana, zatem območja, kjer je dovoljena vožnja v okviru določenih tras in obstoječih poti, ter območja, ki zaradi te dejavnosti niso ogrožena.

Vendar pri tem ne smemo gledati le na naravne značilnosti prostora, marveč moramo upoštevati, da obstaja sistem uporabe prostora, ki zagotavlja določeno ravnoesje interesov posameznih uporabnikov. Pojav novega uporabnika poruši to ravnoesje in s tem sproži konkurenčne in konfliktne odnose v boju za prerazporeditev prostora. Gorski kolesar prihaja v nasprotje z interesi planincev, izletnikov, lovcev, gozdarjev in ne nazadnje z interesi naravovarstvenikov. Kdo bo v boju za prostor zmagovalac in kdo bo popustil, ne sme biti prepuščeno naključju. Zato imamo prostorsko načrtovanje kot instrument za reševanje navzkrižnih interesov v prostoru. Deluje na načelih funkcionalnosti in ekološke skladnosti posameznih rab prostora.

PROSTOR IN DEJAVNOST

Ugotavljanje ranljivosti prostora je postopek, ki ga uporabljajo prostorski načrtovalci za oceno sprejemljivosti kakšne dejavnosti v določenem prostoru. Gre za ugotavljanje, kakšne so spremembe v prostoru, če vanj postavimo določeno dejavnost. Rezultat postopka je členitev prostora na območja, ki so zaradi te dejavnosti relativno bolj ali manj ogrožena.

Najprej moramo spoznati prostor in dejavnost, s katero posegamo vanj. Vsaka dejavnost namreč povzroča določene spremembe v različnem prostoru in obratno. Ko smo spoznali dejavnost in prostor, lahko napovemo pričakovane spremembe. Vendar sprememba sama po sebi ne pomeni nič: dati ji moramo pomensko oceno, da jo lahko obravnavamo kot pozitiven ali negativen učinek na prostor. Glede na pomensko oceno lahko označimo učinek določene dejavnosti na prostor kot bolj ali manj sprejemljiv oziroma nesprejemljiv.

Kako ugotavljamo ranljivost prostora zaradi gorskega kolesarjenja?

Značilnosti gorskega kolesarjenja povzročajo spremembe v biofizičnih in družbenih komponentah prostora, te spremembe pa imajo različen pomen v povezavi z različnim prostorom. Zareza v tla v območju apnenčaste matične podlage, ki ni strmo in je bogato poraslo z rastlinjem, ne pomeni kakšne usodne, ireverzibilne spremembe. Nasprotno pa lahko to na strmem svetu na laporju z redkim rastlinstvom ob obilnejših padavinah pomeni nastanek erozijskega jarka.

Če želimo ugotoviti, kakšne bodo spremembe, moramo poznati prostor in dejavnost. Ko torej dejavnost poznamo, moramo prostor zato, da ga spoznamo, členiti v posamezne sestavine. To so strmina, geološka osnova, raba tal, padavine, nadmorska višina, funkcija gozda in cestno omrežje.

Kakšna je občutljivost posamezne pojavnosti oblike gorskega kolesarjenja, ocenjujemo z relativno lestvico v okviru posamezne sestavine prostora. Prag sprejemljivosti in pomensko vrednost sprememb za posamezno pojavno obliko določene sestavine prostora dobimo na podlagi znanstvenih dognanj, standardov varovanja okolja in družbenih vrednot. Ko imamo po pojavnih oblikah ovrednotene vse sestavine prostora, jih združimo v skupno sliko ranljivosti prostora zaradi gorskega kolesarjenja. Skupna slika predstavlja členitev prostora glede na različne stopnje sprejemljivosti in hkrati pokaže območja, kjer je učinek sprememb nesprejemljiv. Na teh območjih je gorsko kolesarjenje treba prepovedati oziroma odsvetovati, na ostalem območju pa ga je potrebno ustrezno usmerjati.

USMERJANJE KOLESARJENJA

Gorsko kolesarjenje usmerjamo s splošno vzgojo kolesarjev prek sredstev javnega obveščanja (objava kodeksa obnašanja), s formalizacijo dejavnosti (ustanavljanje društev in sekcij za gorsko kolesarjenje, v okviru katerih je lažje uveljaviti določena načela za varovanje okolja in temu primerna merila obnašanja) ter s kartiranjem tras za gorsko kolesarjenje.

Klub gorskih kolesarjev že ima v programu kartiranje tras za gorsko kolesarjenje. Nedvomno o tem razmišljajo tudi v turističnih agencijah in izposojevalnicah gorskih koles (pa tudi v Planinski zvezi Slovenije; op. ur.). Gozdarji kot gospodarji gozdnega prostora ne bi smeli dopustiti, da kakšna dejavnost nenadzorovano vdira v prostor, za katerega so odgovorni družbi. Gozdna gospodarstva bi morala presoditi, kakšna je privlačnost njihovega območja za to vrsto rekreacije in ga na ustrezen način ponuditi zainteresiranim. Prav bi bilo, da bi trase za kolesarske poti opredelili s sodelovanjem zastopnikov interesov gorskih kolesarjev in predstavnikov stroke, ki odgovarja za ta prostor. Vsaka od sodelujočih strani vnaša v postopek svoje zahteve oziroma kriterije. Gozdarji bi bili pri tem zadolženi za vnos kriterijev varovanja in bi morali upoštevati strmino, geološko podlago, tip tal, rabo tal, nadmorsko višino, padavine in funkcijo gozda (zaščitena območja).

Poleg območij, ki so zaradi gorskega kolesarjenja ogrožena, je potrebno za projektiranje tras kolesarskih poti opredeliti tudi območja, ki so za gorsko kolesarjenje najbolj zanimiva. Kot kriteriji privlačnosti nastopajo začetne in ciljne točke kolesarjev (večja turistična središča), obstoječi sistem poti v prostoru, pestrost prostora (razgibanost reliefa, raznovrstnost rabe tal, prisotnost vodnega in gozdnega roba, mikroreliefni in mikrovegetacijski pojavi), naravna ohranjenost prostora, možnost dostopa do vode, razgledi, prisotnost naravnih in kulturnih znamenitosti.

V prostoru, ki je ustrezen z vidika privlačnosti in z vidika varovanja, lahko na podlagi funkcionalnih kriterijev opredelimo traso za gorsko kolesarjenje. Funkcionalni kriteriji so zaokroženost poti z več različicami, maksimalne strmine, maksimalna višinska razlika, pohodnost zemljišča in navezovanje poti na gostinske in turistične objekte.

Ko natančno proučimo vse te parametre, lahko na podlagi tega »potegnemo« traso kolesarske steze — ali pa jo odsvetujemo.

ODGOVORNOST NA POTI

Izhodišče pri kartiranju je, da se praviloma držimo obstoječih povezav v prostoru. Z njimi poskušamo povezati vse

zanimive točke in območja v zaključeno traso ali mrežo gorskih kolesarskih poti. Opredeljeno traso oziroma mrežo poti vrisemo na karto v merilu 1 : 25 000 do 1 : 75 000, odvisno od velikosti območja in željene natančnosti prikaza. S karte mora biti razvidna težavnostna stopnja trase (višinska razlika, maksimalni vzponi in dolžina trase), pomembnejši objekti in zanimivosti ob poti. Posamezne trase se lahko med seboj razlikujejo po tematiki (panoramsko turistične poti, orientacijsko tekmovalne poti itd.).

Seveda ne zadostuje, da traso samo vrisemo na zemljevid, temveč jo moramo na terenu markirati z ustreznimi usmerjevalnimi in opozorilnimi tablam ali znaki. Traso je potrebno na določenih mestih utrditi in zavarovati ter opremiti z dodatnimi ureditvami (počivališča, prostori za piknik itd.). Markacije naj bodo sicer opazne, vendar karseda nevsiljive in usklajene z naravnimi značilnostmi in kulturno tradicijo prostora. Enako velja za morebitne dodatne ureditve.

Označitev trase za gorsko kolesarjenje ne prinaša nikakršne zakonske odgovornosti do uporabnika. Določena zakonska obveznost za udeležence pa nastopi v primeru, ko nekdo organizira prireditev za gorske kolesarje.

Še vedno obstaja odprto vprašanje pridobivanja finančnih sredstev za urejanje, kartiranje in označevanje poti. Vsega bremena financiranja nikakor niso dolžni nositi le gozdarji, marveč je treba poiskati še druge, ki so zainteresirani za razvoj in usmerjanje te dejavnosti. To je predvsem proizvajalec koles, za katerega je pomembna popularizacija njegovega proizvoda; sledijo delovne organizacije, ki se ukvarjajo s turizmom in jim pomeni gorsko kolesarjenje popestritev ponudbe. Ne nazadnje je potrebno omeniti tudi možnost, da bi uporabniki vsaj posredno prispevali določen delež v okviru klubske članarine ali česa podobnega. Čeprav se zdi v naših razmerah samoumevno, da je rekreacija v naravi brezplačna, pa to za številne oblike rekreacije v tujini že dolgo ne velja več.

Upravni odbor PZS, ki se je 7. aprila sestal na svoji prvi seji v novem sestavu, je med drugim ugotovil naslednje: »Ob pojasnilu, da veljavna naročnina na Planinski vestnik trenutno krije le polovico stroškov posamezne številke, sprejemamo naslednji sklep: Naročnina na Planinski vestnik znaša v drugem trimesečju 60 dinarjev. Za naročnike, ki so že plačali celoletno naročnino, povečanje cene ne velja.«

Ker upravni odbor PZS ob tem ni razpravljal o naročnini do konca leta, ostaja impresum na drugi strani platnic nespremenjen. Ceno za drugo trimesečje vemo, za drugo polletje jo še čakamo.

PET DNI ZA SLOVENSKO E-6

IVAN LIPOVEC

Popotništvo je v državah Zahodne Evrope vedno bolj priljubljeno: stara celina je preprežena z dolgimi pešpotmi, od katerih ima večina kontrolne točke, nekatere pa so le primerno označene, vendar ne obstajajo nobena dokazila o prehojeni trasi. Ljudje pač hodijo, ker to radi delajo, in izključno sami sebe bi goljufali, če ne bi prehodili nameravanega dela poti.

Po Sloveniji sta speljana dela dveh dolgih evropskih pešpoti, E-6 od severa do juga in E-7 od zahoda do vzhoda. Medtem ko večina popotnikov pot ali njen del prehodi, se nekateri odločijo drugače premagati to razdaljo. Pred časom smo poročali, da je skupina ljudi slovenski del E-6 pretekla, lani pa so se trije Slovenci odločili celotno E-6 premagati z gorskim kolesom, tem vse bolj priljubljenim pripomočkom za premagovanje razdalj in tudi višin. Objavljamo reportažo o tem podvigu. (Op. ur.)

Mi, se pravi Milan, Stojan in jaz, smo se podali na E-6 z gorskimi kolesi, celotno pot pa smo prevozili v dveh etapah in za to porabili pet dni.

Dan za začetek prve etape je bil ponesrečeno izbran: vso pot od Ljubljane do Radelj je lilo kot iz škafa. Toda začelo se je in nismo hoteli odnehati že takoj na začetku. A bolj ko smo se približevali izhodiščni točki, bolj je dež ponehaval, med pripravami na start pa celo ni več deževalo.

Startali smo, vendar se nismo peljali daleč. Že na drugi kontrolni postaji v Radeljah smo morali vedriti. Vztrajali smo dve uri in splačalo se je: dež je ponehal in lahko smo se zagrizli v pohorske strmine. Pot je bila razmočena in blatna, zato smo se odločili, da bomo vozili po gozdnih cestah do naslednje kontrolne postaje na Mali Kopji. Razpoloženje je raslo, celo nekaj sončnih žarkov smo ugledali in občudovali pohorske griče z raztresenimi kmetijami v lepih kontrastih sončnih žarkov, dvigajoče se megle in višje viseče temne oblake, ki so nam kmalu prekržili račune. Zatekli smo se h Kremnjaku pod lopo — ravno v pravem trenutku, ko se je ulila ploha. Tudi mrzlo je bilo. Tu smo lahko poslušali tudi radio in slišali, da na Kredarici sneži; pozneje smo videli, da sneži tudi na Mali Kopji — in to konec junija!

Čez poldrugo uro smo lahko nadaljevali

Prav »hudi« gorski kolesarji na zelo strmih odsekah svojih smeri s kolesom zamenjajo vlogo — kolo zajaha kolesarja

pot. Vzpenjali smo se vedno višje in kmalu zabredli v nizke oblake. Na Malem sedlu je veter oblake razgnal in odprl se nam je prečudovit pogled na Mislinjsko dolino. Ker smo lahko potovali le po gozdnih cestah, smo se morali za končni naskok na Malo Kopo najprej malo spustiti. Ta spust je sicer dobro del, le trajal je predolgo: vedeli smo namreč, da bo potrebno vsak meter spusta nadoknaditi z vzponom. Pa še pregloboko smo se spustili, vzpon po razriti cesti pa je bil prava muka in je pomagala le najnižja prestava (28—32). Toda vztrajali smo in uspelo nam je.

Krajši popoldanski odmor z malico je prijal, spust v dolino do Mislinje pa je bil kot naročen počitek. Toda takoj po kontrolni točki na letališču v Slovenj Gradcu smo se zopet zagrizli v klanec. Poskušali smo sicer po markirani poti, a zaman: preveč je bila razmočena in blatna. Tako smo delali ovinke in nabirali dodatne kilometre.

Naš naslednji cilj je bil Razbor, vozili pa smo po njegovem kopastem pobočju nad Titovim Velenjem. Na levi smo imeli lep razgled na Šoštanj in na hladilna rezervoarja termocentrale...

DEŽEVNA PRVA ETAPA

Popoldan se je že prevesil v večer in računali smo, da bomo na Razborju preспали. Tja smo pripeljali ob sedmih zvečer

in medtem ko smo čakali na gospodinjo, že delali načrte o večerji. Toda sledilo je razočaranje: tukaj ni bilo prostora, da bi prespali, naslednja točka pa je bil Dom na Slemenu, ki je uro in pol oddaljen od Razborja. Ni nam pač preostalo nič drugega, kot da se čimprej podamo na pot. Bila je blatna, strma in težavna, tvor na prtljažniku kolesa pa vedno težji. Pri vsakem preoblačenju sem namreč odložil mokro perilo na prtljažnik. Nismo se premikali hitreje od pešca in ujela nas je tema, tako da smo do doma prispeli pozno. Bili smo utrujeni, razočarani nad Razborjem in lačni. Toda razpoloženje je bilo spet rožnato, takoj ko smo slišali, da tukaj lahko prenočimo in da nam lahko pripravijo večerjo. Ob pogledu na kadeč se krožnik s testeninami in zrezkom je bil poplačan ves trud od Razborja do Slemenca.

Drugi dan smo nadaljevali pot točno po markirani pešpoti. Začelo se je s strmim spustom po ozki potki med smrekami in dalje po senožetih mimo Kajuhovega spomenika. Strmina je bila ponekod izredno huda. Največja težava so bili ovinki in večje ovire na poti.

V Mozirje smo prišli zgodaj, po krajšem postanku, ko smo pred blagovnico poskusili mortadelo MIP, pa smo prišli v Nazarje, se oskrbeli s hrano in nadaljevali pot. Zopet smo zapustili E-6 in grizli v klanec po gozdni poti in po Črnem grabnu navkreber. Na Čreti smo dobili žig in odbrzeli dalje, se vrnili na E-6 in uživali v pokrajini. Pot je bila ozka, vzpenjala se je in spuščala, pri hudih vzponih pa je odpovedala celo najnižja prestava in treba je bilo hoditi. Na poti ni manjkalo naravnih ovir, ki jih med vožnjo ni bilo mogoče prečkati. Spusti so bili ponekod kar nevarni, saj 15-kilogramski nahrbtnik na prtljažniku močno zmanjša stabilnost kolesa.

Na Joštu smo dobili žig, dal pa nam ga je 83-letni možakar. Pripeljali smo se, ko je ravno kosil travo. Teren je bil izredno strm in pomagati si je moral z drezami. Ko smo ga povprašali, kako da živi sam, nam je odgovoril, da želi skrbeti sam zase, dokler bo pač mogel. Glede na njegovo čilost bi rekli, da bo kljub starosti to zmoget še dolgo.

Pot smo nadaljevali z izrednim spustom do Lipe, nato pa z vzponom. Tako je vedno: po vsakih sto višinskih metrih spusta pride najmanj sto metrov vzpona. Želiš si le to, da bi bila pot enakomerno strma, da ne bi bilo drobnih lokalnih strmin, ki jemljejo sapo in lesenijo mišice na nogah.

V Motnik smo prispeli pozno popoldne in tam sklenili, da bomo prespali na Trojanah. Tistih nekaj kilometrov smo morali še narediti po asfaltu in prav čudno smo se počutili, ko smo z gorskim kolesom vozili po asfaltu. Osebnost raje vozim po makadamu. V motelu na Trojanah smo

v resnici dobili sobo, tuširanje pa nas je popolnoma prerodilo. Temu je sledila večerja — seveda s testeninami in zrezkom.

STRMA LIMBARSKA GORA

Naslednji dan nas je ravno pred startom presenetil dež. Čakali smo uro ali dve, nato pa smo se odločili, da bomo kljub dežju odrinili. Priti je namreč treba vsaj do Ljubljane, kjer nas čakajo avti.

Začel se je križev pot. Visoko v daljavi smo videli Limbarsko goro, ki je naš prvi cilj. Pot je ovinkasta, mokra, strma in ozka. Močno drsi in nevarno je. Ponekod se spustimo za nekaj deset metrov in kolnemo, kajti treba se bo spet vzpenjati.

Ne vem, ali sem bolj premočen od potu ali od dežja. Toda ne odnehamo — in tudi ne smemo, čeprav se Limbarska gora ne približa. Preveč ovinkov je. Končno pa le zagledamo cerkev na vrhu. Toda poti še ni konec: kot za začimbo so zadnji metri najbolj strmi.

Na vrhu se preoblečemo in se posvetujemo glede nadaljevanja poti. Sklep se glasi: peljemo se do Moravč, kjer to etapo končamo, drugi del poti pa nadaljujemo julija. V Ljubljano, tako smo sklenili, se vrnemo s kolesi.

Za spust se opremim, kot se spodobi. S seboj imam namreč nepremočljiv anorak in kapo, pa tudi rokavic nisem pozabil. Milan mi kar malo zavida, saj ga zebe v glavo. Je imel pa zato lažji tovor! — V Moravčah pritisnemo zadnji žig in se odpravimo domov. Do Ljubljane nas čaka še 38 kilometrov. Toda ko sedem v avto, se kar prijetno počutim.

NA TURJAKU OSTANEVA ŠE DVA

Mesec dni pozneje začnemo drugo etapo. Zgodaj zjutraj se dobimo v Moravčah, za mano, ki sem prišel iz Nove Gorice, pa je že kar dobršen del poti — z avtom, seveda. Toda kljub temu: vstati je bilo treba sredi noči.

Začnemo se vzpenjati proti Sv. Miklavžu. Pod vrhom dobimo žig, vendar poti ne nadaljujemo po E-6, pač pa se vrnemo in vozimo po kolikor toliko znosni vaški poti. Ko prečkamo Savo, vemo, da je pred nami daljši vzpon na Janče. Tako Milan kot Stojan strašita s tem vzponom, da me začne kar skrbeti. Pa ni hudo! Pri spustu pa se nekoliko zaračunamo in se spustimo prenizko, tako da se moramo po nepotrebnem spet vzpenjati. S karte namreč ni mogoče razbrati vseh drobnih spustov in vzponov.

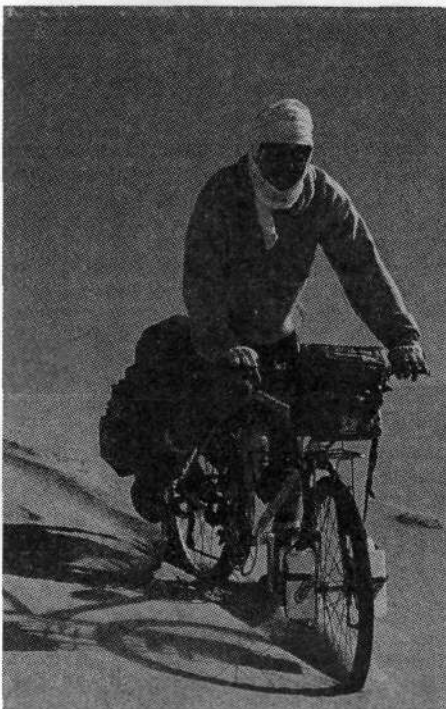
Nadaljujemo točno po markirani poti. Veliko časa izgubimo z iskanjem markacij, ki so narisane tako, da jih pešec s svojo hitrostjo lahko pravočasno zazna, kolesarjem, posebno ob spustu, ko je treba gledati predvsem pod kolesa in na pot, pa je iskanje oteženo.

Prispemo v Grosuplje, kjer se oskrbimo s hrano in nadaljujemo pot do Taborske jame. Do Turjaka, kjer nas Stojan zapusti in se vrne domov, prispemo ob treh popoldne. Za razliko od prve etape, kjer nas je pral dež, nas tu sonce prijetno greje. Na Turjaku se razložimo po stolih in mizah, razgrnemo jedačo, si naročimo pijačo ter se gremo kot martinčki. Po karti pregledujemo preostanek poti: do naslednje postojanke je pot pikčasto označena, kar pomeni, da je za kolesarjenje težavna; torej je taka, kot je bila čez Čreto in Jošt. Z Milanom se odločiva, da greva po cesti. Voziva skozi Rašico do Roba, do koder je tudi asfalt. Od tu dalje pa se začne vzpon na Mačkovec. Gozdna cesta je sicer lepa, vendar strmina ne popusti. Nešteti potočki prijetno žuborijo. Voda je čista in ko mi je v bidonu zmanjka, jo mirno napolnim v bližnjem potoku.

Na Mačkovcu se srečava s pešpotjo E-6, od tod dalje pa se spuščava. Bloška planota je čudovita. To odkrivajo tudi tujci, ki so si tukaj postavili mladinski tabor. V Novi vasi na Blokah dobiva kontrolni žig in skleneva še isti dan pripeljati do Starega trga.

Na robu Bloške planote se začne vzpon. Ker je pot na karti označena pikčasto, se odločiva, da greva po svoje. Prvič, odkar sva na poti, povprašava domačine za

Z gorskim kolesom so se ljudje lotili že vseh mogočih pustolovščin, tudi vožnje prek manjših pustinj in delov puščav

pot. Razlagajo nama, vendar se na karti, ki je stara in kjer vse gozdne poti niso vrisane, ne znajdeva. Voziva bolj na pamet in ne veva, kje sva. Srečava tri avtomobile z lovci, vendar ne vprašava za pot, ker sva vesela, da sva se izognila trčenju na ozki cesti, oni pa tudi. — Glavne ceste tod okoli sicer poznam, v gozdu pa je nekaj drugega. Končno le prideva na plano — toda namesto da bi prišla v Stari trg, prideva na cesto pred Ložem.

Pozno je že in ko se usedeva k pivu, vidim, da sva ta dan efektivno že devet ur in pol na kolesu. Poskusiva poiskati prenočišče v hotelu Turist, ki naj bi bil v Starem trgu, vendar nama natakarka pove, da v Starem trgu sploh ni hotela. Svetuje nama zasebne sobe, kjer se tudi nastaniva in prenočiva.

DEŽELA MEDVEDOV

Naslednje jutro že dokaj zgodaj zapustiva Kozarišče in grad Snežnik in se potopiva v prostrane gozdove Snežniškega pogorja. Iz njih bova prišla šele na Gomancah. O divjini naju prepričuje tudi tabla z opozorilom, da so tukaj medvedi. Cesta je lepa in gladka, vendar se vseskozi dviga. »Še ta vzpon in potem spust do Gomanca! Glavne strmine sva že predelala,« pravi Milan, ki je gozdar in vseskozi vneto gleda na karto. Kmalu zavijeva z glavne poti, da bi se lahko priključila E-6. Ta podvig uspe, čeprav sem imel že nekaj pomislekov zaradi včerajšnjega kiksa. Kmalu zagledava rumeno rdeče markacije in nadaljujema pot, ki se še vedno neusmiljeno vzpenja. Na karti spet izgubiva orientacijo: teren se nikakor ne ujema s situacijo na karti — toda markacija je, in sicer zelo jasna. Nekaj torej ni v redu.

Gledava in gledava karto, nato pa ugotoviva, da sva sicer na E-6, vendar sva zavila po varianti A, ki pelje proti Mašunu in Snežniku, medtem ko je najina smer proti Leskovi dolini. Naredila sva torej tristo višinskih metrov zastoj! Ko se vrneva, ugotoviva, kje sva zgrešila: če bi šla vseskozi po markirani poti, se to ne bi zgodilo.

Do Leskove doline prevoziva v dolgem spustu. Skrbi me, ker bo treba vsak meter višine še nadoknaditi.

Leskova dolina je zapuščena. Prostor za prenočevanje je sicer odprt in tudi postelje so tam. Žig dobiva na nalepkah, le vpisne knjige ni. Škoda, da je vse tako zapuščeno in zanemarjeno. Iščem vodo, a je ne najdem, imam pa čisto prazen bidon. Le kako bom brez pijače do Gomanca? — Po dolgem času tam spet srečava osebni avtomobil kot znak civilizacije, nekaj pa jih je tudi parkiranih ob gozdarskih hišah; popotniki, ki so odšli na Snežnik, so tam pustili svoje jeklene konjičke.

VISOKE PLANOTE NOTRANJSKE

Nadaljujeva pot. Milanova »višinska« računica je popolnoma odpovedala. Zopet se vzpenjava in temu ni videti konca. Posamezni odcepi cest na karti nama povedo, kje sva. Do Gomanc je še daleč. Vzpona ni ne konca ne kraja in izdatno pridobiva višino. Čutiva svežino zraka. Oceniva, da sva na 1200 metrih višine. Nato pa se pot le prevesi. V dolino driva, da se kar kadi za nama. Zaupava v dobre zavore, ki jih ima gorsko kolo. Nenavadno hitro zagledava prostrano planoto Gomance. V gozdarski koči se odžejava, izprazniva zalogo hrane in se odpraviva dalje. »Samo še spust!« pravi Milan. Vendar mu ne verjamem. Naslednja stran karte, ki kaže še preostalo pot, se mi namreč zdi sumljiva.

Spust je močan in hiter. Cesta je prašna in oba sva v trenutku bela. Še nekaj avtomobilov bova srečala, pa bova kot peka! Po spustu prideva na planoto in vidiva, da bo še nekaj vzponov. Premagava tudi te in prideva na asfalt. »Konec prahu in kozjih stez!« si mislim. Pa sem se močno užtel!

Že od Gomanc dalje voziva po Hrvaškem. V Klani dobiva žig, ki je predzadnji, ter nadaljujeva pot proti Brezi, in sicer po asfaltirani cesti, nad čemer sva močno presenečena, kajti na karti je ta pot označena kot kolovoz. V Brezi skleneva, da greva dalje vseskozi natančno po pešpoti, to odločitev pa prav kmalu obžalujeva. Pot je namreč taka kot od Črete do Jošta, morda pa še slabša: ozka pešpot z naglimi spremembami naklona, naravnimi ovirami za kolo in ostrimi ovinki. Skoraj bi potreboval nekoga, ki bi mi na ovinku odnašal zadnji konec kolesa! Tudi hoditi je treba ponekod. Zgrešiti pa te poti zagotovo ne moreva: na vsakih deset metrov je markacija, kar se mi zdi že malo neokusno.

Bolj ko se bližava vasi, bolj se pot zboljšuje. Na koncu je že kar prijazen kolovoz, primeren za traktor. Pred vasjo srečava nekaj nedeljskih sprehajalcev, ki naju čudno gledajo. Sam sem namreč obložen v kolesarski dres športnega društva Meblo in sredi divjine delam reklamo za svojo firmo.

Vas pred nama je Kastav: to je končna točka. Tabla, ki ponazarja konec poti, je poleg gostilne. Privoščiva si veliko točeno pivo, pa še laško je povrhu. Zdaj morava najti le še končni žig. Nadvse sva presenečena, ko tam doživiva pravi sprejem: pričaka naju Braco, ki ima skrbno urejeno evidenco o popotnikih. Pregleda žige in pravi, da je OK, nakar dobiva spominsko značko. Malo še skupaj popijemo, potem pa odbrziva proti Reki, od koder je čez štiri ure odhod vlaka proti Ljub-

ljani. Na pomolu se še skupaj fotografirava in greva potem na večerjo, ob pol devetih pa sva že vkrcana na vlaku, ki vozi po voznom redu, tako da sva točno ob uri v Ljubljani. Milana odpeljem v Radomlje, v Novo Gorico pa prispem sicer pozno, vendar srečno.

ZDAJ PA NA E-7

Urejanje vtisov pride na vrsto naslednji dan. Počutim se bogatejši, kajti bogatijo me doživetja zadnjih dni, ki mi bodo ostala za vedno. Nihče jih ne more vzeti in tudi vrednosti ne izgubljajo.

Vedno znova sem presenečen nad lepoto Slovenije. Toliko pestrosti na tako majhnem prostoru zlepa ne najdeš na svetu. Pot, ki sva jo prevozila, je speljana po krajih, ki jih človek sicer redko vidi, zato jo je vredno prehoditi — ali pa morda prevoziti.

Mi trije pa se že oziramo po E-7. Pa tudi avstrijski del E-6 je verjetno zanimiv za gorsko kolo. Morda pa se bomo kdaj podali nanj.

(Glas upravljalca, Meblo)

Največji dosežki v alpinizmu

V prvi letošnji številki štirijezične revije »Die Alpen«, ki je glasilo Švicarskega alpskega kluba, v četrtletniku, ki izhaja ob mesečni reviji te planinske organizacije, je objavljen dolg prispevek »Pogled nazaj na dvajset let alpinizma«. V lepo ilustriranem članku so zbrani podatki o največjih evropskih alpinističnih dosežkih od leta 1969 do konca lanskega leta. Od dejanj jugoslovanskih alpinistov so posebej poudarjeni le nekateri največji uspehi Toma Česna, saj v pregledu niso naštetni uspehi odprav, ampak izključno posameznikov.

Podrobno je opisano, da je leta 1986 Tomo Česen sam in pozimi ter brez kakršnekoli pomoči preplezal stene Eigerja, Matterhorna in Grandes Jorasses. »Vozil se je z avtom od enega masiva do drugega in zmagal tri stene v tednu dni. To je bil nenavaden podvig in lep primer avtonomije,« je zapisano. Opisano je tudi, kako je Tomo Česen 23. januarja 1989 v solo vzponu v sedmih urah splezal Moderne čase v Marmoladi in isto leto — prav tako solo — še severno steno Jannuja v Himalaji, »kar je primer najboljšega alpinizma«.

Nevarno višinsko plezanje

Tistim, ki se vzpenjajo na Mount Everest in druge najvišje gore, se zaradi zmanjšane količine kisika lahko poškodujejo možgani. Strojnikovski so preiskali 35 alpinistov, ki so osvajali najvišje vrhove, in ugotovili, da jih od časa do časa zapuščata spomin, da imajo težave s pisanjem in z izvajanjem določenih navodil. Ščasoma se te funkcije obnovijo, za zdaj pa še ni jasno, ali je mogoče te okvare popolnoma odpraviti.

NEVARNI PLAZOVI, KI JIH NE POZNAME

PAVLE ŠEGULA

Nizke temperature novembra in decembra leta 1988 so zbujaile misel, da se nam ponuja huda zima; na tihem se je ponujala misel, da »mora po daljšem presledku enkrat spet priti do zime, ki bo zaropotala s plazovi.«

No, smo na južni strani Alp in tej je bilo lansko zimo s snegom temeljito prizanešeno. Ne samo pri nas, marveč po vsej Evropi.

Na Kredarici* je novembra 1988 padlo vsega skupaj 25 cm snega, ki pa je že do 28. novembra skopnel.

V prvih treh tednih decembra se je naletelo še 83 cm snega, konec meseca je snežna odeja merila 30 cm, januarja pa se je znižala na dobrih dvajset. Tega meseca je padlo — reci in piši — 1 cm novega snega, ki je skupaj s staro snežno odejo skopnel do 22. februarja. Naslednje dni je zmerno snežilo; do konca meseca februarja se je naletelo 89 cm snega, snežna odeja pa je zadnji dan februarja merila 80 cm.

Marca je snežilo pogosteje; vsega skupaj je padlo 117 cm snega, večina pred koncem koledarske zime. Debelina snežne odeje pa se je pridno tanjšala in je znašala 30. marca 80 cm.

Aprila so se nebeške zatvornice že malce razmaknile; padlo je 224 cm snega, snežna odeja se je zredila na 205 cm.

Tudi maja je še 12 dni snežilo; padlo je 125 cm snega, snežna odeja pa je merila 115 cm.

MALO SNEGA, MALO ŽRTEV

Vsi se spominjamo, da so ljudje do konca lanskega februarja romali po najvišjih gorah Julijcev in Kamniško-Savinjskih Alp kot poleti; plazov ni bilo, niti ni bilo zasutih, in kljub snežnim padavinam, ki so sledila kasneje, ne vemo za noben plaz, ki bi zajel ljudi. Iz podatkov T. Vrhovca nam je znan le plaz v Bohinjskih gorah, ki je mladincem-tečajnikom zasul nekaj smučiči.

Suša s snegom je prizadela načrte podkomisije za plazove, ki prvič v svojem obstoju ni izvedla nobenega tečaja, niti že utečenega dneva varstva pred snežnimi plazovi. Dokler snega ni bilo, ni bilo možnosti za praktično delo, kasneje pa je bila snežna odeja premalo reprezentančna in neprimerna celo za izvedbo tečaja lavinskih pslov.

Grobo rečeno je bilo podobno vsepovsod v Evropi, kar se je najbolj očitno pokazalo v statističnem pregledu smrtnih žrtev plazov.

Na zasedanju Komisije za reševanje iz plazov IKAR (KSP-IKAR) smo ugotovili, da tako malo žrtev (82) ni bilo že od leta 1974.

Našteli smo kar sedem držav, kjer ni bilo niti ene žrtve (gre za države, kjer plazovi tudi sicer ne jemljejo hujšega krvnega davka). Sicer pa stvar najbolj oriše preglednica.

Iskanje zasutega v plaz: seveda se je najidealneje dela lotiti takoj po nesreči

Država		Planinci		Smučarji		V hišah, na cestah	Drugi	Mrtvih	Lavin. psov	Nesreč
		brez smučí	na smučeh	zunaj smu- čišča	na smu- čišču					
Anglija		—	—	—	—	—	—	—	51	—
Avstrija		3	4	6	—	—	1	14	246	20
Bolgarija		—	—	—	—	—	—	—	30	—
Češkoslovaška		—	—	—	—	—	—	—	14	—
Francija		6	1	10	—	—	—	17	155	?
Italija in J. Tirolska		6	4	1	—	—	—	11	90	12
Jugoslavija		—	—	—	—	—	—	—	34	—
Kanada		1	1	2	—	1	1	6	1	45
Liechtenstein		—	—	—	—	—	—	—	8	—
Norveška		1	—	—	—	2	1	4	100	?
Poljska		—	—	—	—	—	—	—	14	—
Španija		7	—	—	—	—	—	7	3	?
Švica		5	2	5	1	—	3	16	308	25
ZDA		2	4	—	—	—	1	7	40	?
ZRN		—	—	—	—	—	—	—	47	—
Skupaj	število	31	16	24	1	3	7	82	1141	?
	odstotkov	38,00	19,50	29,30	1,20	3,60	8,40	100,00	—	—

Iz podatkov spet povzamemo, da smrt s plazovi najhuje kosi med smučarji. Na prvem mestu so turni smučarji, slede jim smučarji z obrobij organiziranih smučišč. Eno žrtev si je plaz vzel kar na urejeni progi — po krivdi varnostnikov, ki niso poskrbeli za zadostno zaporo, ko so odstrelili plaz. Njihova krivda pa je manjša, saj je bil plaz nenavadno velik in dotlej še nikoli ni segel tako daleč.

Tovariši iz italijanske GRS so orisali nesrečo na strminah Gran Zeburja, kjer je 24. julija 1989 zdrsnila naveza štirih mož ter pri tem (verjetno) sama sprožila manjši plaz. Čeprav so se alpinisti med drsenjem ustavili na položnejšem delu pobočja, jim plaz ni dovolil oddiha ter je vse skupaj odplaknil nadaljnjih 400 metrov globoko. Vsi štirje so umrli za posledicami nesreče. Primer je poučen za vsakogar, ki zahaja v ledeniške gore; posebej tudi za naše skupine in naveze, ki iz kopnega sveta prihajajo v večno zimo in so lahko žrtve presenečenja.

V statistiki so zajeti tudi Američani. Razen sedmih mrtvih so imeli veliko škode na električnih daljnovodih. Nabralo se je je za 2216 000 USD, uničenih pa je bilo med drugim precej naprav na žičnicah. Sedanji predsednik komisije za reševanje iz plazov IKAR dr. F. Valla si močno prizadeva, da bi nesreče obdelali zares dosledno in realistično. Vendar je to trenutno še docela nemogoče, saj mu vsak delegat prinaša različne podatke. Neke skupne osnove ni, predvsem pa tudi manjkajo podatki o številu tistih, ki se pozimi

podajajo v gore. Še bolj manjka podatkov o primerih, ki niso terjali smrtnih žrtev. Nekateri države o njih sploh ne poročajo, čeprav jih Francozi, Avstrijci in mi vedno in dosledno navajamo. Vzrok nedoslednosti je v tem, da za večino teh primerov sploh ne zvemo, pa je statistika zaradi tega pomanjkljiva in napačna.

LAVINSKE ŽOLNE

Na področju uvajanja in rabe lavinskih žoln smo se zadržali pri dveh problemih. Prvi je ta, da mora preventiva vedno in povsod opozarjati uporabnike žoln, da jih *nosijo na telesu*, ne v nahrbtniku. Biti morajo *vkjučene, uporabljati pa morajo dobre, neiztrošene baterije*. Stvar zahteva zlasti pri skupinskih pohodih odločno disciplino in ustrezne ukrepe vodje, organizatorja. Ljudi brez žoln sploh ne bi smeli pustiti na turo. Vodja skupine se mora pred odhodom prepričati, če so aparati vključeni in na pravem mestu.

Drugo so raziskave in razvoj žoln na zelo visokih frekvencah, v decimetrskem valovnem območju. Obeti niso slabi, vendar še ni aparatov za medsebojno pomoč, kot so sedanje lavinske žolne pieps, baryvox, ortovox in ARVA 4000.

Z letošnjim letom morajo izdelovalci preiti na izdelavo žoln, ki bodo delale zgolj na frekvenci 457 kHz. Med dobrimi, pa vendar ne predragimi žolnami te vrste je sedaj že tudi nova žolna firme Ortovox, tip F1-plus. Opremljena je z zvočnikom, na voljo pa so še slušalke in optični ka-

zalnik. Ta žolna ima vgrajen še sprejemnik na 398 kHz, ki rabi za iskanje »pobeglih« ali v plazu zasutih smučí. Seveda morajo biti opremljene z ustreznim oddajnikom. Obiti so, da bo nekaj žoln F1-plus nabavila KVIZ za potrebe svojih tečajev ter jih za odškodnino tudi izposojala.

KSP-IKAR bo v sodelovanju s Komisijo za opremo UIAA pričela uvajati kakovostni znak za lavinske žolne. Lahko pričakujemo, da bo to najkasneje leta 1991.

HELIKOPTERJI IN PSI

Šestjezični slovar izrazov o snegu in p'azovih je sedaj že skoro nared. Posnet je na disketi, vsebuje okrog 1400 izrazov ter čaka še na zadnjo korekturo, preden gre med ljudi.

Na zasedanju smo obravnavali tudi vzgojno delo komisije. Kaže, da bomo leta 1991 priredili simpozij po ameriškem vzorcu (avalanche-shop). Če bo mestna uprava v Grenobleu prevzela patronat, bo na sedežu ANENA (Association Nationale d'Etudes de la Neige et d'Avalanches). Teme bodo praktične: reševanje, delo z lavinskimi žolnami, preizkušanje trdnosti snežne odeje, lavinski psi in podobno.

Novosti smo zvedeli tudi s področja reševanja z lavinskimi psi.

Švicarski tovariši so s preizkusi (ki pa še niso zaključeni) ovrgli trditev, da prelétí helikopterja tolikanj »zapečatijo« pore na plazovini, da onemogočijo delo lavinskih psov. Videti je, da to sploh ne drži in da helikopter lahko pomeni motnjo za psa le tedaj, če hkrati z njim »prečesava« plaz.

Dolgoletni voditelj šole lavinskih psov v Andermattu T. Grab je tudi opozoril, da so rezerve za večjo učinkovitost lavinskih psov skrite v načinu vzgoje. Zagovarja udeležbo psov 1. razreda na ponovnih tečajih, ki dajo izkušnje predvsem vodniku, da zna bolje izkoristiti znanje svojega štirinožca. Trenutno navodilo se glasi: po izpolnitvi pogojev za vstop psa v 1. kakovostni razred naj vodnik prihodnje leto opravi samo preizkus znanja, čez dve leti pa spet popoln tečaj, kar naj vodnik ponavlja, dokler pes ne doseže 10 let, ko je po pravilu skorajda že za v pokoj.

Za tiste, ki bodo letos morda še smučali v Švici, navajam še telefonsko številko, na kateri dobe zainteresirani smučarji (planinci) podatke o stanju snežne odeje in napotke glede plazov. Številka se je spremenila in je odslej 187.

MRTVAŠKA GLAVA V TRANSVERZALNI KNJIŽICI

STRELJANJE NA PLANINSKIH POTEH

MOJCA ŽEBALJEC

Sončnega pomladanskega 18. marca 1993 sva se s prijateljem odločila prehoditi del transversalne poti od Postojne do Pivke, in sicer s pomočjo vodnika po transversali iz leta 1988. To naj bi bila šesta popravljena in dopolnjena izdaja, kupila pa sem ga pred pol leta.

Od Postojne naju je pot vodila najprej do koč Mladika. Ker terena nisva poznala, sva upoštevala opise v vodniku.

Takoj ob vstopu na to območje se srečash z vojaškimi tablamí. Ni naju mikalo hoditi po tem terenu, zato sva šla naprej po javorniški cesti in iskala primeren odcep poti na desno. Žal je bil edini tak odcep označen s tablo »Za tujce prepovedano«. Tako sva zavila tja in po petsto metrih naletela na starem borovcu na markacijo.

Torej bo to le prava smer, sva si mislila in nadaljevala pot. Markacij sicer ni bilo skoraj nič, vendar sva izkušena v takšnih turah in sva obdržala pravo smer. Naivno sva si mislila, da se oddaljujeva od vojaškega terena in da transversalna pot že ne bi vodila po takih območjih. Čudila pa sva se, kako da ni markacij tam, kjer

bi bile najbolj potrebne, to je na križiščih poti.

Ko se je pot začela vzpenjati, so markacije postajale pogostejše. Postala sva boljše volje in se odločila za malico. Med malicanjem pa sva zaslišala streljanje. Vsak domačin bi vedel, da se mora v tem primeru obrniti, saj nadaljevanje transversalne poti vodi po goličavi le nekaj deset metrov pod tarčami. Midva pa sva brezskrbno nadaljevala svojo pot. Pogovor je tekel tudi o streljanju, sicer pa je bil tihično planinsko obarvan.

Zakoračila sva na planjavo in precej nižje od poti zagledala tablo, pa se, žal, nisva potrudila do nje, ampak odšla naprej po poti. Markacije so se zopet izgubile, zato sva hodila hitreje in pozorno iskala pot, ki naju je pripeljala v manjši gozdiček. Tam je bilo vse polno podrtga drevja, zato sva pot obšla z rahlim vzponom na hrib. Sama sem se hitro vrnila na stezo, prijatelj pa je hodil malo višje. Ravno me je spraševal, če vidim kje kakšno markacijo, ko je švистnilo tik nad najinima glavama. Ni bilo časa niti za presenečenje. Pognala sva se navzdol v borov gozdiček in se skrla za deblo, kajti izstrelki so leteli nad najinima glavama v vrh hriba, pod katerim vodi pot.

Pogled v hrib me je navdal z grozo: na hribu so bile namreč tarče v slogu olimpijskih krogov. Ves hrib je bil požgan in tako teman, kot bi nad njim visel oblak. Si lahko predstavljate, kako sva se počutila? Kot nedolžna osla sva zakorakala natančno pod tarče! Prav nič nisva zapala, da bodo vojaki točno zadevali.

Kaj sedaj? Občutek za čas sva izgubila in v glavi so se prižigale lučke, kako najhitreje in najbolj varno iz situacije, v kakršni sva bila popolnoma neizkušena. Poti naprej nisva poznala — mogoče pa so tarče celo pod gozdičkom, v katerem se skrivava in sva torej med dvema ognjema. Prijatelj je predlagal, da bi šel pogledat, čemur sem nasprotovala in predlagala edino rešitev — tek nazaj.

Počakala sva torej, da je streljanje prenehalo in stekla do naslednjega gozdička. Počasi sva se prebijala med podrtim drevjem in potem tekla čez neskončno planjavo. Kadar je zažvižgalo nad glavama, sva se vrgla na tla in potem zopet tekla. V takih primerih dobra kondicija kar prav pride! Končno sva pritekla na varno v gozd.

Naenkrat sva nižje na poti zagledala tri planinke, ki so šle navzdol. Kako to, da se nismo nikjer srečali, sva si mislila. Odhitela sva do njih in zvedela, kar bi morala vedeti že prej: prišle so do planjave, ko jim je začelo švigati nad glavami; obrnile so se in tekle na varno. Pripovedovale so, da gredo večkrat po tej poti na Sv. Trojico, toda, žal, pridejo na vrh prav malokrat; največkrat jih prežene streljanje. Ker je teren zasedla vojska, poti ne vzdržujejo več. Škoda, da jih nisva srečala že prej, saj so hodile le petnajst minut za nama; tako bi nama prihranile »orožne vaje«. Morda pa vojaki ne bi streljali; v tem primeru bi naju domačinke prehiteli in pokazale pot. Skupaj bi lahko bili na tem lepem vrhu — pa žal nismo, ker je življenje sestavljeno iz mnogih naključij.

Žig Sv. Trojice lahko planinci menda dobijo kar na PD Postojna. Meni, ki mi ni bilo nikoli do štampljk, pač pa vedno le do naših hribov, je za žig prav vseeno in sem si v knjižico narisala kar mrtvaško glavo. Zelo rada imam naravo, posebno hribe; toda ko sem stopila na to območje, ni bilo nikjer cvetic, ne živali, ne petja ptic. Na robu goličave je le skupina brez, ki žalostno samotarijo v tem okolju. Čuti se, da sem ne zahajajo več tisti, ki imajo te kraje resnično radi.

Odšla sva pametnejša za novo izkušnjo. Sprašujeva pa se, kje so opozorilne table. Zakaj se v vodniku po slovenski transverzali Sv. Trojica sploh še omenja? Lepo bi bilo, če bi vojaki zbrisali še tiste markacije, ki so ostale. Midva prav gotovo ne bi silila naprej, če jih ne bi bilo. Vsem planincem, ki bi se radi povzpeli na

Sv. Trojico, pa priporočam, naj gredo s kom, ki teren dobro pozna. Domačinke pravijo, da je najboljši čas za praznike, ob prvem maju ali na dan republike.

* * *

Op. ur.: Takšne izkušnje naših planincev ne bi smele ostati samo v pripovedovanju med znanci, ampak bi bilo treba vsako takoj sporočiti Planinski zvezi Slovenije, ki naj bi takoj ukrepala. Vojska naj bi nas branila, če bi bila potreba, ne pa nas ogrožala. Za strelske vaje so ograjena in urejena strelišča — če vojska in vojaške vaje že morajo biti, v kar pa vse več ljudi tudi pri nas močno dvomi.

SPOMIN NA PRIJATELJA

ZADNJI VZPON

LOJZE BUDKOVIČ

Tistega jutra v marcu sva se obnašala kot dva zelenca, ki v spletu okoliščin stremita le za doseg zastavljenega cilja. Okoliščine je predstavljala sumljiva fronta. Valila se je čez bohinjski greben in se znebila posameznih odvečnih kapelj. V splet se je vključevala tudi krepka odjuga, ki je naju (trme!) podila pod Rjavo skalo. Tam naj bi se spoprijela z mogočno grapo. Pika na i vsej zadevi pa sta bila mik zadnjega zimskega dneva in lakota po doživetjih. Pred dnevi sem namreč dokalil bratstvo in enotnost v goram odmaknjenih programih planinske enote JLA v Tolminu; tistega daljnega leta 1980 smo kajpada vneto proučevali umotvore na temo Tito — Partija — Revolucija.

Nabit s poprejšnjimi spoznanji sem se s težko sapo oklevajoče prebijal po ogromni plazini v izteku grape. Pogled navzgor je obetal lahek posel. Grapa je bila lepo zalita s snegom in ledom, le posamezni skoki so kazali goľa kamnita rebra. Sneg je bil, začuda, še trd.

Bučanje juga naju je opozarjalo, naj ostaneva v dolini, toda želja in vroči glavi niso odnehali. V prvih raztežajih sva se nenavezana sprehodila po široki grapi. Strmina ni bila prehuda in hitro sva prišla v osrednji del. Stene so se pričele stiskati, občutek nelagodnosti je še povečal hitrost napredovanja. Plezala sva brez besed, pomalem že z rahlo ohlajenima in izbistrenima glavama.

Jug in dež sta se okrepila. Na koncu osrednjega dela sva se srečala s prvimi snežinkami. Sneženje se je iz minute v minuto krepilo in prehajalo v pravi metež, ki ga je obupno vrtinčil hrumeči jug.

S Francijem sva začela spoznavati, da se je pričel boj za golo življenje. Še sreča,

da sva zapustila najožji del grape! Po njej so se pričeli voziti plazovi in umik je bil zapečaten. Tja do kolen v novem snegu sva grizla strmino vršnega dela stranskega kraka. Grapo je zaključevala stena, v kateri nisva slutila prehoda. Kljub obupu pa sva ohranila zbranost in razsodnost.

Franci se je zamotil s težavno prečnico proti razu, ki naj bi naju popeljal iz tega pekla. Napredoval je brez pravega varovanja na meji mogočega. Skoraj dobro uro mi je vrv počasi polzela skozi premle prste, ko me je glas iz blodnjaka snežnega meteža poklical, naj mu sledim. Prebujen iz otopelosti sem se premražen podal po sledeh, ki so jih skoraj zabrisali pršni plaziči. Igra z ravnotežjem, slabimi oprimki in nezanesljivimi stopi mi je pila moči. Le s težavo sem se prebil do prijatelja, ki me je spodbujal in vztrajno lagal, da sva že na robu. Na stojišču mi je pogled navzgor potrdil prijateljevo dobrohotno laž.

Do lope pod izstopno zajedo sva se prebila s krtovo tehniko. V luknji sva se otrsela snežnega oklepa, pohrustala skromne grižljaje ptičje krme in modrovala o naskoku na izstopno zajedo. Dobro polovico raztežaja znosnih problemov je bilo do roba. Pogled in upanje sta mi vrnila moči: prijatelju sem sledil kot prerojen. Rob zajede je obetal rešitev, kar je potrjeval tudi nasmeš prijatelja, ki je varoval na prvem zanesljivem varovališču — zverženi bukvi. Nahrbtnik je zaradi utrujenosti odložil v sneg.

Narava je še kar besnela s snežnim vi-

harjem. Med najino kalvarijo je zapadlo že skoraj pol metra južnega snega.

Šele v gozdu nad izstopno vesino sva čutila pravo varnost. Oklevajoče sem zaril v to vesino, napredovanje pa je bilo bolj podobno premetavanju in sopihanju.

Naenkrat pa — pok in gibanje navzdol. V obupu se spominjam samo krika in visenja na vrvi pod robom, čez katerega so leteli ostanki klože. Kot klop sem se oprijel rušja in zagledal prebledelega prijatelja. Na vesini pa je bil odlom ogromne klože, ki je počistila pobočje in odpotovala v globino z menoj in Francijevim nahrbtnikom.

Šele pri prijatelju me je pograbila rahla zmedenost in tresenje minulega šoka. Tudi bolečina v rebrih je dala slutiti, da sem doživel močan udarec. Ponovno sva se zarila proti odrešilnemu gozdu. Tokrat naju je pobočje pustilo pri življenju.

Med mogočnimi bukvami sva srečna, da sva ostala živa, odtavala k žičnici. Narava pa je še kar besnela s snežnim viharjem...

* * *

Opomba:

Članek je spomin na dogodke prvenstvene vzpona 20. marca 1980 v Rjavi skali, ki sva ga opravila Franci Arh in Lojze Budkovič (oba AO Bohinj). Takrat sva v pravem boju za golo življenje v sedmih urah preplezala Matuč graben (—V, 80°/40° — 60°, 600 m). Letos mineva 10 let od te pustolovščine in 10 let, kar je prijatelj v prepadih Draškega vrha pustil goram svoje mlado življenje.

PRVI SLOVENCİ V KITAJSKEM TJANŠANU?

PROSTRANSTVA ČISTE NARAVE

GREGOR MIS

Po skoraj mesecu dni vožnje z vlaki in avtobusi smo naposled prispeli v mestece Urumchi, ki leži na obrobju puščave Takla Makan. Pogorje Tjanšan (kar pomeni v kitajščini gorstvo, ki se dviga do neba) se res dviga proti nebu neposredno iz puščave ter predstavlja osamel otok v nadaljevanju gorstva, ki leži pretežno v Sovjetski zvezi.

Mesto Urumchi, od koder krenemo, je novo nastalo mesto, poseljeno predvsem s kitajskim življem; le nekaj povsem drugačnih obrazov, ki jih vidimo na ulici, nam pove, da tu ne živijo le Kitajci. Prvotni prebivalci teh krajev se imenujejo Ujguri, so v glavnem nomadi, poteze obraza pa neverjetno spominjajo na Turke, Grke ali Italijane. Kar ne moremo se načuditi neverjetni podobnosti teh ljudi,

ki žive desetstisoče kilometrov daleč od ljudi, ki so jim tako podobni.

Urumchi in sosednje mesto Turphan ležita v depresiji in ju uvrščajo med najbolj vroča mesta našega planeta. Temperature okrog 55°C vendarle nekoliko laže prenašamo, ker je zrak izredno suh in sploh ne čutiš potu, ko se znojiš. Le količina popite tekočine in glavoboli dajejo vedeti, kako vroče je v resnici.

KITAJSKA PLANINSKA KOČA

Začnemo se vzpenjati proti Nebeškemu jezeru, ki leži sredi narodnega parka pod vrhovi Tjanšana. Park je tako lep, da kar strmimo. Strma ovinkasta cesta nas vodi čez deroče hudournike, vidimo črede konj in ovac, ki se mirno pasejo okrog nomadskih šotorov, »jurt«, in se prekrasno vklaplajo v kompozicijo »Donebeške-

ga gorstva«. Tu žive predvsem Kazaki, ki se od Ujgurov ločijo po pisanih oblačilih, jeziku in navadah.

Za avtobusom se požene skupina jezdecov. V glavnem so to dečki, ki se pri tem neznansko zabavajo, saj mahajo potnikom in vpijejo, po nekaj sto metrih pa odnehajo in se vrnejo k jurtam.

Po treh urah čudovite vožnje prispemo do Nebeškega jezera. Videti je zares nebeško, saj leži kot veliko oko pod zasneženimi gorami, katerih pobočja se spuščajo prav do njegovih obrežij, ob katerih se pasejo konji in ovce. Tudi vsi člani naše male odprave se počutimo nebeško, saj hladen visokogorski zrak, gore in spet enkrat zadostne količine vode narode svoje, tako da se med nami spet naseli dobro razpoloženje. Ob jezeru je majhna planinska kočica, ob kateri se preriva ogromno Kitajcev, pred katerimi res nimaš nikoli miru. Semkaj vozijo oficirji svoje žene in ljubice, ugledni veljaki iz Urumčija so si ob jezerskih bregovih postavili celo nekaj, kar spominja na naše počitniške hiše.

Videti je torej, da je kraj dokaj ugleden. Moram reči, da je že vsem presedel kitajski način pojmovanja turizma, zato si želimo samote. Turizem si namreč Kitajci predstavljajo tako, da se okoli najpomembnejših mest preriva kakih tridesetkrat preveč ljudi. Kot se v Rusiji povsod in vsakdo postavlja v vrsto, tako se njihovi daljnji sosedi povsod prerivajo. To delajo, ko vstopajo v avtobus, vlak, tramvaj, letalo ali ladjo. V navalu na vhodna vrata se obdelujejo s komolci, brcajo drug drugega in skozi zobe spuščajo nenavadne zvoke, ki bi jim težko našel ustrezno primerjavo z zvoki, ki vladajo v živalskem svetu. Ironija, ki daje tujcu misliti, je, da se ti ljudje pred vrati avtobusa ali kje drugje prerivajo tudi, če jih je pet ali šest in če je vozilo, kamor si tako srčno žele priti, čisto prazno.

Medtem je na obrazih njihovih sosedov na severu nekakšna vdanost v usodo, ko mirno stojijo v vrsti za karkoli in dostikrat tudi kjerkoli. V Moskvi smo se nekajkrat postavili v vrsto pred zaprtim kioskom ali pred pokvarjenim avtomatom, ki prodaja jabolčni sok. Nekaj mimoidočih je res čakalo z nami nekaj minut, potem pa so brez besed odšli. Prepričan sem, da Kitajci ne bi reagirali tako mirno in bi za svojo potegavščino odnesli najmanj kakšno podplutbo ali bili ozmerjani.

ČAJ V JURTI

Zaželeli smo si torej malo miru in nemudoma smo se odpravili proti goram. Seveda tudi Kazaki začenjajo spoznavati mamljivost turizma, saj so se dečki na konjih, ki smo jih srečevali ob jezeru, ponujali za vodiče, nas vabili na kosilo, izlete do ledenika itd. Pri Kazakih je stvar

še čisto na začetku, zato premorejo še tisto prisrčnost in pristno radovednost, ki jo danes v sveu srečaš le še v najmanj obljudenih predelih.

Tako se nismo mogli upreti povabilu majhne deklice, ki nam je v nekaj na pamet naučenih angleških stavkih zdrdrala vso turistično ponudbo svoje vasi. Vabilu smo se odzvali in punčka nas je odpeljala do jurte. Tu smo s kretnjami pokazali, kaj bi radi, in starejša ženska — verjetno mama otrok, ki so se drenjali okrog nas — je odšla v jurto in nam prinesla nekaj v politrskih skledah. Mislili smo, da gre za juho, saj je bila stvar slana in na vrhu so plaval mastni madeži. Otroci so radovedno opazovali, kako bomo reagirali; verjetno so se na račun svoje »juhe« že dostikrat smejali. Toda ugotovili smo, da je »juha« v resnici zelo močan čaj. Kazaki namreč dajo v čaj soli in malo masla, ki raztopljen v mastnih madežih plava na vrhu. Na smolo otrok, ki so napeto pričakovali našo reakcijo, smo čaj mirno srkali, vajeni jesti vse mogoče stvari, ki jih ponuja kitajska kuhinja, kjer smo poskusili vse, od morskih kumar do kač, ptičev in bambusovih vršičkov, saj znajo Kitajci pripraviti te stvari zelo okusno, predvsem pa tako, da se ti zelo malo svita, kaj v resnici ješ.

Po čaju je prišel na vrsto kruh s sirom. Sir je sušen v majhnih koščkih na nekakšnih rogoznicah, ki so dvignjene dober meter in pol od tal. Zelo je podoben italijanskemu parmezanu. Kruh je bil sveže spečen posebej za nas, sir pa je bil tako dober, da se ga nikakor nismo mogli najesti.

Ko smo žensko s kretnjami vprašali, koliko naj ji plačamo, je samo skomignila z rameni in se obrnila stran. Tudi otrokom, ki so odprtih oči buljili v nas, je bilo očitno neprijetno, ko smo pokazali denar. Na koncu smo si sami postavili ceno, dali denar ženski v roko in krenili po hudourniški dolini proti baznemu taboru gore Bogda-feng.

NEBEŠKO CVETOČI VRTOVI

Na srečo je Dario v Pekingu preskrbel v Planinski zvezi Kitajske izredno dobre zemljevide tega območja. Brez teh kart-specialk bi bila orientacija na tem območju zelo težka, kajti ozke pastirske poti vodijo le do pašnikov ali jurt. Hoja po zeleni gorski dolini, po kateri je tek eleroč hudournik, je bila podobna hoji v naših Alpah.

V Tjanšanu smo skoraj zatrdno vedeli predvsem to, da razen nomadov ne bomo srečali nikogar, da smo dva kilometra višje kot v domačih hribih in da nas ne bo iskal prav nihče, če se nam kaj pripeti. Travniki, po katerih smo hodili, so bili polni gorskega cvetja, med katerim

je bilo ogromno planik, murk in drugih rož, ki jih poznamo tudi iz naših hribov. Planike so bile prave velikanke, saj so bile velike okrog dvajset centimetrov, bilo pa jih je toliko, da smo si jih nabrali, jih posušili in si iz njih pripravljali čaj. Doma bi tako početje gotovo imenovali vandalizem, v teh hribih, tako rekoč na koncu sveta, kjer pred nami verjetno še nihče ni trgal rož, pa se nam je zdelo čisto naravno, kar smo naredili. V okoliščinah, ki so drugačne, kot smo jih vajeni, človek tudi reagira veliko bolj racionalno.

Ko smo pod ledenikom Bogda-fenga postavljali šotore, ni bilo nobenega drevja, kamor bi lahko pritrčili zgornje vrvice šotora. Edini kolikor toliko raven del zemljišča je bil prostor, kjer je bil grob japonske alpinistke. Tako smo privezali šotor kar na nagrobni kamen. Verjetno bi nas doma težko pripravili do tega, da bi šli taborit na pokopališče, v Tjanšanu pa smo imeli kaj malo pomislekov, kje se bomo utaborili, le da je bil prostor raven in da je šotor lepo ravno stal; vse drugo nas je kaj malo brigalo.

Ko zavije dolina nekoliko proti zahodu, zagledamo mogočno gmoto Bogda-fenga. Njegov mogočni ledenik se blešči v soncu, nas pa počasi začne dajati višinska bolezen. Zvečer se povzpemo na bližnji vrh in krepko se nam pozna, da smo skoraj mesec dni presedeli in preležali po vlakih. (Dva tedna kasneje pa v Pamirju nismo imeli nobenih težav več, čeprav smo hodili še višje.) Na neimenovanem vrhu doživimo veličasten razgled na Tjanšan. Imenitno se nam zdi, saj smo menda prvi Jugoslovani v kitajskem delu Tjanšana.

Občutek osamljenosti, skorajda tesnobe te zajame v teh gorah, ki se dvigajo iz puščave.

Šele tretji dan pridemo prav pod Bogda-feng, kjer v baznem taboru opazimo dva šotora. Ker smo brez dovoljenj, ki jih Kitajci zahtevajo za obiske svojih hribov, smo seveda previdni. Z Dariom se le približava šotoroma, kjer v veliko presenečenje spoznava dva Kitajca, od katerih nama eden v solidni angleščini pojasni, da prihajata z univerze v Šanghaju in da proučujeta ledenike. Zvečer se jima pridruži še študent geografije iz Tübingena, ki pove, da s Kitajci znanstveno sodelujejo in da že pet mesecev hodi po kitajskih gorah in preučuje ledenike.

KJE JE HODIL DARIO?

Dario se pred večerom odpravi neznano kam. Občudujemo in fotografiramo prekrasen sončni zahod, ki pri nas večinoma naznanja lepo vreme. Res je prizor za bogove! Skobacamo se iz toplih spalnih vreč in kar bosi strmimo v mogočno simfonijo spreminjanja barv, ki nastaja pred

našimi očmi. Po nekaj minutah pa zagrne celotno dolino mrak; le na konicah vrhov najvišjega, Bogda-fenga, so opazni posamezni barvni registri, ki se prek rumene spremenijo v svetlo modro barvo, ta pa počasi potemni.

Proti polnoči začne snežiti, Daria pa še vedno ni nazaj. Nočem delati panike, vendar me postane strah, da ni kje zdrsnil ali se izgubil na poti k baznemu taboru. Okrog dveh ponoči s Sabino zbudiva še ostale. Odpravimo se iskat, vendar se že po nekaj urah zaradi slabe vidljivosti vrnemo in čakamo dneva. Imeli smo še srečo, da nismo popadali v vodo, ko smo iskali prehod prek reke.

Zjutraj skupaj z nemškim študentom mrzlično nadaljujemo iskanje sledi za Dariom. Vpijemo in se razdelimo v skupinice, vendar brez uspeha. Proti poldnevju pa Dario prikoraka iz sosednje doline in pravi, da je srečal Kazake, pri katerih je spal, jedel in se skratka imenitno imel. Seveda smo bili ogorčeni nad tako lahko miselnostjo; Nemca in mene je skorajda pobilo kamenje, ko sva plezala na greben Bogda-fenga.

Popoldne začne spet snežiti. Od našega tavanja ponoči imamo mokro vso obleko. V pravem snežnem metežu pospravimo šotore in odidemo nazaj proti Nebeškemu jezeru. Po desetih urah hoje, drsanja po blatu in prečenja hudournikov smo zopet pri Kazakih na obalah jezera. Na drugi strani jezera je celo majhna trgovinica, kamor se zapodimo in si privoščimo mandarin.

Vsi premočeni in blatni se nato strpamo v avtobus, ki vozi nekajkrat dnevno v Urumchi, od tod pa se odpravimo proti Pamirju.

Planinski znak brez zvezde?

Na aprilski seji izvršnega odbora Planinske zveze Slovenije so med drugim razpravljali o sejah meddruštvenih odborov in tako je poročevalec s seje savinjskega meddruštvenega odbora Janko Mirnik dejal, da »je bilo izraženo negativno mnenje glede zvezde v znaku Planinske zveze Slovenije; prisotni so menili, da bi jo morali odstraniti«.

Ob tem je izvršni odbor Planinske zveze Slovenije potrdil stališče prejšnjih sej, naj bi izdelali celotno podobno simbolov PZS (zastava, znak, table, žigi, dopisi ipd.) in to postopoma uvedli do stoletnice slovenske planinske organizacije.

SKRIVNOSTNA DEŽELA POD HIMALAJO

PRIČAKOVANJA NEZNANEGA OPOJA

MILAN ROMIH

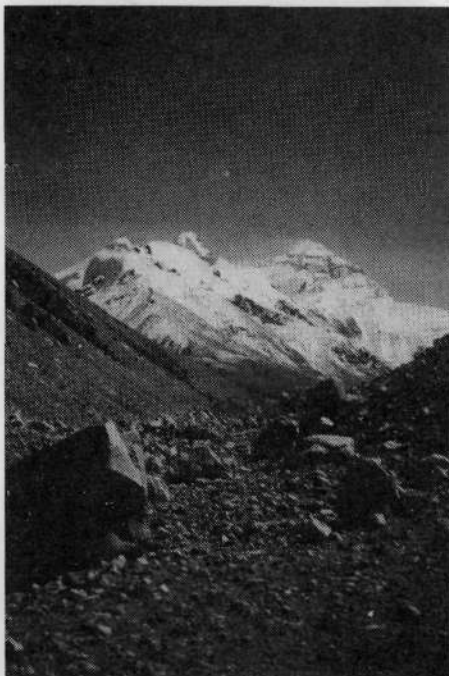
Katmandu, mesto z drugačnim prizvokom dožemanja nekega časa, mesto vračanja, vznemirljivih sanj, osupljivih skrajnosti, izgubljenih sledi, kjer so strehe prerasle z mahovi in se med opekami dvigujejo snopi majskih trav. Dnevi dolgega deževja — in potem sonce izza velikih belih oblakov; povsod vonj po ljudeh, ne preveč globok, ne preveč trpek, neke zraven, med hišami, ob dolgih zidovih, na cesti, v senci grbastih dreves, blizu templjev, sredi praznega trga, prek katerega se skupaj s svetlobo selijo proti zahodu strnjene jate netopirjev, kjer ti dajejo prižgana kadila slutiti že v naprej zapisano moč, kjer je veter poln molitev in jih lahno, nevsiljivo spušča nate, mesto, v katerem nastajajo jutra skupaj z odsevom sonca v belem platnu, z novimi obrazy, ki so že daleč pred tabo, z dvomom, ki se ne da izbrisati, z oddaljenim zvočenjem, ki vabeče prihaja prek neštatih vrat prebujajočih se ulic, z slikovitim uhajanjem minule noči, s pljuskanjem valov, s katerimi se reka Bagmati dotika kamnite obale Pašupatinata, mesto, kjer se cepijo poti v razsežna nižavja Indije in v zavite, s snegom pobeljene doline himalajskega gorovja.

Z Acom, Danijem in Slavcem si najamemo dve sobi v cenemem hotelu Om v središču Thamelja, ki je najstarejši in najzanimivejši del mesta. Spat hodimo pozno, zato vstajamo vedno okrog 9. ure, ko se iz atrijskega dvorišča, polnega bujnega rastlinja in ptic, zasliši prijetna glasba; potem se odpravimo na zajtrk v eno izmed mnogih restavracij in po njem vsak na svoje kolo in na celodnevno vandranje po Katmanduju.

SANJE O LEPOTAH

Turobni vonj meni tujih cvetov pred vrati starega svetišča. Drobne izrezljane figure, polne rok in oči, pajčevina na kipu Bude, katerega vznožje krasi barve vseh kast, bdenje, odtekanje, čistost, mir, svežina misli, vse v tako majhnem prostoru — in sedanost, ki prihaja z vseh strani, da sem podoben ljudem, ki se ničesar več ne spominjajo. Samo v koščkih se porajajo slike, podobe o sanjah, o lepih, dolgih sanjah.

Takrat sem bil še majhen. Skoraj ničesar še nisem vedel: ne o travah, ne o kamnih, še nasmejane lutke so imele takrat zame samo majhne in velike oči, o cesti, nad katero je bila noč vedno tam nekje daleč spredaj — kot temna senca velikih,

Ponoči smo sanjali o gorskih lepotah, podnevi smo jih doživljali

še nedoraslih dreves, vedno v enaki razdalji. Nič nisem bil lačen niti utrujen, samo sam — in ves čas me je nekdo klical po imenu. In za mano niso ostajale nikakršne stopinje.

O skriti ulici, polni zajete glasbe, iz katere je izstopal otočen zvok harfe. Čeprav je bila noč in ni bilo nikjer nobene luči, je ves čas od nekod prihajala medla prosojna svetloba, podobna tisti, ki včasih pade skozi priprto okno in vidiš, kako se s tal dvigujejo drobni prašni delci. Nikogar nisem srečal, samo dekle, dekle res dolgih, črnih las, boso, z dolgo, temno obleko je šlo tiho mimo mene, zamišljeno in oddaljeno: nič, nobenega dotika, nobenih besed, le dolgo sva si zrla v oči; imel sem občutek, da sva si zelo blizu, da si nekako pripadava in da se bo kmalu, naslednjič, zgodilo nekaj velikega. Bila je lepa in vsaka njena kretnja se je odražala v meni kot neubranljiva zapekljiva slutnja.

O baraki, prepleteni s porumenelo trstiko na bregu mirne, že skoraj zastale reke, v kateri so kadili starci. Opojnost dima je segala globoko v okolico; razen čajnih skodelic, ki so bile prazne, mehkih pre-

prog in svetleče se porcelanaste pipe ni bilo v notranjosti ničesar. Vsedel sem se zraven njih, zraven starcev in pipe, in takrat sem videl, kako med glasovi senc cvetočih sončnic plešem in se spet prebujam z njo — in tihi, modri marmornati kipi so priznali svoj strah pred cvetjem brez vonja in ptice, ki jih vidiš le enkrat, so sedele mirne in neme v vejah patajevih dreves in gledale, kako zahaja veliko sonce.

Neka prisotnost ostaja, dovzetnost do majhnih stvari, neizbrisna minljivost vsakega začetka. Grem, potiskam kolo kar na slepo, kamor me zanese utrip. Sledim cestam, ulicam, ne da bi karkoli iskal; ponekod se zaustavim, potem grem počasi naprej, vse bliže mestu in prijateljem.

Danes smo dan preživeli vsak zase.

Ogrlica iz žada na potemneli koži, z bršljanom zaraščen trg in pagoda, lokvanji, vpeti v samotno obličje, od večera očarani ljudje, visoko obzidje, dva različna svetova — in berač z nasmehom izpred mnogih let, možak, ki že ves dan v zaprašenih travah tik ob cesti s klesanjem oblikuje robate kamnite plošče, dekleta, ki pójajo skupaj z otroki, sproščeno hihitanje izza belega pročelja, trohneče maske, ki nas spominjajo na našo zapuščenost in praznoto, od nečesa zamaknjene postave kakor privid, pogled, s katerim nekdo prepozna nekoga, ki mu je blizu ali nedosegljivo daleč...

POT V DUNČE

Naslednje jutro odide večina moštva na aklimatizacijsko turo v pogorje Langtang, midva z Acom pa zaradi norega spleta naključij še kar ostaneva. Po dveh dneh greva za njimi tudi midva.

Monsunsko deževje še traja. Vsako popoldne se stemni in potem se iz pretežkega neba utrgajo debele kaplje dežja. Z Acom sediva na zadnjih sedežih avtobusa, ki je kar premajhen za naju; ampak ves avtobus je tako majhen, da morava biti zadovoljna z njim. In okoli naju je vse polno stvari in domačinov; obupno smrdi po neumitih telesih, znoju in raznih vonjavah. Na vsaki postaji nekaj potnikov izstopi, vstopi pa jih dvakrat več. Tu ni nobenih pravil; majhen deček, ki naj bi bil sprevodnik, po kratkem prerekanju zažvižga in šofer odpelje naprej. Nič se ne spremeni, samo še večja gneča je in komaj se še lahko premaknem. Do vasi Dunče, do katere je speljana cesta in je skrita med zelenim hribovjem, je še daleč. Vdam se v usodo, da je vsega hudega pač nekoč konec; čakava, da se skupaj z nočjo pripeljemo do zadnje postaje.

Ob vrsti kamnitih barak se avtobus ustavi. Šofer ugasne motor in vsi izstopijo. Močno dežuje, skozi meglo se počasi prebija noč. Veva, da še nismo v Dunčju, zato

kar sediva in čakava, da gremo naprej. Potem pride k nama šofer in nama začne razlagati, da je utrujen, da preveč dežuje, da nima luči, da je prenevarno, da bomo prespali kar tukaj in da krenemo jutri navsezgodaj naprej.

Joj, kako sva bila slabe volje! Pa ni nič pomagalo.

Na terasi, pokriti s steptano ilovico, se spraviva vsak v svojo spalno vrečo in se žalostno zazreva v deževno noč. Brez večerje, kajti dal bat je bil tako začinjen s čilijem, da sva ga komaj lahko okusila. Spala nisva skoraj nič; vso noč so se drle kože, privezane v staji tik pod nama, in zjutraj, ko je bil avtobus že nabito poln in je čakal samo še na naju, sva bila še kar v spalkah, trdno odločena, da se vrneva v Katmandu, saj sva bila povsem brez volje, da bi nadaljevala najino aklimatizacijsko turo. Spet je bil šofer tisti, ki naju je spravil nazaj v avtobus in ves čas godrnjal: »Sahab, you make me trouble, you make me trouble!«

Malo po svitu smo bili v Dunčju. Na srečo ni več deževalo; če bi, bi bilo vsega konec; odšla bi nazaj.

VELIKE SILE DUHOV

Premočena, zamazana od blata, naveličana dolge hoje in pijavk kar padeva v prvo izmed kamnitih kolib vasice Lavribina. Z ognjišča se po vsem prostoru vali gost dim. Preden se navadiva na temačen prostor, so oči polne pekočih solza, ki nekontrolirano drsijo po licih. Starejša ženica se nagajivo nasmehne in nama ponudi veliki skodelici čaja. Sklanjava se k tlom, kjer je dima manj, vlečeva vsak svojo cigareto, srebava čaj in zdi se mi, da sva oba zadovoljna.

Noči, ki je sledila, ne bom nikoli pozabil: kakor da bi bila bajka o sanjah, ki te očarajo in hkrati uročijo, da jih kasneje pripoveduješ; v meni bo ostala kot eno izmed najglobljih doživetij in hvaležen sem stari ženici, da nama je pustila prenočiti pod svojo streho.

Spalke si razgrneva na lesenem pogradu precej stran od ognjišča. Počasi naju objema spanec. Nato se oba hkrati zaveva, da nisva sama: z leve strani, dva ali tri metre od naju, je prihajalo izpod debelih odej zatrto ječanje, ki je postajalo vse glasnejše. Starka naju povpraša, če imava kakšne tablete in nama nekako razloži, da njena hčerka pričakuje otročička in da zdaj že od poldneva močno krvavi. Ob soju svetilke vidiva izmučen, prepoten obraz mladega dekleta, poln strahu in bolečine. Poskuša ji razložiti, da tukaj ne pomagajo nobene tablete, da moramo dekle takoj, še to noč, spraviti k zdravniku. Ponudiva pomoč: do jutra bi gotovo prišli v dolino. Vendar starka noče o tem nič slišati.

Nekdo je prišel, obdan s preprostostjo in spoštovanjem, spev molitve je rasel iz polne tišine in nato zopet zamrl, nekajkrat se je približal dekletu in se z rokami skoraj dotaknil obraza, molitev je spet postala glasnejša, žerjavica v njegovih dlaneh, vonj po maslu in prežganem rižu, nerazumljivo mrmranje — in nato je za dolgo časa s priprtimi očmi v neki daljni odmaknjenosti nemo obsedel ob dekletu. Vse to se je nekajkrat ponovilo. Ne vem, kdaj sva zaspala, toda zjutraj se je dekle že sukalo okoli ognjišča in pripravljalo zajtrk, še preden sva vstala...

Velike sile, moč duha in molitev, riž umrlih, trenutek, ko potihnejo vetrovi in besneče reke, snidenje, ki se izliva v še nejasno počasi izoblikujočo se zavest in misli, ki izginjajo v peščena tla in puščajo za sabo strahotno praznino vprašanj in iščočih odgovorov...

V teh krajih skoraj nihče ne joče. Kadar se pojavijo solze na obrazu, ki je že daleč od otroštva, jočejo tudi ptice, starci in kamni...

Zdaj so jutra takšna, kot jih sanjaš: brez preteklosti, polna ljubezni in svetlobe, že zdavnaj potopljene čistosti, velike lesketajoče se igre — in vse to je nekje skrito v tebi.

DVE STRANI MEJE

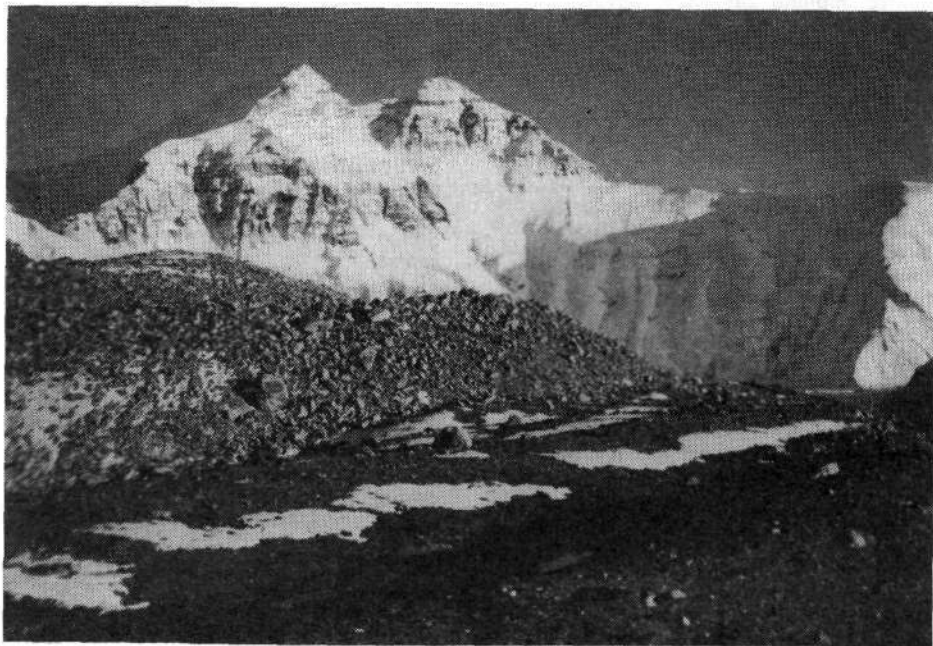
Naslednje dneve hodiwa po čudoviti pokrajini: modro nebo, belina zasneženih hribov, zelenkasta samotna drevesa, me-

Ledeniške groblje, potoki izpod ledenikov, visoke gore, prepadne stene: to je bila pokrajina, po kateri smo hodili

glice nad dolinami — in vsi ti dobrohotni ljudje; hodiwa po soncu in dežju, prečkava ničkoliko hudournikov, spiva na zakajenih ležiščih, ujameva Danija, Slavca in druge in nazadnje obstojiva v gruči otrok, čakajoča na taksi, da naju odpelje v Katmandu. V rokah žuliva vsak svojo coca colo, samo poskusiva jo, nato se sladka, lepljiva tekočina izgubi v grlih številnih kuštravih radovednežev.

Dva dni še postopamo po mestu; kar nekaj časa nas ne bo sem, dobra dva meseca, in lepo je te zadnje ure preživeti med ljudmi, se nasmehniti neznanemu obrazu, se zamisliti, popiti skodelico čaja, pokaditi cigareto in se zvečer, ko so ulice že skoraj prazne in molčeče, vrniti nazaj v svojo hotelsko sobico, zasnanjan, poln čustev in široke ljubezni do življenja.

Most prijateljstva, nepalsko-kitajska meja in pod njim besneče brzice reke Sun kosi, množica nosačev, ki nas nemirno in nezaupljivo pogleduje, čemerni in odvratni obrazi kitajskih vojakov, nepotrebno prerekanje ob velikanskem kupu opreme, razpotegnjena vasica Kodari s svojimi majhnimi izbami, povsod se kuhata riž in čaj, začuda mehka postelja in šumenje Sun kosi daleč, daleč v noč. Bomo imeli vsi skupaj kaj več sreče kot lani na K-2, Slavc, Dani, Aco, prijatelji, s katerimi sem preplezal že veliko sten in me nanje veže toliko doživetij vse tja od mojih prvih korakov po hribih? Zdaj gremo skupaj na najvišjo goro; večjega zaupanja kot do njih ne bi mogel najti nikjer in tudi želja spopasti se z Evere-

stom skupaj s svojimi najboljšimi prijatelji se le redkokdaj uresniči. Vesel sem, strašansko vesel.

BOLEČINE BREZ SOLZ

Mejo prestopimo brez težav. Prespimo v Kasi in naslednji dan je že zgodaj vse nared, da se odpeljemo proti osrčju Tibeta. Z Acom pristaneva v kabini precej starega kamiona. Vsi so že odšli, mi pa še kar nekaj popravljamo, vežemo in prekladamo. Kako si oddahneva, ko se končno odpeljemo! Vendar ne daleč. Ustavimo se pred veliko mlakužo, ki je zalivala cesto, šofer izstopi. Mislila sva, da gre gledat, kako bo zapeljal čez, pa gre le do jarka, porastlega z nizkim grmičevjem, in se po kratkem iskanju vrne s štirimi hladnimi pivci.

Potem smo ves dan pili pivo, veliko ga je imel skritega po kotih kabine, ohlajevali pregret motor, dolivali vodo in se smejali nad noro prepadnostjo ceste, ki se na prelazu kakor skozi velikanska vrata izlije v eno samo dolgo, neskončno črto sredi davnega, oddaljenega, v mistične zgodbe zavitega sveta.

Zavijanje vetra, ki se spušča s prostranih planot, in lačnih potepuških psov se izgublja v hladno tibetansko noč, prežeto z otožno preteklostjo bogatih rodov.

Danes sem videl ničkoliko modrih, črnih in rdečih kamnov, pripetih v laseh in v ušesih ali obešenih okoli vratu, temna, zamaščena lasišča, menihe, sedeče na debeli rdeči preprogi, ko so brisali zlato posodo, mrmrajoč dolgo molitev. V nobenem pogledu zavisti, v kamnih izpisane molitve, molilne zastavice, povsem mirne v zavetju razpokanih granitnih plošč, zvrhano polne koše na upognjenih ledjih, razbrazdana stopala, črne prešite suknje, razpete kože jakov, velika okovana samostanska vrata, ki se z nočjo zapro, najvišji vrh, daleč za rjavim hribovjem, skoraj nedosegljivo daleč, sklanjajoče se postave sredi polj še nedozorelega žita, posušene snope trav, umivajoča se dekleta v reki, kjer se je dalo vodo bresti in so oblačila samevala na velikih zglajenih kamnih, oči s toliko bolečine, vendar nobenih solz, hiše iz blata, obarvane z belino in med njimi vrste tlakovanih stopnic, obešene rogove različnih oblik, polne neznanega prahu, samotno ploščad darovanja, kjer se ob velikih dneih zbero moške in žene z obrazi, uprtimi v trepetajočo žival, nabrana usta in v njih igriv nasmehe zapečatene skrivnosti...

Zbudim se dobre volje: imel sem lepe sanje. Po dveh dneh zapuščamo Tingri in njegovo porušeno samostansko zidovje, ki kraljuje nad mestom. Ob štirih jutraj smo zbrani pri kamionih. Elita odprave se spravi v kabine in na sedeže edinega džipa, ostali pa se zbašemo na razvalino kamiona, ki je še prazen, dva pa sta že

do vrha naložena z opremo. Do svita dremuckamo, stiskajoč se drug ob drugega. Cesta je polna lukenj ali pa sploh izgine med velikimi kamni. Premetava nas sem ter tja kot nemočne pajake, vse nas že boli in kletvice, leteče na šoferja, so vse težje in bolj vulgarne. Šerpe pójajo in se smejejo; nič jih ne moti, ne mraz, ne umazanija, ki se dviguje izpod številnih koles, ne približajoča se resničnost velikega vzpona, ki je pred nami. Zdi se mi, da se bomo dobro razumeli in Đordija, ki mi je najbližji, prijateljsko potrepeljam po ramenih. Skozi dolino se zasliši odmev velike troblje, ki prihaja od gompe Tenkpoche, zadnje vasi pod ledenikom Rongbuk. Nebo je čisto in izza najbližjih obronkov se naskrivaj dviguje rumena svetloba, hkrati z njo pa se pred nami pokažejo prvi obrisi Qomolangme.

BLIŽINA BOGOV

Ob postavljanju baze se je izpod sedla Lo-la ves čas spuščal veter, poln lesketanja, razpršenega prahu, razpete negotovosti, neprenehnega hrumenja, vzpenjanja, skrite grožnje in upanja, poln izginulih glasov, potrpljenja, čakanja, ljubezni, zaznamujoč blesk življenja, bližino bogov, dih onostranstva in nazadnje molk, tišino in tisto njeno neslišno govorico z druge strani, od nas ločenih bregov...

Nekdo je v teh krajih spraševal za prijatelja, ki ga je spoznal pred letom dni. »Where is Tumba, ali poznate Tumbo?« In ti preprosti tibetanski možje z dolgimi črnimi lasmi, spletenimi v kite, spete pod debela pokrivala iz jakove volne, so mu odgovarjali: »Da, poznamo ga, on je doli, on spi.« Več dni zapored so mu tako odgovarjali; niso mu hoteli reči, da ga ni več; samo »on spi, on je doli, na Rongbuku, mi ga poznamo...«

Etnicizem in kozmofugalnost

Stefan Zweig je v Romainu Rolandu zapisal:

»Kdor krade svetu, daje domovini, kdor jemlje domovini, daje svetu.«

Vsak narod pozna obdobja večje samobitnosti, samozavedanja in tudi samozagledanosti, ko se hkrati nekoliko odmika od okolja in občinstva, in obdobja s prav nasprotnimi hotenji.

Tudi v gorah kot pomembnih mostovih (in pregradah) med narodi se to odraža: zdaj so stičišča za prijateljska tekmovanja alpinistov z najrazličnejših strani, zdaj torišča za rivalstvo.

Tudi slovenske!

Boris Ogrizek

NI LEPŠEGA PLEZANJA OD TISTEGA V DOLOMITIH

DVESTO METROV ZAMAKNJENOSTI

PETER ČIŽMEK

Nobena druga žival na farmi ni mogla dlje kot do črke A. Pokazalo se je celo to, da si nekatere manj pametne živali ne morejo zapomniti niti Sedmih zapovedi. Debelinko je o tem mnogo razmišljal in končno prišel do sklepa, da je vseh Sedem zapovedi mogoče izraziti kratko v eni sami paroli: »Štiri noge dobro, dve nogi slabo.« Rekel je, da vsebuje ta parola bistveno načelo animalizma. Kdor jo bo skrbno proučil, bo varen pred človeškimi vplivi. Perutnina je spočetka nekaj ugovarjala, kajti zdelo se je, da imajo tudi ptice dve nogi, vendar jim je Debelinko dokazal, da ni tako.

»Ptičje peruti,« jim je rekel, »so organi pogajanja in ne manipulacije. Zaradi tega jih je treba smatrati za noge. Bistvena karakteristika človeka pa je roka, ki je orodje, s katerim počenja vse svoje hudobije.«

(George Orwell: Živalska farma)

DVIGNJENI PALCI

Na cesti sva že drugi dan. Že od včeraj iz Trsta vso pot neutrudno dvigujeva palce in počneva vse mogoče, da bi naju vsaj opazili. Toda kaj nama pomaga, če naju voznik avtomobila le zagleda, takoj nato pa že jezno zdrvi mimo. Jeziva se na prtljago: s seboj nosiva dva natlačena nahrbtnika, poleg tega pa še šotor za štiri ljudi, ki so vajeni udobja. Nekega šoferja sva videla skozi sprednje steklo njegove »kripe«, ko je izza volana z iztegnjenim prstom pokazal najprej na cesto, kjer sva imela razstavljeno svojo kramo, takoj nato pa je z istim prstom pomenljivo povrtal v glavo. Je hotel reči, da naju ne more vzeti v svoj prazen alfa romeo, ker z njegovim razumom ni vse čisto v redu?

Tega smo se avtostoparji že zdavnaj navadili. Tisti vozniki, ki štoparje jemljejo s seboj, ustavijo vedno, ne glede na to, koliko prtljage jim boš stlačil v prtljažnik. Tako se je včeraj dogajalo tudi nama dve. Kar dvakrat sva se vozila v avtomobilu, kjer nas je bilo pet in smo si vso kramo porazdelili po kolenih, pa se ni nihče jezil zavoljo tega. Jezijo se tisti, ki drvijo mimo tebe in ti kažejo osle.

K sreči se vsake toliko časa mimo »prifijaka« razmajan spaček ali pa katrca, ki od zunaj in znotraj vsa cveti. Prijazno ti ponudi svojo notranjost, ki sicer ni kdovekako udobna, je pa polna vselega razpoloženja. Tri Italijanke, ena bolj jezična od druge, naju v Agordu zvabijo v svojo ka-

tro. Ker najbrž precej čudno pogledujem, me tista, ki me je povabila na svoja kolena, začudeno vpraša:

»Kaj je, se bojiš?«

Žal smo se morali posloviti že v Cencenigheju...

Preštevava korake po cesti skozi noč. Daleč za nama dva žarometa razmakneta temo in smreke ob robu ceste srebrno zažarijo. Oslepljena kot dva zajca v nenadni svetlobi vidiva, kako se reflektorja premakneta mimo naju, za njima pa se dve rdeči lučki izgubljata v ovinku pred nama. V temi, ki sledi eksploziji svetlobe, se Jusko zaleti v tablo ob cesti. Andrász. Za ovinkom se prikažejo hiše. Posteljeva si na krompirjevi njivi, tako da enostavno zlezava pod plahto nerazpetega šotor. Jaz bi sicer rad naprej, peš bi hodil vsaj še do Pieve di Livinallonga, pa pod težko ponjavo šotor skoraj v trenutku zaspi. Vidi se nama, da sva že v hribih.

V začetku je bil Kaos. Ognjene strele so švigale med gorami in zvezde so padale z neba. Tako je bilo vsaj videti, če si seveda imel dovolj bujno domišljijo. V tisti noči pa bi se lahko stiskalo srce tudi človeku brez vsakršne domišljije. Potem ko je severni veter premagal zahodnik in odnesel oblake s točo drugam, je ostala samo še noč in zvezde, ki so si spet našle zavetje na svodu teme nekje daleč od tega sveta. In potem je prvi sončni žarek poškilil skozi škrbino med gorami in nas našel na Passo Sella, ko smo spet postavljali pokonci premočene plahte podrtih šotorov in ocenjevali razdejanje, ki ga je za seboj pustil »vesoljni potop«.

ABRAMOV RAZ

Veter. Oprana južna stena Piz de Ciavazesa se mokro blešči v žarkih dopoldanskega sonca. Uredim si stojišče pod veliko streho, izpod katere kaplja voda, in ko Pavle pripleza do mene, je spet on na vrsti, da prevzame vodstvo naslednjega raztežaja. Medtem ko ga varujem, se iz sončne stene oziram v razburkano morje južnih dolomitskih vrhov in prepoznavam znane oblike med gorami, ki jim še dolgujem svoj obisk. Baročne čipke Rosengartenske skupine in Latemarja se daleč na jugu izgubljajo v igri barv med svetlobo in sencami. Pale di San Martino so ostro začrtane na ozadju meglá iz Padske nižine.

Ozadje v arabeskah, spredaj pa čokata Marmolada, bela kraljica Dolomitov. Azurna modrina njenega ledenega hrbta je pravo nasprotje rdeče rjavim gotskim zvonicam okoli nje. Kraljica, ki za gíavo prekaša svoje podložnike.

Pogled proti Civetti zapira velikanska stena Sass Pordoija. Šele od tod lahko vidim, kako visoka je v resnici. Podatki v plezalnem vodniku govorijo o osemsto metrih višine, toda ko sem to steno gledal s prelaza Sella, sem podvomil v številke. Tako obupno slabo je razčlenjena, da je videti mnogo nižja, kot je v resnici. Čeznjo pršijo mogočni slapovi deževnice. Med temi slapovi, ki nastanejo vsako pomlad, ko se v gorah tali sneg, je Heinz Mariacher spelial plezalno smer, ki jo je imenoval Via Niagara. Tedi in Koki sta zjutraj vstopila vanjo. Vidim samo dve drobni packi v prostanstvu velikega črnega zidu, prek katerega drvi voda. Bela pika je spodaj, le malo nad njo je rdeča, toda vem, da sta v resnici najmanj trideset metrov narazen.

Kljub vsem svojim razsežnostim pa je ta stena le delček trdnjavskega obzidja, ki obkroža celotno Sellino skupino. Samo dve globoki, divji dolini, dva ozka portala vodita na planoto, s katere se dvigajo najvišji vrhovi. Val Lasties, ladinska dolina čarovnic, je pod nama, nad njo pa se dviga skoraj pravilna piramida Piz Boéja, razglednega vrha, ki menda nima primere v Dolomitih.

Spodbudno se režim Pavletu, ki z rokami visi na »tramvajcu« — in počiva. (»Tramvajac« je oprimek, ki se ga lahko oprimeš kot ročke med vožnjo s tramvajem po Zagrebu.) Potem poskusi nadaljevati proti desni. Dvakrat začne in se dvakrat spet vrne do tistega velikega oprimka. Malce mi je tesno pri duši: če je že njemu tako težko, kako bo šele meni. Pavle poskusi še tretjič. S konico plezalnika poišče nekaj, kar naj bi bilo stop, gladko ploščo in svoje dlani pa izdatno napraši z magnezijevim prahom. Nagonsko stisnem k sebi vrv, ko se mi zazdi, da je njegova noga za milimeter zdrsnila z nevidnega stopa in se za trenutek zatresla od napora. Mišice rok, ki gole silijo iz kratke majice, se napnejo in obdržijo težo telesa na konicah prstov. Potem splet kit in mišic njegovega bodibilderskega telesa izgine za robom, kjer je plezanje spet lažje. Z naglico mu podajam še zadnje metre vrvi, dokler mi ne zakliče, da je na stojišču in naj se pripravim.

Kar naenkrat se znajdem na tistem razkošnem oprimku, kjer je Pavle še pred kratkim tako veselo »počival« in vem, da si jaz kaj takega ne morem privoščiti, ker sem prešibak v rokah. Bela sled magnezija mi daleč na desni pokaže ozko vodovodno poklino, v katero stlačim štiri prste desnice in se brez strahu prevesim nad globino. Noge zanihaajo in skoraj brez na-

pora se prekobalim na poličko in okoli raza.

In spet je vse tako kot prej. Dolomiti, sonce in temno modro nebo nad gorami. S ceste pod steno je spet slišati hrup avtomobilov, ki ga med plezanjem možgani niso imeli časa zaznavati. Na stojišču s Pavletom začneva debatirati o težavnostnih stopnjah, ko pa med seboj primerjava najine dlani, nama je kmalu vse jasno: spodnja sedmica za njegove lopataste šape in le dobra šestica za moje »kirurške« roke s finomehničnimi prstki.

In tako je Abramov raz Piz de Ciavazesa postal moja prva sedmica.

* * *

S Pavletom sva si med ogledovanjem stene Sassolunga (Langkofel) nad taborom v njej zamislila novo smer in jo danes zjutraj poskusila izpeljati. Prvenstveno sva preplezala le varianto, višje zgoraj pa sva razočarana naletela na galerijo svedrovcev, ki jih je nekdo zavrtal v skalo že pred nama. Slabe volje sva sestopila čez steno po nekakšni rampi in se že do kosila vrnila nazaj do šotorov.

Popoldne iščeva nadomestilo za najino jutranjo »polomijo« in Tine nama predlaga smer bratov Messner v drugem Sellinem stolpu.

MESSNER

Pred leti sva z Ines plezala v dolomitskih Petih stolpih (Cinque torri d'Averau). V Velikem stolpu (Torre Grande) sva plezala dve »ženski« smeri. Via Miriam je imela zelo gladko spolirane oprimke zaradi prijemanja nešteti rok, saj si jih tu naveze kar podajajo druga za drugo. Pod Olgino smerjo (Via Olga) pa sva naletela na televizijsko ekipo, ko so z Reinholdom Messnerjem na čelu snemali »climberje« (športne plezalce) na neki skali. Mimo njih sva morala hitro vstopiti v steno, da jim nisva motila kadra. Ko pa sva plezala že dva raztežaja višje, so objektiv kamere usmerili v naju. Jaz sem se postavil v »filmsko pozo«, Ines je pomahala, Reinhold pa je bil jezen (takrat sva bila oba z Ines še precej otročja).

Reinhold Messner je leta 1968 z bratom Güntherjem v Alpah preplezal nekaj smeri, ki pomenijo pomembne mejnike v zgodovini alpinizma. Pozneje je postal znan kot »osvajalec« najvišjih vrhov sveta in danes ga najširša svetovna javnost pozna kot človeka, ki naj bi svoje vrhunce doživljal ob vzponih v Himalaji, le malokdo pa ve za njegova dejanja v Alpah.

Reinhold in Günther sta tistega daljnega leta 1968 v dolomitskem Sass dla Crusc (Sasso della Croce) preplezala smer, ki je že skoraj zgodovinskega pomena. Ključno mesto tiste smeri je ponovilo že več ponavljalcev, toda še nihče za ga ni lotil kot

prvi v navezi (po podatkih iz leta 1985); Danes se tam pleza po varianti, nekakšnem »obvozu«, ki ga je odprl Heinz Mariacher leta 1981 ob prvi ponovitvi. Torej je ta smer na svojo prvo ponovitev morala čakati celih trinajst let! Tisto mesto, ki sta Messnerja ocenila z oceno VI + kot »mejo človeških zmogljivosti«, pa je danes, ko je meja možnega odprta navzgor, ocenjeno z zgornjo sedmo stopnjo (VII +). Kdo je tisti raztežaj splezal kot prvi v navezi, Reinhold ali Günther, pravzaprav sploh ni pomembno; dejstvo je, da sta bila oba Messnerja že pred dvajsetimi leti krepko pred svojim časom.

Pozneje sta bila skupaj v odpravi na Nanga Parbat v Karakorumu. Tam je svoje življenje pustil Günther, medtem ko se je mlajšemu bratu uspelo izveči. Reinhold je pozneje velikokrat zahajal v Himalajo in pri tem dosegel vrhunec leta 1986, ko je kot prvi človek stopil na zadnji vrh, ki je še manjkal v njegovi »zbirki« osemstisočakov. Končno si je lahko oddahnil od te nesmiselne dirke, z njim pa tudi vsi, ki so nekaj več vedeli o alpinizmu.

Meja 8000 metrov je pravzaprav umetna, postavili smo jo ljudje, ki vse merimo v metriskem sistemu. Gore so pač toliko visoke kot so in se ne menijo za neke umetno izmerjene višine in razdalje, ki smo jim jih določili ljudje.

Reinhold Messner pa ni bil le navaden »zbiralec« najvišjih vrhov, kar danes lahko očitamo mnogim. Če je to postal v končnici, ko mu je manjkalo le še nekaj osemstisočakov, to ni njegova krivda. Javnost je od njega skorajda zahtevala, naj bi bil prvi, ki bi mu to uspelo.

V Himalaji, najvišjem gorstvu tega sveta, je s svojim zgledom uvedel nekatere nove načine plezanja na najvišje vrhove. Leta 1975 sta s Petrom Habelerjem v alpskem slogu priplezala na vrh Hidden Peak oz. Gasherbruma I. S tem sta v Himalajo uvedla način plezanja, ki je bil tak kot v Alpah, torej v navezi, brez pomoči višinskih nosačev in brez postavljanja višinskih taborov. Leta 1977 se je Reinhold sam odpravil na Nanga Parbat, kar je pomenilo začetek himalajskega samohodstva. Leta 1978 sta prav tako s Petrom Habelerjem kot prva človeka stala na vrhu Mount Everesta brez pomoči dodatnega kisika iz jeklen. Leta 1980 je sam (razumljivo: brez kisikovih bomb) s kitajske strani dosegel vrh Everesta po delno novi smeri... Alpski slog, odklanjanje dodatnega kisika, solo vzponi...!

Pred dvajsetimi leti sta Günther in Reinhold Messner preplezala tudi novo smer v drugem stolpu nad prelazom Sella. Splejala sta jo v steni, ki je od spodaj videti precej grozljiva. V njej si skorajda ne moreš zamisliti smeri brez pomoči klinov in tehničnega plezanja. Pa vendar sta Mes-

snerja tam našla prehode, ki komajda segajo v zgornji del težavnostne lestvice v prostem plezanju.

EKSTAZA GIBANJA

Bizarna črna stena. Ni visoka, pa tudi nizka ni. Stena brez tistih razsežnosti, ki v človeku zbuja občudovanje in hkrati strah. Stojiva pod to čudno črno steno in mečeva kamenček. Žreb naj odloči, kdo od naju bo začel plezati v prvem raztežaju. Kamenček povsem po naključju spet izbere mene.

Samo dobrih dvesto metrov je visoka ta stena. Dvesto metrov — in vendar dovolj za štiri ure zamaknenosti, za štiri ure, ko ti iz misli zbeži vse, kar je povezano z običajnim življenjem in normalnim svetom. Ostane ti le občutek, da se ves čas giblješ na meji stvarnega, včasih že onkraj nje, ko čutiš, da naslednjega previsa ne boš več zmogel. In vendar ga preplezaš. Ob trenutkih negotove napetosti se ti vsakič prikažejo nove in nove možnosti. Ko takrat iztegneš roko, zgrabiš nov oprimek. Ni ti ga treba iskati, ker veš, da je tam. Ker veš, da mora biti tam, in tudi v resnici je tam. Tako se ponavlja že ves čas.

Začuden sem, vznemirjen, navdušen sam nad seboj, navdušen sem nad skalo, ki se mi je prej zdela mrtva, hladna, neprijazna. Navdušen sem, ker čutim, kako se mi ne po kapljicah, ampak kar v deročem hudourniku spet vrača veselje do plezanja, ki je v zadnjih dneh začelo v klobčič navijati nitke svojega nesmisla. Tisti, ki je že kdaj doživljal ekstazo gibanja nad praznino, bo to razumel. Kričal bi, tulil bi od veselja in vznemirjenosti, pa si ne upam, ker bi si tako pokvaril vso veličino trenutka.

Vrvi je konec. Za seboj sem potegnil vseh petdeset metrov, ki me vežejo z resničnostjo, pa bi tako rad še naprej, naprej v neskončnost.

* * *

Ko sta se prva YU ponavljalca »Messnerja« (Čizmek-Kozjek 1983) po turi vrnila v tabor, sta bila vznemirjena, a obenem razloščena. Izjavila sta, da sta čisto izgubila veselje do plezanja, saj si ne moreta predstavljati lepšega plezanja, kot sta ga bila pravkar doživela. Kaj bosta zdaj počela? (No, Maurice Herzog bi jima prišepnil, da se še vedno najde druga Anapurna.)

Ta anekdota še najbolj okarakterizira smer. Ob nastanku se je je držal sloves skrajnega in je dolgo čakala na ponovitev. Dasi kratka, je smer izrednega zgodovinskega pomena, saj pomeni v Dolomitih približno isto kot v Julijcih Cozzolinova zajeda, torej preobrat od tehnike k prostemu plezanju...

Tine Mihelič: Dolomiti — plezalni vodniček

NA ORJENU IN OKOLI NJEGA

IGOR MAHER

Globoko pod nami se sveti gladina morja. Pravkar se je letalo rahlo nagnilo v levo in enako hitro so reagirali tudi naši želonci. Spremenili smo smer in se usmerili vzdolž jadranske obale. Čez nekaj trenutkov pod sabo uzremo dolg greben tik ob obali. Znale oblike vrhov in dolin ter dobro vidni televizijski stolp na Sv. Juri nas spominjajo na lanskoletne prvomajске praznike, ko smo od blizu spoznavali naravne zanimivosti Biokova. Komaj dovolj časa za občudovanje čudovitih vodnih očes — Bačinskih jezer in že smo nad široko dolino reke Neretve. Počasi zgubljamo višino in naselja pod nami dobivajo vse jasnejšo obliko. Cilj poleta je vse bližje. Tik pred pristankom si lahko še po ptičje ogledamo znameniti Dubrovnik in kmalu zatem se kolesa dotaknejo letališke steze.

Še pred nekaj urami smo v domačem mestu na sončni (in revni) strani Alp mrzlično pakirali opremo, sedaj pa že vdihavamo blag mediteranski zrak, skozi katerega prodirajo zadnji sončni žarki tega dne. Iz avtobusa, ki nas pelje v Dubrovnik, opazujemo ognjeno kroglo, ki se tam nekje za Mletom staplja z obzorjem. Večer nam hitro mine na starih dubrovniških ulicah in v zavetju noči se odpravimo v nam dobro znani »hotel« na plaži čisto v središču mesta.

NAMOČENA KRAŠKA ZEMLJA

Namenjeni smo na Orjen, masivno gorsko skupino na tromeji Hrvaške, Hercegovine in Črne gore. Strmo se vzpenja nad impresivnim zalivom Boke Kotorske. Že na prvi pogled se precej loči od značilno dinarskih obmorskih skupin, kot so Velebit, Mosor in Biokovo. Predvsem moti nejasno izražena, za dinarsko gorstvo značilna smer slemenitve. Relief je bolj mozaičen, z množico visokih vrhov in brez izrazitih grebenov. Šele podroben pregled nam odkrije nakazan niz grebenov od obale proti notranjosti, ki potekajo v dinarski smeri.

Ker je geološka podlaga karbonatna (triasni apnenec), na Orjenu gospodarijo kraški pojavi z množico jam, brezen, škrapelj, vrtač... Znano je, da zakrsevanje najhitreje poteka v hladnih, vlažnih planinskih podnebnjih. Glede tega je Orjen več kot idealen. Dolga leta je namreč imel evropski rekord v količini padavin. V vasi Crkvice na vzhodni strani Orjena nad Boko Kotorsko so leta 1937 namerili

8063 mm padavin. Taka namočenost je posledica velike višine in masivnosti v neposredni bližini odprtega morja. Padavine pa so dokaj neenakomerno razporejene preko leta. Najbolj suha meseca sta julij in avgust, v vlažnem obdobju od oktobra do aprila pa pade 75 odstotkov vseh padavin. Najbolj namočena sta november in december (decembra 1958 so namerili več kot 2000 mm padavin). Zimske padavine so seveda v obliki snega, zato se ti kraji ponašajo z debelo snežno odejo v neposredni bližini morja. Kljub tej silni namočenosti pa zaradi podzemnega kraškega otekanja vode na celotnem območju ni niti enega stalnega izvira vode.

Na Orjenu je v zelo burni zgodovini prihajalo do stikov različnih plemen, narodov in kultur. Seveda ti stiki niso bili vedno miroljubni. Stalno mejno območje se je vedno odlikovalo po veliki borbenosti, kultu junaštva, tudi krvno maščevanje ni stvar tako daljne preteklosti. Zaradi strateške vloge je masiv preprežen z množico vojaških cest in objektov.

Zaključuje se zadnje dejanje našega dopusta do Orjena. Sedimo na avtobusu, ki nas iz Hercegnovega skozi Kameno pripelje do Kruševic. Ta vasica leži na dobrih 600 metrih višine, obdana s skrbno obdelanimi vrtovi in njivami.

Ob morju smo zapustili toplo mediteransko klimo. Z naraščajočo višino se hitro spreminja podoba pokrajine, predvsem kar se tiče rastja. Zapuščamo okrilje palm, oleandrov in zimzelene vegetacije ter se vozimo skozi redek, zaradi človekovega vpliva precej osiromašen gozd, v katerem se pojavljata predvsem kraški gaber (*Carpinus orientalis*) in puhasti hrast (*Quercus pubescens*). Dosti je tudi malega jesena (*Fraxinus ornus*), vmes pa so še hrast cer, dren in druge vrste. Gre za močno degradirane gozdove, bolje rečeno grmišča. Z višino se namesto kraškega vse bolj uveljavlja črni gaber (*Ostrya carpinifolia*). Ti toploljubni hrastovo-gabrovi gozdovi sežejo nekako do višine 900 metrov, v ugodnih južnih legah tudi znatno višje. Nad njimi se uveljavi vegetacijski pas (nekako do 1500 metrov) toploljubnih bukovih gozdov, v katerih povsem prevladuje mezijska bukev (*Fagus moesiaca*), jelka (*Abies alba*), ki bi sicer lahko rasla, pa je zaradi človekovega vpliva izrinjena. Bukev z višino zamenja endemična vrsta Balkanskega in Apeninskega polotoka — bor munika (*Pinus heldreichii*), ki je prilagojen na neugodne rastne razmere na najvišjih grebenih Orjena.

Tako imamo pri obisku Orjena lepo pri-ložnost, da si na majhnem prostoru ogle-damo, kako višina in oddaljenost od bla-godejnega morja vplivata na razporeditev rastlinstva.

SPOMINI NA LEDENIKE

Iz Kruševic se delno po cesti, delno po bližnjih otovorjenih hrbtov odpravimo v spopad s hribom. Ob poti nas kmalu pre-seneti skalna moltkovka (*Moltkia patraea*), ki se šele pripravlja, da se bo odela v modro pokrivalo. Kmalu se pot zravna oziroma celo spusti v Vrbanj, široko rav-nico, ki jo z najvišjih vrhov, s katerimi je obdana skoraj z vseh strani, zasipavajo prodnati nanosi. Poleg nekaj redkih ši-roko razpršenih domačij se vse bolj uve-ljavljajo počitniške hišice. V bližini troj-nega križišča, kjer se stikajo ceste iz Dubrovnika, Hercegnovega in Risana, stoji planinski dom (1007 m). Preurejen je iz nekdanje avstro-ogrske kasarne oziroma starojugoslovanske žandarske postaje. Dom je bil zaprt, vendar nas to ni preveč motilo, ker smo tako ali tako nameravali spat v šotorih. Na prijetnem travniku ob domu smo hitro postavili majhen tabor. Večer je minil ob prijetnem prasketanju ognja.

Zjutraj so nas prebudili precej manj pri-jetni zvoki. Dežne kaplje so enakomerno udarjale ob strehe šotorov. Potrpežljivo smo ostali v šotorih in čakali razvedritev. A potrpljenje je vedno bolj plahnelo. Dež je monoton nadaljeval svojo otožno pe-sem, mi pa smo se vse bolj ubadali s hi-drološkimi problemi: kvaliteta šotorov je bila namreč različna in tako so se iz ne-katerih kmalu začeli oglašati sprva pridušeni glasovi, ki so postajali vse glasnejši, pa tudi repertoar besed se je spreminjal

in tiste zadnje so daleč od primernosti za objavo.

Naslednje jutro je bilo stanje vremena enako kot prejšnji dan, naša volja in mo-rala pa sta precej upadli. Besno smo renčali drug v drugega, če smo se zadeli, ko smo tekali od šotorov do bližnje napol podrte barake, kjer smo si uredili zasilno kuhinjo.

Okoli poldneva je prišla odrešilna razjas-nitev. Veselo smo se pognali iz šotorov in se odpravili na kratko (tak je bil prvo-ten načrt) razgibavanje olesenelih okon-čin in v kožice med prsti. Odločili smo se za ogled bližnje okolice.

Na prostranih travnikih Vrbnja nas po-zdravijo številna modra socvetja hrušice (*Muscari* sp.), ki so prijetna poživitve si-cer enoličnih deževnih barv. Tudi gozdovi na obrobju najavljajo prihod pomladi. Najbolj osvežujoč je pogled na pomla-danski jeglič (*Primula veris*) in na vijoli-často apeninsko vetrnico (*Anemone apen-nina*). Radovednost pa nas je vlekla ved-no dalje od tabora. Počasi smo se vzpe-njali proti Šiljevici, ki na severozahodu zapira ravnino Vrbnja, ko nas je malo pod vršnim delom presenetil ponoven dež. Stiskamo se pod skale v upanju, da ne gre za kaj hujšega kot kratkotrajno ploho. Sončni žarki kmalu podkrepijo naše upanje in že hitimo po grebenu proti Malemu Štirovniku. Pred nami se razkrivajo prostranstva Orjena z istoimen-skim najvišjim vrhom (1895 m) v ospredju. Na pobočju, ki se z Orjena spušča proti Vrbnju, opazimo čudovito zanimivost: iz-redno lepo ohranjeno čelno moreno nekdanjega ledenika, sedaj preraslo z goz-dovi. Kaj takega še nismo videli. Tak

Tukaj je Orjen, na tromeji med Hrvaško, Črno goro ter Bosno in Hercegovino

pogled odtehta veliko več kot suhoparna predavanja o ledeniških pojavih v šoli. Živo si predstavljamo, kako je pleistocenski ledenik drsel po pobočju in pred seboj odlagal obilo materiala, ki ga je na svoji poti iztrgal gori. Ko natančneje pogledamo, zasledimo na nasprotni strani Vrbnja pod steno Subre (ena od najbolj impresivnih sten pri nas) podobno sled poledenitve, čeprav slabše ohranjeno.

Tako ob razgledovanju hitro dosežemo vrh Malega Štirovnika (1722 m), kjer pa smo že v območju redkih sestojev munike. Izpod snega, ki ga je na tej višini kljub poznemu datumu še precej, kot znanilke pomladi že gledajo zaplate travnišč, v katerih prevladuje Kitaibelov šaš (*Carex kitaibeliana* = *C. laevis*), značilna vrsta kamnitih trat v subalpinskem pasu Dinarskega gorstva.

SLOVENSKA REPREZENTANCA

Zadovoljni nad doživetim se vračamo v Vrbanj. Vzdušje še popestri večerni ogenj, na katerem si spečemo »obilni« beljakovinski dodatek — zajetnega zelenca, ki smo ga na njegovo nesrečo srečali na poti.

Naslednji dan zapustimo Vrbanj, v katerem smo bili prisiljeni preživeti toliko dni, in se odpravimo v osrednji del masiva. Namenjeni smo na Orjensko sedlo in na Orjen, nato pa naprej proti že omejenji vasi Crkvice.

Kopni del poti se je kmalu končal in tako smo kar veselo prigazili na sedlo, na katerega sicer pripelje tudi cesta. Na sedlu stoji planinski dom »Alpina«, ki ga upravlja markantni Rajko Prlainovič, nekdanji reprezentant v vaterpolu. Od leta 1977 že orje ledino v turizmu na Orjenu. Zaveda se pomena ugodnih snežnih razmer v neposredni bližini morja, zato je poleg doma (ki je razširjen, adaptiran, s prijetno urejeno notranjostjo, da o ljubeznivosti gostitelja ne govorimo) postavljena tudi krajša vlečnica, v načrtu pa ima še sedežnico iz Vrbnja. Že dobrih osem let prihajajo sem gor skupine otrok na zimsko letovanje, kjer so jim omogočeni prvi koraki na smučeh. V domu je možnost prenočevanja za 60 ljudi v 10 sobah. Poleg smučanja do sredine maja je največja privlačnost tega predela ohranjeno naravno okolje, predvsem zelo slikoviti sestoji endemičnega bora.

Vreme se je zopet začelo slabšati in le Dario in Sabina sta odšla prav na vrh Orjena, drugi pa smo ostali v domu in stekel je pogovor z lastnikom. Zvedeli smo, da bo naslednji dan tu na sedlu 6. tradicionalni veleslalom bratstva in enotnosti, na katerem se običajno zberejo ekipe z vseh strani tega gorskega masiva. Beseda je dala besedo in Rajko nas je povabil, da smo lahko njegovi

gosti, če smo pripravljeni naslednji dan sodelovati na tekmovanju.

Glede na vreme zunaj nas ni bilo potrebno dolgo pregovarjati in hitro smo se odpovedali poti v Crkvice. V koči je tudi izposojevalnica smučarske opreme in tako so se Jasna, Aleša in Inge v trenutku prelevile v Mateje Svet, v moškem delu ekipe je bil glavni adut Miha, rezervni pa Dario. Sam sem prevzel trenerske in me-nažerske posle (stiki z javnostjo) Toneta Vogrinca. Takoj sem resno vzel stvar v roke in ekipo poslal na trening, sponzorje pa na podpisovanje pogodb.

Vijuganje med koli je bilo iz minute v minuto boljše, še posebej, če upoštevamo, da je bila osnova katastrofalna. Tako se je slovenska ekipa z visoko moralo odpravila na zaslužen nočni počitek.

VRNITEV NA TIRE VSAKDANJOSTI

Naslednji dan so se na sedlo že zgodaj začele zgrinjati množice planincev in smučarjev iz Dubrovnika, Hercegnovega in Nikšića, pa tudi posebna filmska ekipa titograjske televizije. Sodelovanje Slovencev je bilo za vse pravo presenečenje. Na žalost se je na tekmovalno progo kmalu spustila megla, tako da je bil bolj slab pregled nad tekmo. Skupni izkupiček je bil takle: naš moški adut je na žalost vozil preveč na kol, kar se mu je na zahtevni progi maščevalo, rezervni adut pa ni najbolje natreniral tehnike vijuganja (preveč treninga je posvetil smuku). Na srečo se je ženski del ekipe precej bolje odrezal: pobrali smo vsa tri prva mesta. Ena od Matej je kasneje, ko se je megla dvignila, pred kamerami še enkrat izpeljala »zmagovalno vožnjo«. Tako smo kar solidno zastopali barve našega smučarskega naroda.

Po podelitvi priznanj in slovesnem zaključku smo se z Dubrovčani odpravili v dolino. Z avtobusom so nas zapeljali do Dubrovnika, kjer smo se v poznopopol-danskih urah že veselo namakali v morju. Torej resnično smučanje in kopanje v istem dnevu! Malo je takih krajev, kjer imajo možnosti za kaj takega.

Ladja se bliža Reki in v jutranjem hladu v spalnih vrečah ležimo na palubi. Še nekaj ur vožnje z vlakom do Ljubljane in zopet se bo življenje povrnilo na ustaljene tire vsakdanje turobnosti. Ostali bodo spomini na jugoslovanski padavinski rekord, pa še ti ne za dolgo.

Priporočljiva literatura o Orjenu:

- SMERKE Z. (1979). Alpinistični vodič. Stijene Jugoslavije. Knjiga 2. Varaždin, s. 25–33.
POLJAK Z. (1966). Planine Hrvatske. Zagreb, s. 533–542.
RIDANOVIĆ J. (1966). Orjen. Zagreb.
HORVAT I. (1941). Istraživanje vegetacije Blokova, Orjena i Bjelašnice. Ljetopis JAZU. Zvezek 53, s. 163–172.

NAMESTO HUMORESKE ALI GROTESKE

AUS – ABSOLUTNO UMETNA STENA

ALEŠ LIPNIK

Vse od praljudi na begu pred dinozavri, prek divjih lovcev, tihotapcev in turistov, do alpinistov in drugih nebodijih treba so bili ljudje zadovoljni s tem, kar jim je nudila narava. Težko je reči, kdaj se je pojavilo prvo plezanje po umetnih stenah. Naše narodne pesmi sicer omenjajo nočne vasovalce, ki so si po stenah hiš utirali pot k svojim Mickam, vendar je v večini primerov omenjen še pripomoček — lojtra. Z veliko negotovostjo pa lahko domnevamo, da je (bil) med njimi tudi kakšen friklajmber. Tu bi torej lahko iskali začetke.

Korak vstran bi lahko imenovali prve treninge za ledno plezanje, ki so potekali kar po drevju — seveda s kompletnim lednim orodjem in derezami, ziheraši pa so tu in tam zavili še kakšen ledni vijak — v veliko grozo sadjarjev in gozdarjev. V kultnih delih naše alpinistične preteklosti lahko beremo, kako so si takratni mojstri želeli tako lepilo, ki bi jim omogočilo lepljenje oprimkov na težkih mestih, nakar bi jih spet potolkli, da bi ponavljalci »gledali, kako sem prišel čez«. Vendar je bila vse to le teorija. V pogovorih med alpinisti so še dolgo prevladovali odlomljeni, ne pa nalepljeni oprimki. Kako so se stvari razvijale drugje, ne vem, vem pa, da sem leta 1986, že pokvarjen od študija v Ljubljani, doma na fasado z nivedurjem prilepil nekaj ploščatih kamnov (kaj morem, nimamo vsi plezalnega vrta čez cesto). Foter je skoraj ponorel, mama pa se je nekaj dni skrivala pred sosedi. Posledica očetove intervencije je bila, da je število oprimkov omejeno na 6 in stvari še zdaj ne zlezem tako, kot bi rad.

V Zagrebu in Kranju — to sta že znani dejstva — umetne stene rastejo kot gobe po dežju. Vsaka druga vaška telovadnica že ima privitih vsaj nekaj grifov, nekateri jih delajo sami, drugi kupujejo.

Pa se je kdo že sploh vprašal, kakršne so perspektive in kam nas to vodi? Kje so meje sodobne tehnologije?

Moj namen je, da bi vam vsaj poskusil ponuditi vizijo razvoja umetnih sten. Na kratko: pred vami je zasnova absolutno umetne stene.

Projekt absolutno umetne stene (od zdaj naprej AUS) vključuje možnosti, ki jih nudijo najmodernejše tehnologije. Ves sistem je računalniško podprt, nadzirani in kontrolirani pa so vsi parametri, ki jih smrtniki običajno stlačimo v rubriko bož-

je volje, objektivnih nevarnosti ali »gora ni hotela«.

Pa si oglejmo tehnične podrobnosti!

Zasnova:

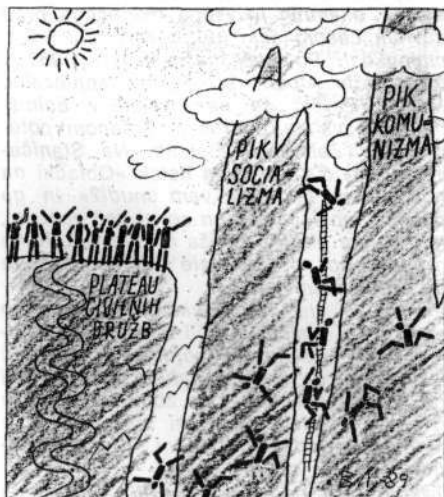
Stena deluje po načelu tekočih stopnic, tako da alpinist pleza praktično na mestu, stena pa se počasi pomika navzdol. Ker je vsa stena ob straneh še na tečajih, se ji naklon poljubno spreminja; na ta način smo opravili (v tehničnem smislu) z vsemi nakloninami, strehami in previsi.

Oprimki:

Osnova vsakega plezanja je oprimek. Na AUS je problem rešen tako, da je celotna stena razdeljena na obilico majhnih kvadratkov (osnovnica 5 × 5 mm), ki so vodeni hidravlično prek računalnika. S premikanjem ustrezne kombinacije kvadratkov nastane oprimek ali stop. Velik hod (približno 1,5 m) omogoča tudi simulacijo poča in kaminov.

Meteorologija:

Vsaka poštena plezarija je še posebno odvisna od vremena in časa. Pri AUS je problem rešljiv preprosto: vsa stena je v zaprtem prostoru, kjer se svetloba izmenjuje v skladu z uro in izbranim letnim časom. Pod stropom so pršila, ki nam lahko pričarajo čudovit naliv, v kombinaciji s hladilnimi napravami in močnimi ventilatorji pa še požled, snežni metež ali vihar. Visokonapetostni izvor pod stropom dvorane lahko priskrbi še strela, ki nas, če imamo srečo, tudi ubije. Ker je vsa stena v zaprtem prostoru, lahko z

zmanjševanjem zračnega tlaka in kisika dosežemo velike nadmorske višine. Omejitve ni! Tudi vsi ti parametri so pod kontrolo računalnika.

Objektivne nevarnosti:

Tukaj smo v zadregi: kako na majhnem prostoru simulirati odlom nekaj tisoč ton ledu in kamenja, ne da bi stvar preveč zakomplicirali in podražili. Tu sta obstajali dve teoriji: po prvi naj bi računalnik v trenutku, ko naj bi se po steni spustil smrtonosen plaz, plezajočega preprosto ubil z elektriko, ki bi jo spustil v steno. Prevladala je bolj realistična varianta, po kateri je nad steno postavljen pnevmatični top, ki v naključnem trenutku in naključni smeri izstrelji utež s hitrostjo, ki ustreza določeni višini. Če nas zadene (po naključju seveda)...

Drugo:

Tu so še fineše. Upoštevanja vreden predlog je bil, naj bi se stena v trenutku, ko bi plezajoči padel, začela vrteti v nasprotni smeri, in sicer vedno hitreje, ploščad pod steno pa je izvedena na izredno močni hidravliki, ki bi se hitro gibala v nasprotni smeri padca. Tako bi bil

trk ob njo enak (po prvotnem programu seveda) padcu z, na primer, 150 metrov. Vrata dvorane so opremljena s časovno zaporo, ki reševalcem za nekaj časa onemogoča vstop.

Programiranje:

Vse skupaj bi bila samo dobra zamisel, če za AUS ne bi obstajala tudi ustrezna računalniška programska oprema. Tudi ta je sestavljena iz različnih parametrov. Celotno smer z vsemi oprimki je treba tridimenzionalno posneti in vnesti v računalnik. Natančno, z enakimi razdaljami med oprimki, dolžino, naklonom in nadmorsko višino.

Spremljamo meteorološko situacijo za čim daljše obdobje in iz podatkov izračunamo verjetnost za vremenski obrat, njegovo silovitost, značaj (dež, sneg, veter). Enako velja za pogostnost plazov, odlomov...

Šele zdaj vam je jasno, kakšne možnosti nudi takšna naprava. Eiger na 8000 metrih! Jannu v Paklenici! Hoggar pozimi! To bodo naslovi, ki bodo krasili naslovnice alpinističnih revij doma in po svetu. Jasno je torej, da je po vsem napisanem hoja v hribe samo še korak nazaj!

(Alpinistični razgledi)

ZBIRKA PLANINSKIH MISLI »GORA NI NORA« — 1

KLINI, ZAGOZDE, ZATIČI

FRANCE MALEŠIČ

Neumorni planinski kulturnik, zdravnik, alpinist, gorski reševalec in tudi zbiralec dr. France Malešič se je pred več leti lotil zbiranja nečesa novega: »Tako se je zgodilo,« pravi v uvodu k svoji zdaj še rokopisni zbirki, »da sem po zbiranju znamk, okamnin in vsega mogočega pred davnim časom sem in tja zapisal kakšno malenkost. Po naši nesreči leta 1968 v francoskih Alpah, ko je bil soplezalec Marjan Perčič še nezavesten v bolnišnici, pa sva se z Urošem Tršanom potepala po Zeleniških špicah. Na Staničevem vrhu je zapisal na listek »Oblački na nebu, kam tako se vam mudi?« in ga pustil v možicu. Marjan se ni več zavedel, leto zatem pa tudi Uroša ni bilo več. Kako drugače so zdaj zvenele njegove besede na Staničevem vrhu!«

Potem ko sta predlanskim predvsem po zaslugi dr. Malešiča izšli knjigi Naša alpinistična misel in Le pojďmo v gore, ni izključeno, da bo zdaj lahko izšla — tudi po njegovi zaslugi — še zbirka planinskih izrekov in misli »Gora ni nora«, ki ji je avtor dal podnaslov »Klini, zagozde, zatiči«.

Takole piše nadalje v uvodu: »Zapisanih

kratkih misli, izrekov in podobnega je bilo vedno več, sprva bolj po naključju, kasneje pa s še čisto meglenim namenom. Pri tem nikakor ni bil brez krivde naš dobi, stari in nevsiljivi vzgojitelj Planinski vestnik. V alpinističnih skriptih leta 1975 in v Alpinistični šoli leta 1979 so prvič pod črto izšli izbrani klini, zagozde in zatiči. Ko so pred desetimi leti zaživel Alpinistični razgledi, je zbiranje gradiva postalo vedno bolj načrtno in so kratke zanimivosti popestrile prav vsak prazen prostor v reviji.«

Dr. Malešič — in še kdo z njim — je prepričan, da »je seveda čisto nemogoče ujeti ali celo ustaviti pisani in pestri planinski trenutek, morda pa nam bo vseeno zadostoval vsaj okus po njem«. Svoj uvod k zbirki planinskih prebliskov zaključuje takole: »Črnogledi včasih pravijo, da je mogoče kratke misli spretno zlorabiti in z njimi dokazati svoj prav, bolj vedro razpoloženi pa menijo, da bi bilo mogoče z gesli ali izreki sestaviti celo svetovno zgodovino. Vmes pa se pojavljajo oprezni in dvomljivci. Naj mi ne zamerijo: ampak čisto prav imajo vsi.

Iz bogate zbirke klinov, zagozd in zatičev dr. Franceta Malešiča bomo v tej in nekaj naslednjih številkah Planinskega vestnika

objavili izbor planinskih misli, pa naj bi se z vsemi strinjali ali ne. Kakšno zase bomo zanesljivo našli. (Op. ur.)

* * *

Pravi alpinist je tisti, ki se bori s težavami gore, da bi obogatil svoj jaz, svojo notranjost. Nevarnost je človeku božji dar, ki ga oplemeniti ter mu dvigne življenjsko moč.

Eugen Guido Lammer

Roditi se kot alpinist ni nič posebnega. Nenavadno pa je, če se kot alpinist postaraš.

Arnošt Černik

Alpinisti so ljudje, ki ne mislijo samo na gore, če pa že mislijo, potem mislijo na gore.

Za alpinista je najhuje, če ne ve, čemu gre pripisati neuspeh.

Giusto Gervasutti

Alpinisti so ljudje, ki iščejo težave, pa so veseli, če jih ne najdejo.

Ante Mahkota

Alpinist je član planinskega društva, vedno pozdravlja s planinskim pozdravom, nobe no nedeljo ga ni doma, bori se za zaščito narave, kljub temu hodi po cvetju, pritožuje se, da je preveč planinskih koč, a jih rad obiskuje in gradi nove, zgraja se nad bikiniji v gorah, a se rad zabava z dekleti, preklinja žičnice, a jih na veliko uporablja. Vrtoglavice nima, hodi ves prenojen, vidi le steno in vrh, vihti cepin, se muči z vrvjo, zmrzuje v bivaku, ne misli na čas, teži za šesto stopnjo, prezira slavo, a vedno misli na rekord. Z drugimi besedami: tak je kakor drugi ljudje.

Max Gramich

Spoznal sem, da je gora samo nehvaležna skalnata in ledena puščava, da ima samo toliko veljave, kolikor ji je prisojeno; toda v tej vselej deviški gmoti lahko z ustvarjalno silo svojega duha vsakdo po svoji mili volji oblikuje podobo svojega ideala, iz tega pa sledi, da je alpinizem sicer en sam, ima pa tisoč zvrsti.

Eugen Guido Lammer

Alpinistika je prečiščevanje človekove notranjosti.

Miha Riegl

Nekomu, ki se s tem ne ukvarja, je zelo težko razložiti, kaj je to alpinizem. Povedati alpinistom, kaj je alpinizem, pa je povsem nemogoče.

Stanislav Gilič

Pri alpinizmu gre za tveganje, slavo, hlepje ali pa za željo po strnitvi z naravo. Nekateri ljudje v življenju ne najdejo nobenega mika in spodbude več; lahko gre celo za

podzavesten samomorilni impulz. Včasih gre za tako imenovano božjo sodbo: če pridem živ iz stene, sem vreden življenja.

Angleški psihiatr o alpinizmu

Alpinizem je opravek, pri katerem moraš neprenehoma dokazovati svoj talent ljudem, ki ga nimajo.

O tem, kaj je alpinizem, se najbrž ne sploča prepričati, ker to ni objektivna stvar kot na primer krava, za katero lahko rečeš, da je taka in taka, ampak je samo opredeljen; nekdo ga opredeli tako, drug drugače in potem se prepričata, kdo ima prav.

Andrej O. Zupančič

Kdor pozna samo alpinizem, ne ve ničesar o alpinizmu.

Kako vzvišena beseda »premagati« goro — toda saj bom srečen, če sploh pridem na vrh!

Ante Mahkota

Gora je neusmiljen in sovražen velikan. In ko je boj končan, ostane gora nepremagana. Zmagovalcev ni, so le preživeli.

Barry C. Bishop

Cilj alpinistov je en sam: Bodi, kar si!

Star alpinistični izrek

Če ne bi stremeli za nedosegljivimi cilji, še dosegljivih ne bi dosegli.

Marko Dular

Če ne veš kam, ne bodi presenečen, ko zaideš.

Ernest Mayer

Tvoj cilj naj bo, da boš v hribih dočakal visoko starost, da jih boš potreboval in boš lahko še splezal kakšno smer.

Joža Čop

Ko uresničimo svoj sen, se počutimo izgubljene. Srečen je tisti, ki lahko reče: »Rad bi hodil, a nočem prispeti.« Preklet pa je tisti, ki pravi: »Moram priti na cilj.« Priti pomeni umreti.

Oriana Fallaci

Danes je človekov najvažnejši cilj priti srečno čim dlje in se še bolj srečno vrniti.

Nikola Šop

Kdor doseže cilj, zgreši vse.

Danilo Kiš

Zjutraj pojdi v gore, opoldne v gozd, zvečer k vodnjaku.

Salernska šola

Dan in govedo moraš prijeti za roge, za rep ju ne obdržiš.

Joža Vršnik Robanov

Dan se išče zjutraj, da ga na večer preostaja, ne pa zmanjkuje in potem ljudje bivakirajo in v skrb in nepotrebne akcije spravljajo svoje in reševalce.

Joža Čop

Če hočeš, da ti bo življenje dolgo, potem moraš sedeti lačen v zaporu ali bivakirati več noči v steni.

Ciril Praček

Taka je pač naravna izmenjava: čez dan pri plezanju ure minevajo kakor minute, ponoči pa se minute spreminjajo nazaj v ure.

Anderl Heckmair

Čas, ki ga imamo, je denar, ki ga nimamo.

Ilf in Petrov

Gori ni potrebna gora, človeku je potreben človek.

Baskovski pregovor

Človek se lahko zaustavi, ko se vzpenja, ne more pa se, ko pada.

Napoleon Bonaparte

Ljudje gredo do 1500 metrov visoko, krave do 2000 metrov, koze do 2500 metrov, še višje pa norci.

Švicarska modrost

Gore od spodaj, cerkve od zunaj, gostilne od znotraj.

Slovenski pivski izrek

Gora ni nora, nor je, kdor gre brez izkušenj gor.

Marjan Keršič-Belač

Če hočeš spoznati človeka, pojdi z njim na planine.

Joža Vršnik Robanov

Gorski svet je zrcalo, ki vsakomur pokaže njegovo bedo in bogastvo. Kar nosiš s seboj v gore, ti gore vračajo. Kar si v življenju izgubil, ti ne more povrniti naj-sijajnejši vrh. Vsa sreča v gorah je naša lastna sreča, vsa tolažba gorá je tolažba našega lastnega duha.

Oscar Erich Meyer

Če pride dober človek v gore, lahko postane še boljši, če pride slab, postane še slabši.

Guido Tonella

Ni velikih gorá, ne velikih poti, ne najširših ledin; so le tvoje ali moje najvišje gore, najbolj tihe poti, najsvetlejša doline.

Leopold Suhodolčan

V težkih trenutkih stori to, česar te je strah.

Josef Dorn

Doline so gore, ki so strmoglavile.

Valentin Cundrič

Velika stvar je v nesreči misliti na dolžnost.

Demokrit

Zakaj se mi zdijo, naše planine tako lepe? Zato, ker so naše! Tu se srečamo s pojmom domovine, ki je vsakemu človeku njegova najlepša. Zato so nam tudi naše planine najlepše na svetu.

Josep Ciril Oblak

Težavnostna lestvica ne sme biti merilo vrednosti, ampak le težavnosti; alpinizem ne vrednoti dejanj po težavnosti, ampak po doživljaju.

Vladko Fajgelj

Gore naj in griči oznanjajo ljudstvu mir.

Sveto pismo

Gore so kakor vpijoči otroci, iztezajoči roke, da bi ujeli zvezde.

Rabindranath Tagore

Svet gorá je zrcalo, ki vsakemu kaže lastno revščino, lastno bogastvo.

Henrik Tuma

Vsaka zarez v kamenju je našla v gorah svoj smisel — ponuja popotniku svojo zamisel življenja.

Ni je hujše bolezni, kot je pomanjkanje gorá.

France Avčin

Hoja po gorah je romantični način življenja.

Leo Maduschka

Veš, jaz hodim po tleh z očmi, ne z nogami.

Joža Čop

Ne hoditi v gore je prav tako kot imeti polne police knjig pa nobene odpreti.

Polona Frelih

odmevi

OB ALPINISTOVEM IZGINOTJU

V svoji predstavitvi Planinskega vestnika (12/89) v Delu 8. 1. 1990 oziroma v poročanju o uvodni »Zgodbi o alpinistovem izginotju« sem povzel del razmišljanja, ki je hkrati eden izmed motivov prispevka. (PV, str. 513, 3. odstavek in str. 517, 2. odstavek.)

Naj za Toneta Škarjo, ki, kot kaže, ni pozorno prebral obeh zadev, še enkrat ponovim, za kaj mi gre: za odgovor na vprašanje, zakaj molk PZS o Vlastu Kopču — ali zaradi strahu ali česa drugega. Sam nikoli nisem doživel tega, zato se mi to zdi vredno vprašati oziroma le povzeti misel iz omenjenega članka v PV. Tone Škarja nekaj tega sam pojasni, ko pravi, da je politično zaznamovan človek kužen in okuži vse, ki ima jo opravka z njim.

Pomembno je spoznati preteklost (in to z vseh strani), ne pozabiti preteklih zablod, da bomo znali stopiti v prihodnost

in si nemara rekli: »Nikdar več tega!« Naj resnico povedo tisti, ki so to doživeli in ki jim objektivna resnica ni tuja. Tudi tako si predstavljam prizadevanja za tako imenovano »narodno spravo«.

Če ob tem kdo misli, da zato brskam po preteklosti, da bi kaj namigoval, da bi odpiral še nezaceljene rane, da bi podpihoval stare zamere ali travme, naj pač misli. To je stvar posameznika. Samo da bo potemtakem tudi štetje lastnih »zaslug« za narodno spravo — stvar posameznika.

Matej Šurc

PLANŠARIJA PA PROPADA

V zvezi s člankom »Planšarija pa propada« v drugi številki PV/90 na strani 78 prosim za korekturo. Omenjeni članek je zbir zabeležk oziroma gradiva, kjer so kritični povzetki razpravljalcev o posegih v gorski svet, ki so hkrati opozorila. Vsebinsko omenjenega članka je zbir številnih delegatskih razprav, pripomb, protestov na okrogli mizi novembra 1989, razprav KS Cerklje in tudi pripomb na stanje na teh območjih. Poudariti hočem, da to ni moje osebno ali predsedniško delo, ampak društveno zapisniško gradivo, ki bi bilo koristno za naslednje objektivne razprave in odločitve, ki bi prispevale k sanaciji v planinskem svetu.

Kar pa zadeva varstvo okolja, to ni stvar posameznika, ne predsednika, ne tajnika in ne drugih, kajti za to imamo Komisijo za varstvo okolja, ki je dolžna ustrezno ukrepati.

Vsi beremo PV

Naša družina je naročena na Planinski vestnik že več let in moram vam povedati, da smo vsi zelo zadovoljni z njim. Vsi ga prebiramo, otroci in starši, in upamo, da bomo lahko še v prihodnje našli v tej reviji veliko lepih in zanimivih člankov, kot smo jih v njej našli do sedaj. Vsi, od najmlajšega do najstarejšega, smo dolgoletni člani Planinskega društva Slovenske Konjice in zvesti bralci Planinskega vestnika. Lepo vas pozdravljamo vsi člani družine!

Vida in Jože Kamenšek
ter otroci Marko, Darja in Urška

V upanju, da boste o pomoti (podpis z mojim imenom) seznanili bralce Planinskega vestnika, vas planinsko pozdravljam!

Franc Ekar

iz planinske literature

Padec v prazno

»Noben alpinist ne prereže vrvi, na kateri visi njegov tovariš!« To je prva misel, ki se porodi človeku, ko mu kdo omeni novo knjigo »Padec v prazno« Simpsona Joeja, ki je izšla v žüriški Schweizer Verlagshaus; pričakuje skratka napeto fantazijsko planinsko zgodbo.

Zgodbo iz knjige »Sturz ins Leere« (naslov angleškega izvirnika je Touching the Void) je mogoče prav hitro povedati: Dva prijatelja plezata do takrat še nepreplezano zahodno steno skoraj 6400 metrov visoke gore Siula Grande v perujskih Andih. Plezanje zahteva od njiju največji napor in znanje, vendar vrh dosežeta. Med sestopom Joe Simpson pade in si zlomi nogo. Opis nadaljevanja tega sestopa je jedro te pripovedi. Pride do neverjetne scene, ko Joe pade v prazno in obvisi v snežnem metezu samo na vrvi plezalnega tovariša Simona Yatesa. Simonu, ki varuje, ne preostane nobena druga možnost, kot da vrv preseka, kajti dneve dolgo ni mogoče držati vrvi, če varovalec sam stoji nevarovan na strmem gorskem pobočju skoraj do pasu zakopan v sipek sneg in mu roke in noge počasi zmrzujejo.

Avtor Joe Simpson med pripovedovanjem izmenoma opisuje svojo lastno situacijo in preiščevanja tovariša Simona Yatesa, ki po omenjeni ključni sceni hitro in brez težav pride do baznega tabora, vendar se mora sprijazniti z dejstvom, da ima svojega prijatelja na vesti.

Za svoje delo je Joe Simpson dobil lansko poletje ugledno britansko književno nagrado »NCR-Book Award«, s katero so se spogledovali tudi nekateri znani in priznani avtorji. Žirija je nedvomno podelila nagrado pravemu. Simpsonova pripoved namreč spada med najbolj zgoščene, najbolj tenkočutne in najbolj avtentične, kar smo jih doslej brali v planinski in alpinistični literaturi. Joe Simpson ne išče klišejev in pojasnil, polnih praznega govoričenja; pripoveduje, kar naj bi doživel. Zato dobijo pojmi, kot so plezanje in tovarštvo, še globlje vsebine, kot jih že poznamo iz planinskih knjig.

Joe Simpson, ki ni poklicni pisec, gre dosledno — in presenetljivo nadarjeno — dalje po poti, ki jo je začel Walter Bo-

natti, avtor knjige »Gore, moje gore«: dejstvo na dejstvo ob pripovedovanju dogajanj. Simpson pa za eno razsežnost še razširi pripoved: odkrito položi misli, razmišljanja in občutke pred bralca, brez domišljavosti, in pošteno pojasnjuje mejna področja in tako bistveno prispeva k razumevanju fenomena alpinizma. V predgovoru h knjigi piše Chris Bonington: »Knjiga zasluži, da postane klasika tega žanra.« Morebiti pa je že.

Aljaževa župnijska kronika

Če bi bil triglavski župnik Jakob Aljaž še živ, bi v petek, 30. marca, prav gotovo spremenil svoje mnenje o hvaležnosti in nehvaležnosti, ko bi videl, kako se je s svojimi deli ohranil v mislih in spominu ljudi. Dvorana v kulturnem domu na Dovjem je bila skoraj premajhna za številne obiskovalce, ki so prišli na predstavitev njegove »Dovške župnijske kronike 1889—1923«, ki jo je izdalo Planinsko društvo Dovje-Mojstrana v lični publikaciji. Vesel pa bi bil tudi zglednega sodelovanja Planinskega društva, kulturnega društva in župnišča; skupaj so namreč poskrbeli za nepozaben kulturni dogodek, ki ga je oplešala še otvoritev razstave akvarelov domačina Gregorja Klančnika.

»Dovško župnijsko kroniko 1889—1923« Jakoba Aljaža, za katero je napisal uvod in opombe ter opravil redakcijo Janez Svoljšak, je izdalo PD Dovje-Mojstrana »v znak hvaležnosti za njegov odločilen vpliv na razvoj planinstva na Slovenskem«. Knjižica bi morala iziti že lani ob prireditvah ob stoletnici prihoda Jakoba Aljaža na Dovje, zaradi nekaterih težav pa je izšla s polletno zamudo. Publikacijo je likovno opremil Gregor Klančnik, ki ima tudi največ zaslug, da je izšla. Natisnilo jo je ČGP Delo — TOZD Revije kot svoj prispevek k Aljaževemu jubileju, izdajo pa sta podprla še Zavarovalnica Triglav in tovarna Krka iz Novega mesta.

V Kroniki je Jakob Aljaž beležil vse, kar se je v njegovi fari ta čas dogajalo, in svojo dejavnost na številnih področjih, od gradnje planinskih postojank in gorskih poti do izboljševanja življenjskih pogojev svojih faranov, požarnovarnostne zaščite, kulturnega, predvsem glasbenega življenja, gradnje kulturnega doma, prizadevanja, da bi Dovje postalo letovišče itd. Knjižica je tako zaokrožila prvi snopič, ki je prav tako v založbi PD Dovje-Mojstrana izšel lanskega avgusta ob praznovanju 100-letnice Aljaževega prihoda na Dovje. Naslovna stran obeh knjižic oziroma snopičev je barvna reprodukcija oljnega portreta Jakoba Aljaža akademskega slikarja Jake Torkarja, katere izvirnik visi v Aljaževem domu v Vratih, zadnja stran pa je barvna fotografija mojstra

Jake Čopa, ki prikazuje Aljažev dom v Vratih s Severno triglavsko steno. Izdaja »Dovške župnijske kronike« je še ena lepa oddolžitev triglavskemu župniku Jakobu Aljažu za njegova velika dela, ki jih je opravil, in za bogato dediščino, ki jo je zapustil prebivalcem pod Triglavom in vsem Slovencem, pa tudi dragocen prispevek k zgodovinskemu spominu.

(Zelezar)

Stoletov Matterhorn, gora začetkov

»Nekatera ravnesja narave so dokončna, nekatere lepote so popolne.« Z besedami Saint-Loupa uvaja avtor bralca v monografijo o Matterhornu. Je res monografija v najožjem pomenu: opisuje en sam vzpon, celo samo en vidik tega vzpona. Je oris skrivnostnih notranjih občutij ob srečanju z »goro začetkov«. Morda bi bilo jasneje, ko bi jo imenoval »goro vseh gora«. Mnogo gora je že prehodil, tudi na višjih je že bil, a se mu nobena ni tako vsedla v dušo kakor Matterhorn. Še po trinajstih letih hodi v duhu okoli nje in skuša sam sebi vedno jasneje dopovedati, kar mu je takrat povedala — nedopovedljivega. So namreč trenutki, tako polni spoznanj, da potrebujemo mesece in leta, preden v nas dozori jasnost o doživetem. Pravim »dozori«: samo doživetje je sicer povsem jasno, a nam je potreben čas, da iz svojih nejasnih izrazov izberemo tiste, ki se približajo bistri težki izrekljivega spoznanja.

A je takšno spoznanje potem tudi dolgotrajna hrana našega duha. Nehote se človek vrača k neizčrpnemu viru, ob njem oblikuje svojo podobo.

Tako avtor France Stele ob »gori začetkov«: nobena druga ga več ne bo tako obogatila. Dosegel je svoj alpinistični vrh, najvišji domet misli in čustvene prevzetosti. To nam skuša prikazati na osebni, tehnični nov način: črnobela fotografija, na črni podlagi, da bo vse zares »nobel«, slovesno, daleč od vsakdanjosti. Najprej se spogleduje s svojo goro od spodaj, prihaja ji vedno bližje, že mora kriviti svoj vrat, da jo z očesom objame v celoti. Stiska se k njej, ona mu milostno dovoli predrznost, da nekaznovano leze po njenih gubah. Odkriva mu svojo skrivnost, čudež, da je, da obstoji, da štrli iz zemeljske oble v vesoljska prostorja. A mu je tudi hvaležna za zanimanje, obisk in vdanost: nagraduje ga z razgledi po svojem kraljestvu, razkazuje mu svoje vrstnike in vazale svojih višin... Žal pa mu to dopušča le za omejen čas, prehitro se zasliši opomin, da je čas obiskov minil, da je enkratno doživetje končano; z višin bo treba sestopiti v vsakdanje nižave, veliko srečanje se sme podoživljati le v spominu in — sliki.

Vse to in še kaj pove avtor v sliki, a tudi v spremnem besedilu, katerega pa niti beseda ni njegova. Tudi to je treba znati: v besedah drugih ljudi najti svojo misel in svoje uvide. Največ navdihov je našel v starodavni modrosti, od Biblije prek Shakespeara, Byrona, Gibranovega Pre-roka do sodobnejših lirikov, z izrazito prevlado angleško piščočih. Šele to skladje med podobo in besedo nam zares odkrije razsežnosti avtorjeve notranje drame.

V tem je, mislim, glavna vrednost knjige. Če se ji prepustimo, bomo tudi sami postali sposobnejši za podobna doživljanja. Ni najboljši pisatelj, pravijo, ki pove, česar še nihče ni slutil, temveč kdor zapíše, kar vsi čutijo, a česar še nihče ni znal izreči. Pravemu gorniku ima vsaka gora veliko, veliko povedati. Toliko, da tega tudi sam pri sebi ne zna »obnoviti«. Ob branju te knjige bo to, upajmo, vsaj malo bolj znal. Potem mu bodo srečanja z gorami dragocen vir notranjega bogastva.

Knjigo je natisnila in izdala Tiskarna Jože Moškrič, Ljubljana 1990.

Miha Žužek

Jubilej Gorskega popotnika

Gorski popotnik, glasilo PD Integral, je pričel izhajati zaradi boljšega obveščanja svojih članov, saj je v nekaj letih PD postal odprtega tipa in ne le za člane delovnega kolektiva. Tak je njegov namen še sedaj, po 10 letih. Letos torej praznuje Gorski popotnik lep jubilej, kar je pohvalno za razmeroma mlado planinsko društvo.

Jubilejna številka, ki je izšla marca 1990, v uvodniku opozori na pomembni jubilej, nato pa posreduje nekaj informacij z občnega zbora, plan društvenih izletov ter njihov podroben opis. Na koncu najdemo dokaj aktualen članek »Vodnik in planinec skupaj na izletu«, kjer avtorica razmišlja, kaj morata storiti oba za uspešno turo. Tu je še namig za sprehod po malo znani Jesenkovi poti. Na zadnji strani je še nekaj drobnih obvestil PD.

Gorski popotnik je skromne oblike, saj društvo ni zmoglo ob obnovi pogorele kočice na Planini Jezero večjih stroškov za bogatejšo grafično opremo. Tak ostaja še tudi za jubilej — skromen, a obenem bogat.

MKS

Belsazar Hacquet

V zbirki Planinski klasiki je Nemška planinska zveza v založbi Bruckmann izdala na 488 straneh knjigo o Belsazarju Hacquetu, ki sta jo za tisk pripravila Hedwig Rüber in Axel Strasser. Cena: 304 avstrijski šilingi.

Septembra 1781 se je bretonski naravoslovec in zdravnik Belsazar Hacquet

(1739/40—1815) odpravil na svoje veliko, kakšnih »200 milj dolgo« potovanje po Alpah proti zahodu. Pot je začel na slovenskem Matajurju in šel od tod po Furlaniji, Karnijskih Alpah in Dolomitih v Graubünden ter do ledenika Rheinwald, nato pa nazaj na Tirolsko, Bavarsko, Salzburško in Koroško do Ljubljane. Dodatno k temu se je leta 1783 podal na potovanje po Liki in zahodni Bosni, vse to pa obsega vsebino prvega dela knjige, ki je zdaj pred nami. To njegovo »Fizikalno-politično potovanje« je izšlo leta 1785 v Leipzigu, Hacquet pa v njem poroča o svojih neštevilnih in vsestranskih opazovanjih ter raziskovalnih izsledkih in ob vsem tem sporoča dotedanje vedenje o Vzhodnih Alpah.

S členitvijo tega dela Alp in z raziskavami do takrat komajda znanega fenomena krasi, ki pa vsekakor še ni bil pojasnjen, je imel velik vpliv na vse poznejše raziskave Alp. Zato je mogoče Belsazarja Hacqueta postaviti med najbolj znane raziskovalce Zahodnih Alp, med drugim k Horacu-Benedictu de Saussuru.

Gorsko kolesarjenje danes

Na 200 straneh s 23 barvnimi stranmi, 145 črno-belimi slikami in 38 grafičnimi upodobitvami je v založbi Bruckmann izšla knjiga izpod peresa Andija Heckmairja in Gerharda Hirtlreiterja »Mountain-biking heute«, ki stane 304 avstrijske šilinge.

Gorska kolesa so vsestransko uporabna in trpežna kolesa. Z njimi se je mogoče voziti po brezpotjih, gričih in hribih, kar je zanimiva oblika rekreacije. Z njimi se je seveda mogoče voziti tudi po mestu, se peljati na lep kolesarski izlet ali oditi na daljše kolesarsko potovanje.

Knjiga, ki je zdaj pred nami, daje vrsto praktičnih nasvetov in na razumljiv način pojasnjuje tehniko gorskega kolesarjenja, pri tem pa so predstavljena tudi splošna konstrukcijska načela in najpomembnejši nadomestni deli gorskega kolesa, ki bi jih potrebovali. Ta knjiga tudi svetuje, kako naj bi si izbrali pravo kolo za lastne potrebe in zahteve. Kdor pa že ima gorsko kolo, bo v knjigi našel predloge za neštevilne možnosti uporabe, tehniko vožnje in priprave na ture. Da bi veselje do gorskega kolesa tudi ostalo, je v publikaciji opisano, kako naj bi kolo vzdrževali in popravljali.

S to knjigo se lahko bralec odloči (ne glede na znamko in model), na kaj naj bo pri nakupu, sestavljanju in vzdrževanju gorskega kolesa še posebno pozoren. Poleg tega bo spoznal, kako naj ravna z gorskim kolesom, da bi si pridobil kolesarsko prakso in obvladoval vozilo v posebnih situacijah. To je, skratka, skorajda nepogrešljiv priročnik za vsakega prijetelja gorskega kolesarjenja.

Himalaja

Ob imenu se prepletata očaranje in mit: Himalaja, najvišje pogorje svetá. Njeni vrhovi so povezani s pojmi o daljavah in pustolovščinah: Mount Everest, Kangčendzenga, Lotse, Nanga Parbat. To so izzivi za alpiniste z vsega sveta, pa tudi magneti za vsakogar, ki ga zanimajo tuja ljudstva in kulture. Kdo si ne bi želel vsaj enkrat ogledati podobe v sneg odelih gorskih velikanov in spoznati ljudi, ki živijo pod njimi in so od nekdaj z najtesnejšimi vezmi povezani z naravo in njenimi zakoni!

Ta knjiga Jürgena Winklerja, ki ima na 276 straneh ob besedilu še 252 barvnih fotografij, pregledno karto in dodatek in ki jo je izdala založba Bruckmann (stane pa kar 1388 avstrijskih šilingov), omogoča vsakemu bralcu in opazovalcu pogled v ta daljni svet: v njegovo zgodovino, njegovo geologijo, današnje življenje. Arhaične življenjske oblike so se v tamkajšnjih dolinah ohranile, nekatere od njih pa so tujci odkrili šele zadnja leta. Ladak, Zanskar, Nepal, Tibet, Sikim, Butan ter indijski ozemlji Jammu in Kašmir so v tem pogorju, ki se s Karakorumom na severozahodu povezuje v Veliko Himalajo.

Že samo tako številne dežele dajo nekakšen vtis o pestrosti pokrajini, o kulturah in življenjskih oblikah. Nekaj pa je vendarle vsem skupno: bogovi določajo življenjski ritem od rojstva do smrti. Stanovanja so v razponu od jamam podobnih bivališč prek hiš, poraslih s travo, do mogočnih samostanov, ki imajo v notranjosti pogosto spravljene dragocene zaklade. Ljudje živijo od trgovine, kmetijstva in živinoreje, pri čemer marsikje uporabljajo pravadna orodja. V nekaterih območjih pa je nasprotno zelo razvita umetna obrt, kjer se za nas Evropejce odpirajo nove razsežnosti.

Jürgen Winkler, med drugim tudi fotograf za reviji Geo in Merian, nam je odkril ta območja na strehi sveta, ki jih obiskuje že 20 let. Vsako leto je poskušal zbrati nove izkušnje in vtise, na teh potovanjih pa se je tudi večala zbirka njegovih slik, ko je hotel iz leta v leto izboljševati njihovo kakovost. Izbor najboljših motivov predstavlja ta knjiga, za katero je njihov avtor napisal tudi besedilo.

Gleitschirm (Jadrarno padalo)

Peter Donatsch, bivši šef za tisk pri Švickarskem planinskem klubu, ureja od leta 1988 novo revijo — za jadrarno padalstvo in gornišstvo (alpinizem). Precej natančno ve, kaj naj na 64 bogato z ilustracijami opremljenih straneh vsaka dva meseca ponudi javnosti, ki jo zanima jadrarno

padalstvo v gorah in ki se navdušuje nad tem športom in pristočasovno dejavnostjo: sam je namreč tudi padalec in športni plezalec hkrati.

Vsekakor pridejo pri branju te revije na svoj račun predvsem bralci iz Zvezne republike Nemčije, Avstrije in Južne Tirolske — poleg bralcev iz Švice, saj na koncu koncev izhaja v tej državi. V zadnji od izišlih številki so opisane neštete možnosti za jadrarno padalstvo okrog Zugspitze, kjer je zdaj pravi eldorado za to dejavnost. Ob še drugih prispevkih čisto praktične športne vrednosti so v tej številki tudi opisi novosti, ki jih ponujajo v Zahodni Evropi za privrženca tega športa, in vrsta nasvetov s področja »padalske« medicine. Zanimarjen ni niti naravovarstveni vidik te dejavnosti. Gre, skratka, za specializirano revijo za alpiniste-jadrarne padalce, kakršne doslej niso imeli.

Posamezna številka revije stane 8,50 zahodnonemške marke, prednaročniška cena za tujino je 56 švicarskih frankov. Revijo je mogoče naročiti pri Gasser AG, Verlag M & T Helvetica, CH-7007 Chur.

društvene novice

Tonetu Boletu (1916—1990) v slovo

12. aprila letos smo na ljubljanskih Žalah pokopali Toneta Boleta. Ob grobu mu je spregovoril častni predsednik Planinske zveze Slovenije dr. Miha Potočnik:

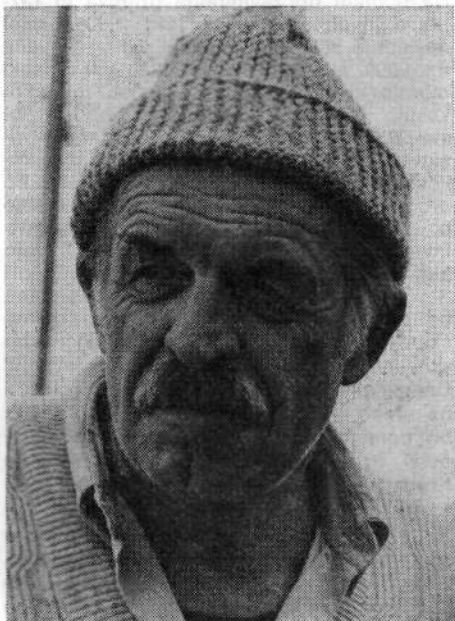
»Poslavljam se od prijatelja Toneta v imenu številnih slovenskih planincev in prijateljev narave.

Ko je prva povojna leta služboval v Mariboru, se je vključil v tamkajšnjo planinsko družbo in začel obiskovati okoliške hribe. Potem pa je v teh letih, vse do letošnjega leta, prehodil nešteto slovenskih hribov in gora, vse od Kozjaka, Pohorja z znamenito Ribniško kočo in njeno družbo Fanatikov, pa prek Smrekovca, Raduhe, Savinjskih in Kamniških Alp, Karavank, Julijskih Alp ter prek Nana vse do Slivnice in Snežnika.

Med drugim je bil precej let tudi marljiv član Glavnega odbora Planinske zveze Slovenije, zaslužen zlasti pri zbiranju sredstev za planinske postojanke in pota. Pred 12 leti (avgusta 1978) smo skupaj na vrhu Triglava in v Bohinju praznovali dvestoletnico prvega vzpona »štirih srčnih mož« na našega »snežnikov Kranjskih siv'ga poglavarja«.

Vsakega drugega januarja smo se skupaj, leta in leta, povzpeli na Snežnik, se vsako leto udeležili konec marca pohoda na Porezen, pa potem v prvi po-

lovici maja še na Blegoš, v prvih letih pa tudi februarskega spominskega pohoda na Stol. In zdaj, na stara leta, smo pogosto obiskali Polhograjske Dolomite: Katarino, Jakoba, Grmado, Tošč, Lovrenca, Govejek, Osolnik... Pa Zasavje. Hribi in tudi njihova zimska smučišča, predvsem Krvavec in Jeprca, bodo pogrešali svojega obiskovalca in častilca Toneta, prav tako pa mnogi popotniki, s katerimi se je tam srečeval in družil.

Pogrešale pa ga bodo tudi slovenske reke, ob katerih je ribaril in tam preživel nešteto srečnih in sproščenih ur po naporu delu pri družbenih dolžnostih. Predvsem »njegova« Savinja, pa Krka, Unica, Sava Bohinjka, Radovna, Cerkniško, Bohinjsko in Krnsko jezero...

Večkrat je lansko leto med izleti v Polhograjske Dolomite rekel: »Kako bo, ko ne bomo več mogli na Katarino?« Saj res — kako bo? Tako bo, da nič več ne bo tako.

S tem se je treba sprijazniti in se potolažiti. Karkoli je bilo, je bilo lepo in pošteno!

Še dolgo bo ostal med nami njegov spomin!«

Tržačani zadovoljni z delom

V petek, 23. marca, je imelo Slovensko planinsko društvo Trst v Gregorčičevi dvorani svoj 36. redni občni zbor. Udeležba je bila zelo številna, bilo je tudi veliko gostov.

Vse je potekalo tako, kot je bilo predvideno: s čitanjem poročil predsednika, tajnika, blagajnika in načelnikov odsekov, ki delujejo v okviru društva, ter s številnimi pozdravi predstavnikov športnih ustanov in organizacij ter sorodnih planinskih društev s te in one strani meje.

»Danes sprejeti izpopolnjeni statut omogoča nove pristope in prijeme pri našem delovanju,« je med drugim povedal predsednik Lojze Abram. »Med temi naj omenim uradno potrditev ustanovitve prve podružnice SPDT v Mačkoljah, ki bo delovala samostojno v skladu s cilji in nameni našega društva na območju Brega.« — Ko je omenil bogat program izletov in drugih prireditev, ki jih je društvo pripravilo za svoje člane, se je predsednik Abram posebej ustavil pri dveh, pri odpravi na Mount Everest in na Lotse, ki jo bo društvo organiziralo pod pokroviteljstvom deželne uprave in v sodelovanju s KOTG pri PZS, in trekingu v Nepal do baznega tabora pod Everestom. V svojem poročilu je predsednik omenil tudi dobre stike s planinskimi društvi iz matične domovine, predvsem z društvom Integral iz Ljubljane, s katerim bo to jesen skupno proslavil 10-letnico pobratenja.

Tajnik Ervin Gombač je govoril o dejavnostih društva v minuli sezoni, ki je bila po številu izletov, pohodov in srečanj zelo uspešna. Dejal je, da so tudi za letošnjo sezono pripravili bogat in pester program izletov, na katere vabijo člane in prijatelje planince.

Poročilu nadzornega odbora, ki ga je podal Pino Rudež, in razrešnici starega odbora so sledile volitve novega odbora, ki šteje 20 članov, med katerimi so na prvi seji izvolili predsednika in še tričlanski nadzorni odbor. Za predsednika je bil ponovno izvoljen Lojze Abram, podpredsednika sta Marinka Pertot in Peter Suhadolc, za tajnika je bil potrjen Ervin Gombač, blagajnik je Žarko Vecchiet, gospodar Aleksij Civardi, arhivar pa Franc Armani.

(Primorski dnevnik)

96. zbor PD Ljubljana-Matica

Dne 28. marca so na občnem zboru v Domu sindikatov v Ljubljani obračun za leto 1989 in plan delovanja v letu 1990 sprejemali člani Planinskega društva Ljubljana-Matica. Iz poročil je bilo razvidno, da so bili rezultati vseh treh sektorjev, alpinistično-planinskega, gospodarsko-poslovnega in investicijsko-razvojnega, leta 1989 ugodni. Posebno je razveseljivo povečanje članstva na 8778 ali za 9,3 odstotka.

Alpinisti Maticе so doma in v tujini opravili 917 vzponov, Viki Grošelj je zbirko osemstisočakov povečal za Lotse, Mount Everest in Šišo Pangmo, Pavle Kozjek je

skupaj z Andréjem Štremfljem preplezal prvenstveno smer v Šiši Pangmi. Mladinci so organizirali za osnovne in srednje šole 23 izletov in dve planinski šoli. Markacisti so popravili dostope na Triglav in utrdili temelj Aljaževega stolpa. Naravovarstveniki so sodelovali pri vzgoji za varovanje narave, očiščevalnih akcijah in povečevanju strokovnega kadra gorskih stražarjev. Izletniki so kljub poslabšanju pogojev za skupinske izlete redno opravljali svojo dejavnost in organizirali 117 izletov z 2470 udeleženci. Ta odsek je organiziral tudi zimske planinske večere s predavanji ob diapozitivih. Postaja Gorske reševalne službe s svojimi 85 člani stalno dežura, če bi prišlo do gorskih nesreč in je pomemben rezervoar gorskega strokovnega sestava.

Gospodarsko-poslovni sektor je že bil deležen sadov investicijske dejavnosti društva v osemdesetih letih. Postojanke so skupaj uresničile 9820 milijonov dinarjev skupnega prihodka, v postojankah na Kredarici, Koči pri Triglavskih jezerih in Koči pri Savici se je pojavila celo akumulativnost, postojanki s celoletnim poslovanjem na Komni in v Kamniški Bistrici pa poslujeta na robu rentabilnosti.

Investicijsko-razvojni sektor je leta 1989 umiril svojo dejavnost. Žičnica Savica—

Komna je prenovljena, dosežena je taka varnost, da je v nujnih primerih dovoljen tudi prevoz ljudi. Dopolnitve postojank so bile opravljene predvsem v Triglavskem domu z dogradnjo dodatne jedilnice in v Kamniški Bistrici z izboljšanjem zaprtih in odprtih gostinskih prostorov. Pri tem so pomembno vlogo odigrali pokrovitelji in drugi darovalci.

Občni zbor je potrdil zaključni račun društva za leto 1989.

Na podlagi pripravljenega gradiva in razprave je občni zbor za leto 1990 sprejel naslednje sklepe: Članstvo naj se poveča na 9000 ali za 2,5 odstotka. Vsi odseki morajo svojo aktivnost povečati in kakovostno izboljšati. Pozornost bodo posvečali šolski mladini. Gospodarsko-poslovni sektor bo z vestnimi skrbništvii, kakovostno ponudbo in dobro postrežbo promet v vseh petih postojankah realno povečal in dosegel 4 milijone dinarjev. Investicijsko-razvojni sektor bo svojo aktivnost zopet okrepil. Prenova Koče pri Savici bo osrednja investicija, dokončana bo izgradnja dodatne jedilnice v Triglavskem domu, na ostalih postojankah pa bo skrb posvečena le rednemu vzdrževanju. Uresničiti se mora načrt izgradnje plezalne stene v osnovni šoli Nove Jarše, kar bo pomenilo novo stran društvene aktivnosti. Pri nadomestni gradnji kapelice na Kredarici bo društvo opravilo svojo moralno dolžnost.

Za dolgoletno aktivno delo v planinstvu so prejeli Stane Vernik zlati znak PZJ, zlate znake za 50-letno članstvo pri PD Ljubljana-Matica pa Milan Beg, Bruno Bischof, Mija Brilej-Bordon, Marijan Dem-

V sončni septembrski nedelji leta 1957 je avtor fotografije peljal petdeset miličnikov čez Davovec na Krvavec. Takrat še ni bilo žičnice. S Tone-
tom Štajdoharjem sva jih navduševala za gore in planinsko organizacijo, za GRS in potrebo sodelovanja z njo, saj je delo milice podobno GRS: nuditi pomoč vsem, ki so v sili. Zdaj miličniki in gorski reševalci že dolgo lepo sodelujejo

Foto: Bine Vengust

šar, Janez Grašič, Alenka Svetel, Dane Škerl in Albin Vengust.

Občni zbor je pozdravil in čestital PD Matici za dosežke Jože Dobnik, podpredsednik PZS. Prisotne je seznanil s položajem planinstva na Slovenskem, gibanjem članstva, gospodarjenjem s postojankami, finančno problematiko, prognozo finančne dotacije planinstvu iz občinskih in republiških virov in običajnim društvenim načinom organiziranja skupnih gorskih izletov ob prisotnosti amaterskih vodnikov. Na koncu je društvu zaželel novih uspehov in uresničitev sprejetega plana v letu 1990.

Gregor Klančnik

Radovljška GRS na Bavarskem

Od 22. do 25. februarja letos je 15 članov postaje GRS Radovljica obiskalo svoje kolege iz Bergewachta v bavarskem turističnem središču Schliersee.

Radovljiški in bavarski reševalci sodelujejo že od leta 1969. Izmenično se obiskujejo vsaki dve leti. Poleg strokovnega sodelovanja se krepijo prijateljske in osebne vezi med člani obeh postaj. Ne mine leto, da ne bi Bavarci obiskali Julijskih Alp in Radovljičani smučali v okolici Rotwanda na meji ZRN z Avstrijo.

Letošnji program obiska je bil zelo pešter. Četrtek sprejemni večer se je ob pogovoru zavlekel v pozne ure. Petek je bil v znamenju smučanja na pobočjih Rotwanda nad bregovi gorskega jezera Spitzing, po večerji pa so organizirali uradni sprejem v eni od boljših mestnih restavracij za vse goste iz Radovljice in člane domače postaje.

V imenu reševalcev iz Schlierseeja je imel pozdravni nagovor njihov vodja Horst Hornfeck. Gostom je izrekel dobrodošlico in želje za čim prijetnejše počutje v njihovem mestu. Izrazil je zadovoljstvo ob obojestranskem sodelovanju ter zaželel, da se še nadalje pogloblja.

Od Radovljičanov je spregovoril načelnik Toni Smolej in se zahvalil za prisrčen sprejem. Izrazil je tudi željo, da na enem od prihodnjih srečanj pripravijo skupno vajo v stenskem reševanju in si medsebojno prikažejo svoje strokovno znanje. Pozdravni nagovor je imel tudi župan mesta Schliersee. Izrazil je zadovoljstvo ob prijateljskem sodelovanju obeh reševalnih skupin, ki se uspešno razvija.

Radovljičani so ob tej priložnosti prevzeli najnovejši zdravniški nahrbtnik za nujno medicinsko pomoč v gorah. Kupili so ga s finančnimi sredstvi, pridobljenimi s prostovoljnim delom reševalcev iz Radovljice in v organizaciji reševalcev iz Schlierseea ter bavarskega Rdečega križa.

Ponovno snidenje bo čez dve leti v Radovljici.

Marjan Jauševac

PD Delo vodi predsednica

Člani planinskega društva Delo iz Ljubljane so 26. januarja letos prvič v svoji zgodovini izvolili žensko za predsednico. Glava PD Delo je postala Marjeta Šuštar, ki je kmalu po izvolitvi že napovedala svoj delovni program: predvsem več lažjih, družinskih izletov, na katerih je večja udeležba kot na spominskih pohodih, ki so za številne pretežavni. »Naš cilj je množičnost,« je dejala, »ki pa ga s težavnimi turami ne bomo dosegli.« Odločila se je za timsko delo celotnega upravnega odbora, kjer bo predsednica predvsem koordinatorka akcij.

Ob nekaterih očitkih, češ da je PD Delo zasebna družčina, je nova predsednica to odločno zanikala in dejala, da je PD Delo odprto društvo tako za člane kolektiva kot za ljubitelje gorá od drugod.

PD Delo ima zdaj približno 400 članov — skupaj s pionirsko sekcijo iz osnovne šole Vita Kraigherja, poskušali pa bodo z zanimivim programom pridobiti še več novih. »Na družinske izlete moramo pritegniti tudi mame izza štedilnikov,« je dejala nova predsednica.

Že nekaj let zapored je to planinsko društvo organiziralo za svoje člane planinsko letovanje na Kornatih. Tja bodo šli tudi letos (v dveh dneh je bilo to letovanje »razprodano«). Lani so bili tudi na Visu, kamor letos ne bodo šli, pač pa bodo konec avgusta odpotovali na Brač ali Korčulo.

Politika, pravi predsednica Marjeta Šuštar, v planinstvu pravzaprav nima kaj iskati. »Nikamor se kot planinci ne vključujemo,« je dejala, »na naših izletih pa je celo prepovedano govoriti o politiki in o službi. Kdor se zagovori, plača liter. To pa se ne zgodi pogosto, ker je to v hribih predrago. Raje uživamo v lepotah narave, politiko pa pustimo v službah.«

(Naše Delo)

Snežnik — tokrat drugače

Vsi, ki so pričakovali, da jih bo Snežnik (1796 m) tudi letos sprejel kot snežno bela gora, so se pošteno zmotili.

Šestnajsti zimski vzpon (organizira ga planinsko društvo »Snežnik« iz Ilirske Bistrice) je letos presenetil prav vse, najbrž tudi organizatorje, saj so prvič doživeli, da je bil letos Snežnik skoraj popolnoma gol.

Planinci od vsepovsod, celo iz Istre, Zagreba, Vršca, Beograda, Mostarja, Sarajeva in Skopja ter iz zamejstva, nekaj tisoč jih je bilo, so letos lahko Snežnik doživljali drugače. Ilirska Bistrica je bila sicer v soboto zjutraj nekoliko pusta in nič kaj prijazno nas ni pozdravila, ko pa

smo prišli na Sviščake, je bila slika popolnoma drugačna. Sonce je močno sijalo in nas spremljalo na vrh. Letos v koči na vrhu ni bilo gneče; vsak si je raje našel svoj prostor zunaj, kjer se je po dveurni hoji lahko spočil. Vrh Snežnika je bil tokrat brez vlažnih morskih vetrov in hladne, ostre visokogorske sape. Če pa bi bilo kje videti še kakšno cvetje, bi si kaj hitro ustvarili občutek, da je skoraj še poletje. Snežnik nikoli ne razočara. Čeprav je bil to že šestnajsti vzpon, je imel tudi tokrat za vse planince pripravljeno presenečenje. Saj vemo: v gorah vedno znova in znova odkrivaš lepoto, ki te navdaja z novo energijo, dajejo ti več poguma za vsakdanje življenje.

Lenča Veber

Bajtarji z Velike planine

Tako kot vsako prvo sredo v mesecu smo se tudi v sredo, 7. marca 1990, pri Kebru v Domžalah sestali bajtarji z Velike planine, da bi se pogovorili o delovnih akcijah iz našega letnega programa dela.

Najprej smo ugotovili, da je »pustni smuk« 24. februarja letos kljub temu, da ni bilo snega, izredno uspel in privabil na Veliko planino 61 mask in kakšnih 200 do 300 turistov. Ker se maske niso mogle smučati, so smuk izvedle s tekom med vratci. O tem dogodku je obširneje poročalo že Delo.

Nato smo se dogovorili o izvedbi dveh delovnih udarniških akcij za urejevanje cest, in sicer za pomoč oskrbniku Železničarskega doma Kisovec pri ureditvi — popravilu ceste proti planini Kisovec in čiščenju gozdne poti iz Mačkovega kota v Tiho dolino, kar pa bomo izvedli odvisno od programa upravljalca Velike planine. Izmed delovnih akcij velja posebej omeniti dokončanje obnove spomeniško zaščitene Preskarjeve bajte na Veliki planini, kar bo končano do 1. maja letos.

Poteka akcija, ki jo izvajamo v sodelovanju z OGZ Kamnik in pristojnimi občinskimi upravnimi organi, da bi na Veliki, Mali in Gojški planini imeli na voljo opremo za gašenje požarov, ki so lahko ob takšnih suhih obdobjih še kako nevarni. Na področju kulture in izobraževanja bomo 21. aprila in 26. maja gledali diapozitive in poslušali potopise naših znanih vrhunskih alpinistov, pa tudi na izdajo Planinskih pesmi se pripravljamo.

V tisku je nova številka internega glasila »Bajtar«, ki bo izšla maja.

Veliko pozornosti smo posvetili obeležju letošnje 60. obletnice Županstva bajtarjev, ki jo bomo počastili z dvema velikima prireditvama: 5. avgusta z akcijo »Planina poje in igra« na Veliki planini

in novembra s prireditvijo v eni izmed dvoran v Kamniku.

Dogovorili smo se tudi, da bo naša letošnja »Mala tura« 23. junija na Korošico.

Tone Hladin

Ekološki rafting Sava 90

Vabimo vse, ki bi želeli sodelovati v naši akciji čiščenja Save Bohinjke in Save Dolinke, da se nam pridružijo v soboto, 12. maja, ob 9. uri v Ribčevem Lazu pri Bohinjskem jezeru.

Z gumijastimi čolni — rafti se bomo spustili od Bohinjskega jezera do sotočja pri Cajhnovem jezu. Potrudili se bomo, da pobremo iz struge in njene okolice vse, kar ne spada tja. 19. maja bomo akcijo ponovili na Savi Dolinki od Most do Podnarta.

Vabimo vse, ki jim ni vseeno, veslače, potapljače, ribiče, planince, ljubitelje narave, s svojimi plovili ali brez, da nam pomagajo. Za pomoč smo poprosili tudi gorenjska podjetja, komunalo, zasebnike, turistične delavce. Le skupaj nam bo uspelo, da nekaj prispevamo k sanaciji našega okolja, da nas ne bo več sram pred sabo in drugimi ob pogledu na kupe odpadkov v najlepših predelih naše dežele.

Zaželene so vnaprejšnje prijave na naslov:

Splavarsko-čolnarsko društvo »Raftina«
 Linhartov trg 23
 Radovljica
 ali (064) 78 961 int. 222
 popoldne

Na Slavniku pa kar zidajo

V začetku letošnjega marca so gradbeniki sežanskega Kraškega zidarja pod vrhom Slavnika začeli pripravljati temelje za novo hidrometeorološko opazovalnico, merilno in raziskovalno postajo, ki naj bi začela delovati še to poletje.

Kot je povedal Andrej Kranjc iz Hidrometeorološkega zavoda Slovenije, bodo center opremili s sodobnim, močnim ameriškim meteorološkim radarjem DWSK-88 DPC, vrednim več kot pol milijona dolarjev. Gradnja centra je po njegovih besedah nujno potrebna, saj tega dela Primorske, Kraša in Notranjske hidrometeorologi sedaj še niso pokrivali s sodobnimi napravami. Rezultate opazovanj in merjenj bodo uporabljali za sestavljanje kratkoročnih vremenskih napovedi, za pripravljanje opozoril za kmetijce (škrp-

ljenje, delo na poljih itd.), za posredovanje hidrometeoroloških poročil za navigacijo ter za znanstvenoraziskovalno delo, vključno z zbiranjem in obdelavo podatkov o padavinah, vetrovih in podobnem.

Nova vremenska opazovalnica bo imela dve nadstropji s približno 200 kvadratnimi metri uporabne površine. Po besedah Mirana Trontlja iz ljubljanskega Zavoda se bodo v njej izmenjavale manjše ekipe, kot je bilo predvideno takrat, ko so mislili, da bo na Slavniku skupni jugoslovansko-italijanski opazovalni vremenski center.

Gradnja na priljubljenem izletniškem in planinskem območju, ki je bilo zdaj vsaj z urbanističnega vidika še sorazmerno neokrnjeno, je seveda močno razburila ljubitelje najvišjega južnoprimorskega vrha z Obale in od drugod. Razširile so se celo govorice o javnih zahtevah po ustavitvi gradnje in izbiri primernejše lokacije, češ da investitorji in izvajalci za gradnjo niso dobili vseh potrebnih dovoljenj. Tako v Hidrometeorološkem zavodu kot v pristojnih sežanskih občinskih službah pa so zagotovili, da so očitki neupravičeni in da gradnja nujno potrebne opazovalnice, za katero so ob največjem možnem upoštevanju naravovarstvenih interesov poskušali najustreznejšo lokacijo, poteka povsem po predpisih.

(Primorski dnevnik)

Na Gorah in Kopitniku

Najmlajši planinci naše šole smo se dogovorili, da bomo šli na dva vrhova zavske transverzale — na Gore in Kopitnik.

Kar 79 se nas je odpravilo najprej na Gore. Zasedli smo celotno kočo, vendar nas je prijazna oskrbnica hitro postregla. Žigosali smo dnevnike in transverzalo ter pomalicali. V vetru smo se odpravili po lepi poti na Kopitnik. Kar verjeti nismo mogli, ko smo prišli do koče. Pozdravilo nas je toplo sonce in prijazna oskrbnica. Lepo urejen prostor pred kočo nas je hitro zvalil k igram. Vrstila se je igrice za igrico. Najmlajši celo na gnilo jajce nismo pozabili. Najbolj smo bili veseli, ko je v sredino kroga moral sesti tov. Milan.

Kar težko smo se odpravili v dolino. Radi bi še ostali na svežem zraku, toplem soncu in med prijaznimi planinci.

Planinci
OŠ XIV. divizije Senovo

Obisk alpinista V. Grošlja

V torek, 27. marca, nas je v Zavodu za revmatične in srčne rekonvalescente za mladino v Šentvidu pri Stični obiskal alpinist Viki Grošelj. Zbrali smo se v klubski sobi, kjer je najprej povedal nekaj osnovnih stvari o alpinizmu.

Ob tihi klasični glasbi smo si ogledali naše gore, kajti vsak alpinist začne svojo kariero na domačih tleh. Potem nam je pokazal italijanske Dolomite, pa francoske Alpe in na koncu najvišje gore Himalaje.

Podrobneje nam je predstavil gore v Himalaji, njegov vzpon v te gore in seveda navade ljudi, ki jih je srečal na tej poti. Da bi še bolj živo doživljali življenje v Nepal, smo ob gledanju čudovitih dia pozitivov poslušali tudi izvorno nepalsko glasbo. Pokazal nam je tudi vzpon na najvišji vrh sveta, ki se mu je prvič, žal, ponesrečil. Predstavil nam je tudi manj prijetno stran alpinizma, in sicer poškodbe. Ob tem je poudaril, da je to zelo nevaren šport. Škoda je le, da nam ni podrobneje predstavil alpinistične opreme. Na koncu nas je razveselil, ko je povedal, da bo kmalu spet prišel. Upamo, da na to obljubo ne bo pozabil.

Simon Močnik,
8. r. OŠ v Zavodu

20 let IPP

Prve letošnje aprilske dni so se v Račji vasi v Istri upravitelji in prijatelji Istrske planinske poti (IPP) po Čičariji od Slavnika do vrha Učke dogovorili, da bodo člani PD Željeznica iz Zagreba in PD Glas Istre iz Pulja od 27. aprila do 2. maja obnovljali to pot in jo povezovali s Potjo potonik (Put božura). Po dogovoru naj bi udeleženci te delovne akcije stanovali v Račji vasi in na Koritih pod Brajkovim vrhom (1092 m), obnovili pa bi kontrolne točke na Slavniku, Kojniku, Žbevnici, Račji vasi, Orljaku, Planiku, Poklonu in na vrhu Učke ter dostopne poti iz Buzeta prek Sluma in Klenovščaka do Račje vasi in na vrh Žbevnice iz Bresta oz. Sluma.

Ob tej priložnosti so se tudi dogovorili s predstavniki občinske skupščine Buzet o pripravah na proslavo 20-letnice IPP, ki bo na Brgradu oziroma na Koritih 1. maja prihodnje leto. Največji del IPP namreč poteka po ozemlju občine Buzet, zato naj bi bila ta občina trajni pokrovitelj pri zagotavljanju gmotne pomoči. Doslej so pomagale tudi občine Pazin, Labin, Koper, Pulj in ŽTP Zagreb. Če bo zagotovljeno nadaljnje vzdrževanje te poti, jo bodo slavnostno predali v upravljanje PD Glas Istre iz Pulja, ki bo v tem primeru skrbelo tudi za izdajanje dnevnikov in značk.

Doslej je po IPP hodilo že nekaj tisoč planincev in drugih ljubiteljev Istre ter številni planinci in turisti iz Italije in Avstrije, pa celo iz Sovjetske zveze in Avstralije. Celotno pot od Slavnika do vrha Učke je doslej prehodilo več kot 1700 planincev; toliko so namreč izdali priznanj in značk.

Josip Sakoman

Videli smo velikonočnico

Po načrtu bi morali imeti zimski športni dan, a nam narava ni bila naklonjena. Ni in ni hotelo snežiti. Odločili smo se, da bomo imeli športni dan s planinsko vsebino. Učenci višje stopnje smo imeli možnost, da se odločimo za izlet na Boč. Rečeno je bilo, da je tam velikonočnica cel mesec prej v najlepšem razcvetu. Ker nas je zanimalo, kakšna je ta strogo zaščitena planinska cvetica, smo se hitro odločili; le malo jih je odšlo na krajše izlete blizu šole. Z vlakom smo se odpeljali do Poljčan in se v dobri uri in pol povzpeli do velikonočnic. Ko smo prispeli v bližino koče, smo zagledali opozorilno tablo in ograjen prostor. Zaradi mile zime jih letos ne raste toliko kot prejšnja leta. Toda kljub temu smo jih z zanimanjem občudovali.

Imajo rumen cvet, okrog pa kot žamet mehak puh. Tovariši, ki so nas spremljali, so nas opozorili, da jih je strogo prepovedano trgati. Povedali so nam tudi, da se kljub temu najdejo nevzgojeni planinci, ki jih naskrivaj odtrgajo. V koči smo se okrepčali s hrano iz nahrbtnika, čajem in brezalkoholnimi pijačami. Nekaj najbolj spočitih se je povzpelo še do razglednega stolpa. To je bil eden od mojih najlepših športnih dni, čeprav nisem vključena v planinski krožek.

Upam, da bomo v letošnjem šolskem letu imeli še kakšen izlet s planinsko vsebino.

Jasna Slamnik,
7. r. OŠ Frana Kranjca, Celje

Srečanje na Stojdragi

V nedeljo, 1. aprila, je bilo 6. srečanje planincev Travnika, Zenice, Samobora, Zagreba, Ljubljane in še nekaterih drugih v organizaciji PD Brežice, in sicer v vasi Stojdraga (508 m) nedaleč od Velikega Cirknika. Zbralo se je kar nekaj sto pla-

nincev, ki smo skupaj odšli iz Čateža, zdraviliškega kraja nedaleč od Brežic, do vrha Velikega Cirknika (630 m). Pešačenje je trajalo vse dopoldne po lepem, sončnem in za hojo karseda primernem vremenu. Domačini so na Stojdragi pripravili priložnostni program, ki je razveselil udeležence in krajane.

J. S.

Zimski pohod na Porezen

Letos je bil v organizaciji PD Cerkno 15. zimski pohod na Porezen, posvečen medvojnemu dogodku. Organizirali so ga iz Železnikov skozi Davčo (4 ure hoje), Petrovega brda (2 uri hoje), Podbrda (2 uri hoje) in Cerknega (4 ure hoje). Letos je bilo 24. marca za pohod zelo primerno, pravo pomladansko vreme, medtem ko je bil naslednji dan vzpon ob deževju in po blatu, sestop pa med dežjem in sneženjem. Udeleženci so ta dan hodili tudi po gosti megli, nekateri so celo taval naokrog in so zašli, v izhodiščni kraj pa so se vrnili do vratu blatni. V celoti je bilo na letošnjem pohodu na Porezen (1622 m) nekaj tisoč udeležencev, samo v soboto pa okrog 600.

Udeleženci iz PD Željezničar iz Zagreba so ob vračanju zavili na Soriško planino in do Litostrojske koče, eden od planincev pa se je ta dan povzpел celo še na Ratitovec (1666 m). V Sorici so imeli skupno kosilo, gostitelj pa jih je zelo lepo sprejel; pri njem se namreč ustavijo vsaj enkrat vsako leto.

Mimogrede naj bo omenjeno, da so na letošnjem zimskem pohodu na Porezen podelili veliko bronastih, srebrnih in zlatih značk in tudi nekaj diplom, kar je za nekatere planince kar lepa spodbuda, čeprav morajo nekatere od njih zaslužiti v zares neprijetnih vremenskih razmerah.

Josip Sakoman

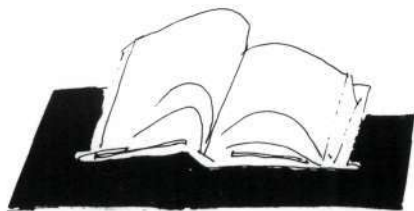
18. SEJEM OPREME IN SREDSTEV CIVILNE ZAŠČITE KRANJ, 5.—8. JUNIJ 1990

- protipožarna zaščita, radiotelekomunikacijski sistemi, zdravstvena oprema ...
- jugoslovanski proizvodni pregled na področju CZ, mednarodna ponudba
- vsak dan demonstracije razstavljenе opreme
- 6. junija ob 13. uri: **SPECIALNA VAJA** s področja CZ
- 6. in 7. junija: **STROKOVNI SEMINAR — GASILSTVO**

SEJEM JE ODPRT OD 9. DO 18. URE

INFORMACIJE: telefon: (064) 21 580, telefax: (064) 22 771

SLOVENIJA, UMETNOSTNI VODNIK

avtor: dr. Nace Šumi
v slovenščini, nemščini, italijansščini, angleščini

Po stopinjah avtentičnosti in vpetosti v Evropo

320 strani, 250 fotografij, 50 shem
oziroma zemljevidov o naravnih in
kulturnih spomenikih na ozemlju, kjer
avtohtono živimo Slovenci.
Format: 12 cm × 22 cm.

BISERI KULTURNE DEDIŠČINE NA SLOVENSKEM

Knjiga zajema urbane spomenike z
javno opremo, posamezne arhitekture
s pripadajočo opremo in poslikavo
(cerkve od stolnih in samostanskih do
župnih in podružnih, gradove in dvorce,
meščanske hiše in izbrane primerke
ljudskega stavbarstva), arheološko in
zgodovinsko posebej vidne lokalitete
ter naravne parke.

Spomeniki so predstavljeni z besedo,
izbrani s fotografijo in načrtom.

Cena v prednaročilu do 1. junija 1990:

210 din – po izidu: **315 din**

Založnik Marketing 013 ZTP

Pokrovitelj Turistična zveza Slovenije

Knjigo lahko naročite z dopisnico,
s pismom ali po telefonu,
nikakor pa na naročilnico ne pozabite
napisati svojega natančnega naslova.
Naročila sprejema: Marketing 0132 TP,
Ljubljana, Litijska 51,
telefon 061/211 601, telefax 22143 T, telex 31638.

Dostavo – ptt stroške – zaračunamo posebej.

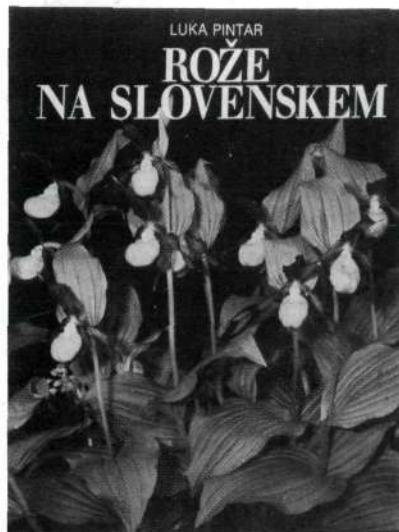
Slovenija

ROŽE V SRCU EVROPE – ROŽE NA SLOVENSKEM

LUKA PINTAR

ROŽE NA SLOVENSKEM

Fotomonografija

Nova knjiga zbirke Slovenija predstavlja našo deželo z novega vidika: Luka Pintar, po poklicu zdravnik, iz intimnega veselja pa umetniški fotograf, nam odkriva bogastvo njene izjemno pestre flore. Na njenem temnem koščku zemlje se namreč stikajo večni sneg in toplo morje, skalni kras in vinske gorice, temni gozdovi in sončni travniki, alpski svet in barjanska nižavja.

V vseh teh okoljih in v vseh obdobjih rasti in cvetenja je Luka Pintar poslikal naše rože; to ga je stalo leta in desetletja truda ter potrpežljivega čakanja in rezultat je fotomonografija, ki je hkrati razkošna darilna knjiga in izčrpen priročnik za vsakega pohodnika in ljubitelja narave. Rože so v njem namreč razvrščene po obarvanosti cvetov – portreti v belem, rdečem, modrem..., v strokovnem dodatku pa so urejene po veljavnem rastlinskem sistemu. Iz besedila pod vsako sliko pa zvmemo vse podrobnosti o lepotici na njej in pogosto še kako zgodnico, ki se je napletla v zvezi z njo v našem ljudskem izročilu in kulturni zgodovini. Ta besedila so delo znanega botanika dr. Toneta Wrabra, uvod pa je knjigi napisal dr. Matjaž Kmecl.

186 strani, 332 barvnih fotografij, format: 24,5 × 30 cm, vloženo v šuber

NAROČILNICA PV 5

613
1

Nepreklicno naročam: ROŽE NA SLOVENSKEM

Cena: 590,00 din

Priimek in ime naročnika: _____

Naslov: _____

Zaposlen pri: _____

Naslov zaposlitve: _____

Rojen: _____ Reg. št. os. izk.: _____

izdane pri: _____ poklic: _____

Plačal bom po prejemu računa in položnic:

☐ v enkratnem znesku ☐ v treh zaporednih mesečnih obrokih brez obresti

☐ z virmanom v osmih dneh po prejemu računa

Prosimo, da označite plačilne pogoje, ki vam ustrezajo. Vse morebitne spore rešuje pristojno sodišče v Ljubljani.

Datum: _____

Podpis: _____

Knjigo lahko kupite v vseh knjigarnah, z izpolnjeno naročilnico pa pri založbi:

Državna založba Slovenije, Knjižni oddelek, Mestni trg 26, 61101 Ljubljana.